

SAŽETAK GRAMATIKE QUENDIJSKOG JEZIKA
S KRAJA TREĆEG DOBA MEĐUZEMLJA

Sintanyarie tengwesto quenya lambeo
i metta Neldea rando Endóreo

PREMA TEČAJU QUENDIJSKOG JEZIKA HELGEA KÅREA FAUSKANGERA
NAPISAO MIROSLAV ČAGALJ

ve Antanyarie quenya lambeo Ainon K. Fauskangerwa
tenke Rainalkar Rákalle

v1.10

»- j ʻCF`B9-∇UNō∅∅∅%«

UVOD

Svrha ovog sažetka nije, što se vidi i iz samog naziva, dati potpun uvid u mnogobrojne čimbenike koji su utjecali na razvoj jezika, ili pokušati razjasniti sve neudomice i nesuglasice koje se mogu pojaviti bilo u gramatici, izgovoru, ili nečem trećem. Čitateljima koje takvo nešto zanima toplo upućujem na <http://www.uib.no/People/hnohf/index.html>, autora Helgea Kårea Fauskangera, apsolutno najbolje mjesto za Tolkienove jezike koje se može naći na internetu. Za razliku od mnogih, počesto i teoretsko-razglabajućih članaka koji se tamo mogu naći, nastojao sam biti čim je moguće koncizniji, i, koliko je god to moguće, određeniji, tako da su neke stvari u tekstu predstavljene sasvim nedvosmisleno, bez napomene da one to u stvarnosti zapravo nisu, dok sam kod drugih situacija navodio moguće alternativne mogućnosti koje su proistekle bilo kao plod neudomice i promjene mišljenja samog autora jezika tokom vremena, bilo logičkog premišljanja i zaključivanja involviranih lingvista i javnosti na temelju raspoložive građe. U ovome sam se uglavnom vodio svojim vlastitim rasuđivanjem što je "dovoljno nesigurno" da se ostavi svojevrsan upitnik i naznače eventualne druge mogućnosti, a što je "dovoljno sigurno" da se bez većih problema može primjenjivati u tekstovima na quendijskom.

Uz ovu uvodnu riječ, mislim da sam dužan dati i nekoliko napomena o jezičnom sustavu kojim se quendijski glasovi prilagođavaju latinskom alfabetu, a koji je korišten u ovom tekstu: u (velikoj) većini slučajeva koristio sam isti sustav koji je sam Tolkien zamislio, ali sam u nekim slučajevima posegnuo za promjenama za mene svrsishodnim:

možda najočitija za čitatelja jest da se u tekstu nigdje ne koristi tkzv. njemački *umlaut*, odnosno dvotočka koja se piše iznad slova, a koja se vrlo često javlja u quendijskim tekstovima na internetu. Opis i svrha ovog znaka lijepo su objašnjeni u prvoj lekciji Fauskangerova *Tečaja quendijskog jezika*, a recimo da je razlog njegovog odstranjivanja višestruk: znak nema nikakvo značenje i nimalo ne pomaže govorniku hrvatskog u izgovoru, kosi se s istovjetnim znakom u nekim drugim stranim jezicima, vilenjaci Tolkienove mitologije nikada nisu upotrebljavali nikakav sličan znak (u toj funkciji) u svojim zapisima, itd.

Druga uočljiva promjena tiče se izuzimanja slova **x**: Tolkien se sam premišljao u vezi ovoga i počesto je pisao **ks** (ili **cs**) umjesto **x** (u Gospodaru Prstenova uopće se ne javlja skup **ks**, pa tako ni **x**). Osobno, smatram da je **x** suvišan, i da isuviše asocira da su vilenjaci u svojim zapisima quendijskog relativno česti suglasnički skup **ks** označavali jednim znakom što ne odgovara istini (iako, istini za volju, postojao je način da se u Feanárovom tengwaru znak **s** napiše kao svojevrsan dodatak slovu kojem prethodi, u ovom slučaju slovu **k**, ali se u pravilu pisao zasebnom tengwom. Međutim, osim **ks**, u tengwaru su se i **ps**, **rs**, **ts**, pa i **ss**, mogli pisati na isti način, ali se, naravno, u latiničkoj transkripciji oni prikazuju kao dva glasa, pa mi je izgledalo neprilično da to promijenim kod **ks**).

Treća stvar tiče se označavanja glasa **k**: u ranijim stadijima razvoja Tolkien je najčešće označavao ovaj glas znakom **k** (ponajprije u skladu s pisanjem u finskom jeziku), ali kasnije sve češće znakom **c** (prema latinskom), tako da se u Gospodaru Prstenova gotovo isključivo koristi **c**, ali, što je zanimljivo, u razdoblju koje nadhodi Gospodara Prstenova, Tolkien je (daleko) češće opet koristio **k**! Teško je reći što je ispravnije - ali je činjenica da je Tolkien u kasnijim stadijima razvoja quendijskog jezika (barem do Gospodara Prstenova) išao na posvemašnju "latinizaciju" pravopisa (kao svojevrsnu analogiju između latinskog jezika našeg doba koji više nije "živ" jezik, i quendijskog sa kraja Trećeg doba Međuzemlja koji se također koristio samo u ceremonijalnim prilikama; od toga dolazi i gore navedena neudomica sa slovom **x**), tako da se zapis quendijskog prilagođen na naše moderno pismo, tj. latinicu, sve

više približavao onom u latinskom jeziku. Budući da se fonem /k/ u latinskom označavao slovom **c**, tako je zbog toga, ali i zbog utjecaja nekih involviranih lingvista, taj način pisanja *možda* čak i prevladavajući. Čitatelj, međutim, može apsolutno legitimno koristiti oba znaka, i zapravo je sasvim svejedno hoće li upotrebljavati **k** ili **c** u svojim konstrukcijama. U ovom se tekstu ipak koristi **k**, iako i sam autor često piše svoj quendijski nadimak koristeći slovo **c**.

Četvrto se odnosi na napomenu u svezi slova **y** koje se koristi u tekstu: smatrao sam neprikladnim zamjeniti ovaj znak sa slovom **j** (Tolkien je i o ovome promišljao, istinabog ne tako mnogo kao inače) jer, što se hrvatskog tiče, oni nisu posve istog značenja (**y** u quendijskom ima širu uporabu - kada stoji samo označava **j** kao i u hrvatskom, ali ako stoji uz suglasnik njegova je uporaba donekle nejasna - najvjerojatnije je da se ne izgovara zasebno već da jednostavno označava palatalizaciju suglasnika koji mu prethodi. U tom slučaju se quendijski glasovi **ny**, **ly** izgovaraju isto kao **nj**, **lj** u hrvatskom, međutim, osim što može palatalizirati **n** i **l**, **y** može obavljati istu funkciju i slijedeći suglasnike **h**, **r** i **t** stvarajući time glasove koji ne postoje u hrvatskom jeziku). Ovaj glas predstavlja možda jedino značajnije odstupanje od latinskog pravopisa u kojem se koristi **j**.

Peto i posljednje odnosi se na označavanje glasa **kw** koji je po svom značenju labijalizirano **k**. U ranijim fazama razvoja, Tolkien je ovaj glas bilježio sa **q**, tako da se i sam jezik nazivao **qenya**. Kasnije je to promijenio i približio latinskom načinu pisanja, te je **q** postalo **qu**. Quendijsko **qu** *nije* istovjetno, makar ne u potpunosti, engleskoj ili njemačkoj inačici. Ovakvo se označavanje zadržava i u ovom tekstu, prije svega zbog opće standardiziranosti.

Sve kritike, komentari, savjeti, i pohvale, da ;), mogu se uputiti na rainalkar@inet.hr, a ja ću nastojati što promptnije reagirati na sve poruke i održavati ovaj sažetak čim ažurnijim u skladu s budućim novim saznanjima.

Samo kratka, neizbježna napomena o autorskim pravima: tekst je napisan pod pretpostavkom da učenje ili proučavanje bilo kojeg jezika (u ovom slučaju izmišljenoga) ne narušava autorska prava izvornog autora. Svaka moguća pogreška uslijed pogreške autora teksta ili kao posljedica nekonzistentnosti zbog još neobjavljene građe je nenamjerna. Rad se u potpunosti temelji samo na javnosti dostupnoj građi.

Dokument se smije postavljati na internet (molim samo da me obavijestite radi usklađivanja sa eventualnim budućim promjenama), citirati i ispisivati u nekomercijalne svrhe, ali ga nije dopušteno mijenjati na bilo koji način, te eventualno prevoditi na druge jezike bez suglasnosti autora.

Sažetak je namijenjen čitateljima s hrvatskog govornog područja i svima koji se hrvatskim jezikom služe, a poneki njegovi dijelovi pisani su uz savjet i suglasnost Helgea Kårea Fauskangera i Thorstena Renka, jednih od najvećih svjetskih autoriteta na području lingvistike Tolkienovih jezika.

Za kraj, velika zahvala Meneldilu na trudu koji je uložio pregledavajući ovaj tekst, i na njegovim krajnje korisnim kritikama i savjetima.

SADRŽAJ

---

1 OSNOVE LEKSIKE JEZIKA. GLASOVI, NAGLASAK I IZGOVOR.	6
2 POJAM OSNOVE RIJEČI	9
3 IMENICE	10
3.1 Tvorba (klasične) množine	10
3.2 Dvojna množina (par)	11
3.3 Dijelna (partitivna) množina	12
3.4 Zbirne imenice	13
3.5 Umanjenice i uvećanice	13
3.6 Glagolske imenice	14
3.7 Imenice sa u-osnovom	14
4 PRIDJEVI	15
4.1 Oblik i uporaba pridjeva. Značenje poveznice	15
4.2 Tvorba množine	16
4.3 Poimenični pridjevi	16
4.4 Stupnjevanje pridjeva	17
5 GLAGOLI	19
5.1 Osnovni oblici i uporaba glagola, pojam o-samoglasnika	19
5.2 Present	20
5.3 Aorist	21
5.4 Perfekt I.	22
5.5 Perfekt II.	24
5.6 Futur	25
5.7 Futur II.	25
5.8 Imperativ	26
5.9 Kondicional i optativ	27
5.10 Infinitiv	28
5.11 Gerundiv	29
5.12 Upotreba aktiva i pasiva	30
5.13 Aktivni particip	31
5.14 Pasivni particip (glagolski pridjev trpni)	32
5.15 Prijelazni i neprijelazni glagoli	33
5.16 Uzročni glagoli	33
5.17 Bezlični glagoli	34
5.18 Osjetilni glagoli	35
5.19 Glagol 'biti'	36
5.20 Negacija upotrebom glagola 'ne biti'	37
5.21 Ostale mogućnosti negacije	38
5.22 Glagol ea	38
5.23 Glagol eque	39
5.24 Glagol auta	39
5.25 Glagol 'moći' i njegove varijacije	39
5.26 Glagoli sa u-osnovom	40

6 ZAMJENICE	41
6.1 Osobne zamjenice	42
6.2 Nezavisne zamjenice	44
6.3 Naglasne (empatske) zamjenice	45
6.4 Posvojne zamjenice	46
6.5 Upitne zamjenice	48
6.6 Pokazne zamjenice	49
6.7 Odnosne zamjenice.....	50
6.8 Povratne zamjenice.....	51
6.9 Neodređene zamjenice	52
7 PRILOZI I PRIJEDLOZI	53
7.1 Prilozi	53
7.2 Prijedlozi	54
8 ODREĐENI I NEODREĐENI ČLAN	54
9 PADEŽI. OSNOVNE NAPOMENE O DEKLINIRANJU	55
9.1 Nominativ, akuzativ i vokativ. "Respektiv" kao nepoznati padež.....	56
9.2 Genitiv	57
9.3 Posesiv (pridjevni padež)	59
9.4 Dativ	61
9.5 Alativ	62
9.6 Ablativ	64
9.7 Lokativ	65
9.8 Instrumental.....	67
10 DODACI	69
10.1 Tvorba upitnih rečenica.....	69
10.2 Poimeničenje fraze (nominalizacija).....	70
10.3 Izostavljanje posljednjeg samoglasnika	70
10.4 Glavni i redni brojevi. Eldarski brojevni sustavi.....	71
10.5 Tvorba složenica	72
10.6 Prefiksi i nastavci	73
10.7 Tengwar.....	77
10.8 Popis korisnih linkova.....	82

1 OSNOVE LEKSIKE JEZIKA. GLASOVI, NAGLASAK I IZGOVOR.

Riječ **quenya** (u vanyarskom dijalektu **quendya**) je pridjev koji doslovce znači 'vilenjački' (od riječi **quendi** 'vilenjaci, govornici'), pa je tako u skladu s tim naziv jezika na hrvatski preveden kao quendijski. Quendijski je jezik koji se temelji na fonološkom pravopisu; kao i u hrvatskom, fonemi se izgovaraju kako se i pišu. Tolkien je pri prilagođavanju jezika na moderno pismo (latinicu) tretirao quendijski kao "vilenjački latinski", tako da se alfabet sastoji od slova koja su se koristila u latinskom.

Samoglasnici se izgovaraju slično kao i u hrvatskom, s tim da se dugi samoglasnici označavaju akutom. Dugi samoglasnici gotovo uvijek sadrže makar nekakav (ponajčešće uzlazni) naglasak, čak i ako slog kojem pripadaju nije mjesto glavnog naglaska u riječi (vidi kraj poglavlja). Samoglasnici su **a, e, i, o, u**, te njihove dugi oblici **á, é, í, ó, ú**. Kao bitnije razlike u odnosu na hrvatski jezik, samoglasnici **e, o** su otvoreni, **é, ó** zatvoreni, a samoglasnik **á** po artikulaciji je stražnji glas.

Suglasnici se u latinskoj transkripciji mogu navesti kao **b, d, f, g, gw, h, hy, hw, k, l, ly, m, n, nw, ny, p, kw (qu), r, ry, s, t, ty, v, y** i **w**.

Iako se neki suglasnici gore označavaju s dva znaka oni zapravo predstavljaju samostalne glasove (iako ne sve u svim pozicijama, vidjeti dolje napomenu za **nw**): **w** označava labijalizaciju suglasnika koji mu prethodi, dok **y** označava palatalizaciju istog (palatalizacija je proces kod kojeg se srednji dio jezika približava gornjem dijelu usta pri izgovoru, kako kod hrvatskih **lj, nj**; labijalizacija s druge strane označava izgovor glasa sa napućenim usnama). Njihova uporaba u ovoj funkciji samo je stvar standardizacije, jer, u tengwarskom se pismu ovi glasovi označavaju jednim slovom. Izgovor suglasnika koji prethode glasu **y** nije u potpunosti jasan, i, u praksi, tri su mogućnosti izgovora ovih glasova:

- 1) izgovor poput glasa **nj** u hrvatskom, tj. poput palataliziranog **n**,
- 2) izgovor palataliziranog **n** iza kojeg slijedi čujno **j** (**nj-j**),
- 3) izgovor dugog palataliziranog **n** (**nj-nj**).

Dvoglasnici su skupovi dvaju samoglasnika koji se uvijek izgovaraju u jednom slogu. Samoglasnici koji čine dvoglasnik *nikada* ne mogu primiti produženje. Dvoglasnici su **ai, oi, ui, au, eu, iu**. Ostali skupovi samoglasnika nisu dvoglasnici.

Suglasnici **c** i **k** su istoznačni i predstavljaju glas **k**.

Hrvatsko **h** je velarni frikativ, te predstavlja glas koji se može u čuti u riječima 'hvatati, jahati', a u quendijskom se može čuti u skupu **ht** (osim u slučaju kada skup **ht** nadhodi samoglasnike **i, e** kada se izgovara kao **hy**; primjerice u riječi **andatehta** 'akut'). Međusamoglasno i početno **h** u quendijskom je glotalni frikativ (artikulira se u grlu, bez korištenja jezika), izgovorno je slabije od hrvatskog, a može se uočiti u njemačkoj riječi **Hand** 'ruka'; u nekim situacijama u hrvatskom velarno **h** može u izgovoru oslabjeti i prijeći u glotalno **h**, primjerice u riječi 'aha'. Kada se nalazi ispred **y, h** se izgovara kao u njemačkoj riječi **ich** 'ja'. U skupu **ht h** se izgovara velarno, osim iza samoglasnika **i, e**, gdje se izgovara kao **hy**.

Suglasnici **d, l, n, t** u hrvatskom se jeziku tvore doticanjem jezika sa tvrdim nepcom iza prednjih zubi, dok, kod tvorbe quendijskih glasova **d, l, n, t**, jezik dotiče samo prednje zube. Glas **n** se i u hrvatskom i u quendijskom izgovara kao velarno **n** ispred velarnog ploziva, tj. ispred suglasnika **k, g** (primjerice u riječi 'banka'). Skup **nw** predstavlja jedan glas samo na početku riječi; u sredini riječi označava skup **n + w**. Govornici hrvatskog ne trebaju se zamarati isuviše s ovim, jer im je ionako teško razlučiti razliku.

Quendijski suglasnik **r** se (kao i u hrvatskom u većini slučajeva) uvijek izgovara kao alveloarni vibrant (npr. u riječi 'rijeka'). Nikada se ne izgovara kao stražnjepčano r (koje su, prema Tolkienu, vilenjaci smatrali neukusnim, može se čuti u francuskoj riječi **Paris**). Također, quendijski ne sadrži slogotvorno r (kao u riječi 'krv'). Quendijski glasovi **hl**, **hr** izvorno su označavali bezvučne **l**, **r**, ali se ta značajka izgubila tijekom vremena, te se oni izgovaraju isto kao i normalno **l**, **r**.

Suglasnik **s** izgovara se kao u hrvatskom, a u izgovoru nikada ne smije prijeći u z.

Quendijski glas **y** ekvivalentan je hrvatskom j kada se javlja između samoglasnika. Quendijski glasovi **ly**, **ny** vjerojatno su istovjetni hrvatskim glasovima lj, nj, iako postoji mogućnost da ih se u nekim situacijama možda može izgovarati i kao skup glasova l-j, n-j. Također, ukoliko se **ly**, **ny** nalaze iza kratkog samoglasnika izgovaraju se nešto duže nego ostali (kratki) suglasnici.

Skup **qu** samo je drugi način pisanja glasa **kw**. Prvotno se suglasnik **kw** označavao samo sa **q** (pa tako i cijeli jezik kao **qenya**), ali je Tolkien to kasnije promijenio. Ovaj glas *nije* (bar ne u potpunosti) istovjetan istom suglasničkom skupu u engleskom ili njemačkom jeziku. U quendijskom on predstavlja jedan glas u svim pozicijama (sigurno na početku riječi), dok, primjerice u engleskom, predstavlja skup suglasnika i polusamoglasnika.

Glasovi **hy**, **ry**, **ty** predstavljaju palatizirane h, r, t, kao što je u hrvatskom nj palatizirano n.

Glas **v** glasovno je blizak glasu koji se javlja u engleskom, njemačkom ili ruskom jeziku. Hrvatsko v u pravilu je slabije, ali je ta razlika često teško uočljiva. Glas **w** predstavlja polusamoglasnik (osim u skupovima **gw**, **hw**, **nw**, **kw** (**qu**), ali se na početku riječi (nije sigurno za sve situacije) izgovara kao v.

Riječ može započeti samoglasnikom, polusamoglasnikom **w**, ili suglasnicima **f**, **h**, **y**, **k**, **q**, **l**, **m**, **n**, **p**, **r**, **s**, **t**. Skupovi suglasnika na početku riječi nisu dopušteni. Riječ, međutim, može započeti i glasovima **hw**, **qu** (**kw**), **nw**, **hy**, **ly** (bez potvrđenog primjera), **ry** (bez potvrđenog primjera), **ty**, **ny**, jer ti skupovi na početku riječi predstavljaju jedinstvene (palatizirane, odnosno labijalizirane) glasove. Nijedna riječ u quendijskom ne može započeti sa **b**, **d**, **g**, pa tako ni sa **gw**.

Na kraju riječi mogu se pojaviti samo suglasnici **l**, **n**, **r**, **s**, **t**. Od skupova suglasnika, na kraju riječi može se pojaviti **nt** (samo i jedino u dativu t-para, vidjeti poglavlja 3.2 i 9.4).

Mogući suglasnički skupovi koji se mogu pojaviti u sredini riječi su:

ht, **hty**, **ky** (samo u jednoj riječi, možda se radi o grešci), **lk**, **ld**, **ll**, **lm**, **lp**, **lqu**, **lt**, **lv**, **lw**, **ly**, **mb**, **mm**, **mn**, **mp**, **my**, **nk**, **nd**, **ng**, **ngw**, **nn**, **nqu**, **nt**, **nty**, **nv**, **nw**, **ny**, **ps**, **pt**, **qu** (**cw**), **rk**, **rd**, **rm**, **rn**, **rqu**, **rr**, **rt**, **rty**, **rs**, **rw**, **ry**, **sk**, **squ**, **ss**, **st**, **sty**, **sw**, **ts**, **tt**, **tw**, **ty**, **ks**.

Od njih, relativno česti skupovi su **ld**, **mb**, **mp**, **nk**, **nd**, **ng**, **ngw**, **nqu**, **nt**, **ps**, **ts**, **ks**.

Sustav određivanja (primarnog ili glavnog) naglasaka pretrpio je mnoge promjene tokom vremena. U primitivnom vilenjačkom nastavak je bio slobodan, u kasnijem se razvoju jedno vrijeme nalazio isključivo na prvom slogu, da bi na koncu evoluirao u sustav koji odražava način određivanja naglasaka u latinskom jeziku. Zanimljivo je da se ni u quendijskom ni u hrvatskom naglasak nikad ne može nalaziti u posljednjem slogu (jedina poznata iznimka u quendijskom je riječ **avá** koja i sam ima i protuoblik naglašen na prvom slogu). Način određivanja naglasaka je slijedeći:

U jednosložnim riječima naglasak je, jasno, na jedinom slogu.

U dvosložnim riječima naglasak je praktički uvijek na prvom slogu (iznimka *avá*).

U višesložnim riječima naglasak je na pretposljednem slogu ako je on dug. A slog je dug ako:

- sadržava dugi samoglasnik (*á, é, í, ó, ili ú*),
- prethodi skupu suglasnika,
- sadržava dvoglasnik (*ai, oi, ui, au, eu, ili iu*).

Ako nijedan uvjet nije zadovoljen naglasak prelazi na treći slog od kraja bez obzira na njegov oblik.

Ako se riječ sastoji od najmanje četiri sloga od kojih su posljednja tri kratka (slučaj koji se javlja praktički samo u složenicama i pri nadodavanju prefiksa odnosno sufiksa) tada joj se najčešće, ali ne uvijek, produžuje treći slog od kraja (primjerice u riječi *Anárion*). Poseban slučaj su riječi koje sadrže dvoglasnik *ui*, koji se u ovom slučaju računa kao dva, a ne kao jedan slog.

Dugi samoglasnik *ne može* se nalaziti ispred skupa suglasnika. Posebna napomena u ovom slučaju vrijedi za palatalizirane i labijalizirane glasove - u svrhu određivanja naglaska oni se promatraju kao *skup* suglasnika, ali je ispred njih *dopušten* dugi samoglasnik.

2 POJAM OSNOVE RIJEČI

Neke riječi u quendijskom, zbog "povijesnih" razloga razvoja iz prvobitnog vilenjačkog, mijenjaju svoj nedeklinirani oblik (nominativ jednine) kada se na njih nadodaju nastavci.

Oblik riječi na koji se nadodaju nastavci naziva se *osnova riječi* i ona se može razlikovati od nominativa jednine ovisno o kojoj se imenici radi. Najčešće se događa da osnova riječi odražava prvobitni korijen iz kojeg je riječ posljedično izvedena. Na primjer, riječ **hen** 'oko' ima osnovu [hend-], dok je korijen riječi 'oko' u prvobitnom vilenjačkom bila **khende**.

Veoma često je postojanje osnove uvjetovano skupovima suglasnika koji se ne mogu javiti na kraju riječi, ali mogu drugdje (kao u primjeru gore, skup **nd** koji se javlja u [hend-] nije dopušten na kraju, ali jest u sredini riječi.).

U nekim se slučajevima osnova skraćuje kada se na nju nadodaju nastavci, i tada ona ne odražava stariji oblik riječi (npr. **feren** [fern-] 'bukva').

Osnova se može javiti i kao posljedica drugih slučajeva - jedna od zanimljivijih je situacija kada riječ koja završava na **-o**, odnosno **-i**, potiče od korijena koji je završavao na **-u**, odnosno **-e**. Vjerojatan slučaj takvog fenomena je riječ **lóme** 'noć' koja ima osnovu [lómi-]. Kod ovakvih situacija ponekad se nažalost događa da osnova riječi jednostavno nije potvrđena, kao kod riječi **tundo** 'brdo, humak' za koju znamo da potiče od korijena **tundu**. Vjerojatno množina riječi glasi **tundur** (dakle, osnova bi bila [tundu-]), a ne **tundor**, ali to ne znamo zasigurno. Takvo je korištenje ipak preporučljivo, a evo nekih, poznatih riječi za koje je pretpostavljena takva uporaba uz njihovu *nepotvrđenu* osnovu: **tundo** [tundu-] 'brdo, humak', **líre** [líri-] 'pjesma', **súre** [súri-] 'vjetar'.

Većina imenica ima osnovu istovjetnu obliku u nominativu jednine, ali ne sve. One imenice koje nemaju biti će u tekstu navedene sa svojom osnovom po konvenciji navedenim u uglatim zagradama.

Kad god se u tekstu bude govorilo o dodavanju nastavaka, podrazumijeva se da se nastavak nadodaje na osnovu riječi - pa i u onim slučajevima gdje to nije eksplicitno navedeno.

Primjeri:

hen [hend-] 'oko'

hen je oblik nominativa jednine imenice, ali se svi sufiksi nadodaju na oblik *hend-*.

Primjerice, (klasična) množina od hen nije heni, već hendi (vidjeti poglavlje Tvorba množine).

falasse [falass-] 'obala, plaža'

seler [sell-]

3 IMENICE

Jedina bitnija razlika među imenicama u hrvatskom i quendijskom jest da potonje *nemaju* gramatički rod.

3.1 Tvorba (klasične) množine

Značenje (klasične) množine u quendijskom istovjetno je množini imenica u Hrvatskom.

Razlikujemo tri osnovna tipa imenica bitna za tvorbu množine:

§ Imenice koje završavaju na **-a, -o, -i, -u, -ie**. Takve imenice tvore množinu dodavanjem nastavka **-r**.

nominativ jd.	nominativ mn.
alda 'stablo'	aldar 'stabla'
yávie 'jesen'	yávier 'jeseni'
lóme [lómi-] 'noć'	lómir 'noći'

Napomena: moguće je da imenice koje završavaju na **-le** također tvore množinu dodavanjem nastavka **-r** (a ne promjenom **-e** → **-i**, vidi dolje). Primjeri: **tyelle** 'stupanj', mn. **tyeller** (a ne **tyelli**), **malle** 'cesta, ulica', mn. **maller** (a ne **malli**) itd.

§ Imenice koje završavaju na **-e** tvore množinu promjenom nastavka **-e** → **-i**.

nominativ jd.	nominativ mn.
tuile 'proljeće'	tuili 'proljeća'
hríve 'zima'	hrívi 'zime'

§ Imenice koje završavaju na suglasnik tvore množinu dodavanjem nastavka **-i**.

nominativ jd.	nominativ mn.
aran 'kralj'	arani 'kraljevi'
sairon 'čarobnjak'	saironi 'čarobnjaci'
rá [ráv-] 'lav'	rávi 'lavovi'

3.2 Dvojna množina (par)

Par predstavlja poseban oblik množine imenica koji se odnosi (isključivo) na dva pojma koja su međusobno na neki način povezana.

Dva su osnovna oblika para ovisno o načinu njihove tvorbe:

§ parovi koji se tvore dodavanjem nastavka **-u**

§ parovi koji se tvore dodavanjem nastavka **-t**

Pravila za određivanje kada se koristi koji nastavak su slijedeća:

§ **-u** se redovito koristi kod prirodnih dijelova ljudskog tijela koji čine par.

nominativ jd.	nominativ para	
pé [pe-] 'usna'	peu 'usne'	par usana <i>jedne</i> osobe
hen [hend-] 'oko'	hendu 'oči'	par očiju <i>jedne</i> osobe

§ također, **-u** se redovito koristi ako imenica sadrži slova **t** ili **d**.

nominativ jd.	nominativ para	
alda 'stablo'	aldu 'dva stabla'	dva stabla među kojima postoji veza
ondo 'kamen'	ondu 'dva kamena'	

§ u slučaju kada imenica završava na suglasnik, a ne sadržava slova **t** i **d**, tada se u principu par tvori dodavanjem nastavka **-u**, međutim, ne nužno. Načelo koje se promatra u ovom slučaju jest eufonija: primijenit će se onaj nastavak s kojim parni oblik imenice ugodnije zvuči. Ako se ipak primijeni nastavak **-t** potrebno je ubaciti samoglasnik ispred, najčešće **-e-** kao najneutralniji samoglasnik u quendijskom jeziku.

nominativ jd.	nominativ para	
makar 'trgovac'	makaru ili makaret 'dva trgovca'	
ulban [ulband-] 'čudovište'	ulbandu ili ulbandet 'par čudovišta'	

§ ako imenica završava na samoglasnik, a ne sadržava slova **t** i **d**, tada se par u principu tvori dodavanjem nastavka **-t**, međutim, ne nužno. Načelo koje se promatra u ovom slučaju jest eufonija: primijenit će se onaj nastavak s kojim parni oblik imenice ugodnije zvuči. Ako se ipak primijeni nastavak **-u** tada on zamjenjuje posljednji samoglasnik imenice.

nominativ jd.	nominativ para	
lasse 'list'	lasset 'dva lista'	potvrđeno, tako da ne može lassu
heru 'gospodar'	herut 'dva gospodara'	nužno -t , inače bi jednina i par bili jednaki
Naira 'Sunce'	Nairat ili Nairu 'dva Sunca'	odluka o nastavku stvar je eufonije

Napomena: poseban su slučaj situacije kod kojih imenica u dvojnoj množini dobija dodatne nastavke, zamjenične ili padežne. Čini se da imenice koje tvore par na **-u** mijenjaju svoju način tvorbe para u situacijama kada je na njih zakačen nastavak. Tako nam je u *Namárie* navedena riječ **máryat** 'svoje' (u ovom smislu njezine, Vardine) (dvije) ruke' gdje je **má** 'ruka', **-rya** posvojna zamjenica 3. lica jednine, **-t** oznaka para. Međutim, **má** 'ruka' je dio tijela, i logično je za pretpostaviti da je nominativ para oblika **mau** (ne **máu** jer dvoglasnik ne može sadržavati dugi samoglasnik) prema teoriji izloženoj gore, međutim, nastavak **-u** se gubi ako se javljaju dodatni nastavci i prelazi u **-t**.

Još jedan zanimljiv slučaj se javlja kada imenica završava na suglasnik a tvori par na **-u**: takve imenice vjerojatno održavaju parni nastavak **-u-** prije dodavanja ostalih nastavaka, tako da bismo imali, primjerice, **makar** 'trgovac' → **makaru** 'dva trgovca' → **makarunta** 'njihov par trgovaca', gdje je **-nta** zamjenica 3. lica množine. Naravno, ako se imenica javlja u jednini, **-u-** se ne javlja, usporedi **makarenta** 'njihov trgovac'.

3.3 Dijelna (partitivna) množina

Dijelna množina tvori se dodavanjem nastavka **-li**. Posebni slučajevi koji se pri tome mogu javiti su:

§ ako imenica završava na **-l** nastavak **-li** se nadodaje bez dodatnih promjena. Ako imenica završava na **-r** tada se prije dobivanja nastavka provodi pretvorba **-r** → **-l**.

nominativ jd.	nominativ dijelne mn.	
kasar 'patuljak'	kasalli	
Menelmakar 'Orion'	Menelmakalli	doslovno značenje 'Nebeski mačevalac'
aranel 'princeza'	aranelli	

§ Imenice koje završavaju na **-s**, **-n** vjerojatno tvore množinu ili pretvorbom **-s**, **-n** → **-l**, ili ubacivanjem samoglasnika **-e-**.

nominativ jd.	nominativ dijelne mn.
roquen 'jahač'	roquelli ili roqueneli
indis 'nevjesta, supruga'	indilli ili indiseli

§ Ako imenica (ili osnova imenice) završava na **-t** ili na skup suglasnika vjerojatno je najbolje ubaciti **-e-** prije dodavanja nastavka.

nominativ jd.	nominativ dijelne mn.
lis [liss-] 'med'	lisseli
lanat 'poprečna nit u tkanju, potka'	lanáte li

Funkcija ovog tipa množine nije posve jasna, a s tim u vezi dvije su glavne teorije koje ju nastoje objasniti:

§ Prva teorija kaže da dijelna množina služi za označavanje "mnogo" nečega, najmanje troje ili više.

Noldoli nar táre 'Mnogi Noldori su visoki'

§ Druga navodi da dijelna množina označava podgrupu (takva se misao može izraziti i kombinacijom klasične množine i određenog člana).

Noldoli nar táre '(neki, određeni) Noldori su visoki'
i Noldor nar táre '(određeni) Noldori su visoki'

Savjet je da se dijelna množina koristi u oba slučaja uz jednu opasku koja posebice vrijedi u drugom slučaju: dijelnu je množinu potrebno koristiti *samo* kada se u tekstu ili razgovoru *po prvi puta* uvodi neki pojam. Primjerice, ako se prvi put spominju mnogo ili podgrupa Noldora upotrijebit će se dijelna množina, ali u daljnjem spominjanju *istih* mnogo ili podgrupe Noldora dovoljno je upotrijebiti klasičnu množinu uz određeni član, iako se smije upotrijebiti i dijelna množina. Međutim, ako se radi o podgrupi Noldora tada se već i u njihovom prvom spominjanju dijelna množina može izostaviti nauštrb klasične (dodavanjem određenog člana), dok to pri spominjanju mnogo Noldora nije moguće.

3.4 Zbirne imenice

Malo nam je primjera zbirnih imenica u quendijskom poznato, i njihova je tvorba uvelike nejasna. Međutim, zbirne imenice u quendijskom jeziku nisu (uvijek) tako bliske ekvivalentnoj množini kao što to jesu u hrvatskom, i uglavnom označavaju sveobuhvatnost stvari, osoba ili pojmova o kojima se govori, ili imaju specifičnije značenje. Evo nekih primjera:

Primjeri:

karkane 'red zubi', od riječi **karka** 'zub'

olassie 'lišće, listoliki ukras', od riječi **lasse** 'list'

olóte (možda i **olotse**) 'cvat, skup cvjetova jedne biljke', od riječi **lóte** 'cvijet'

Nastavak -ne vjerojatno ne služi općenito za tvorbu zbirnih imenica, ali su druga dva primjera posebice zanimljiva zbog prefiksa o- (za značenje vidjeti poglavlje Prefiksi i nastavci). Za nastavak -ie u riječi lassie vidjeti isto poglavlje.

Ako bismo se vodili primjerima u sindarskom jeziku gdje se nastavci **-ath**, **-rim** koriste kod tvorbe zbirnih imenica, možda bi se analogno u quendijskom mogao koristiti nastavak **-rimbe** (koji se u pravilu javlja kao nezavisna riječ i označava brojnost), s tim da bi se vjerojatno smio koristiti prvenstveno pri tvorbi zbirnih imenica živih bića).

Primjer:

nu fanyare rúkina 'pod rastrganim nebesima', *Markirya*

Riječ **fanyare** 'neba', u smislu područja gdje se okupljaju oblaci, je zanimljiva jer se pasivni particip koji se za nju vezuje javlja u jednini (**rúkina**, ne **rúkine**) aludirajući da je riječ **fanyare** zapravo u jednini. Međutim, po Tolkienovu prijevodu se čini da riječ ima zbirno značenje.

Možda se za tvorbu zbirnih imenica mogu koristiti i klasična i dijelna množina, u smislu da bi u tom slučaju one obuhvaćale sveukupnost pojmova koje opisuju.

3.5 Umanjenice i uvećanice

Tri su nam nastavka poznata pomoću kojih možemo tvoriti umanjenice: **-ke**, **-inke**, **-lle** (u skraćenom obliku **-il**). Ukoliko imenica završava na samoglasnik on se gubi kod nadodavanja nastavka **-inke**. Na žalost, nije poznato na koji se način mogu tvoriti uvećanice (osim zaobilaznim i nesigurnim putem, korištenjem pridjeva **alta** 'velik', ili iz njega izvedenog prefiksa **alat-**), iako jednu naznaku imamo: potvrđeno je da je uvećanica riječi **minde** 'mala kula, toranj' oblika **mindon**; iz ovoga bi slijedilo da su uvećanice mogu tvoriti dodavanjem nastavka **-on** i gubljenjem (eventualnog) posljednjeg samoglasnika, ali nastavak **-on** koristi se i u raznim drugim funkcijama.

imenica

tol [toll-] 'otok'

kolla 'plašt'

andamunda 'slon'

peler 'ograđeno polje'

nér 'čovjek'

umanjenica

tollinke 'otočić'

kollinke 'plaštic'

andamundalle 'slonić'

peleril 'ograđeno poljce'

nerke 'čovječuljak'

Napomena: *možda* umanjenice na **-lle** tvore množinu na **-llor** (a ne na **-lli**), vidjeti poglavlje o klasičnoj množini.

3.6 Glagolske imenice

Glagolske imenice u quendijskom istovjetne su s onima u hrvatskom jeziku, radi se o riječima izvedenim iz glagola, npr. pjevanje, plivanje, trčanje itd.

Mogući nastavci koji se mogu pojaviti kao sufiksi glagolskih imenica u quendijskom su: **-me, -le, -ie, -e, -ta.**

Tvorba:

§ Osnovni glagoli uglavnom tvore glagolske imenice dodavanjem nastavaka **-me, -ie, -e.** Nastavak **-me** ne može se nadodati glagolima koji završavaju na **-s, -t.** Ako se glagolska imenica tvori pomoću nastavka **-e** produžuje joj se o-samoglasnik (ukoliko je to moguće).

glagol	gl. imenica
mar- 'boraviti, obitavati'	marme, marie, máre 'boravljenje, obitavanje'
váquet 'odbiti'	váquetie, váquete 'odbijanje'

§ A-glagoli najčešće tvore glagolske imenice nastavcima **-le, -ie,** može se koristiti i **-me,** možda i **-e.** Od njih, čini se da je **-le** najunivezalniji nastavak koji se može nadodati praktički na sve a-glagole. Ako se glagolska imenica tvori nastavcima **-ie, -e,** nastavak **-a** glagola se gubi.

glagol	gl. imenica
ista- 'znati'	istale 'znanje'
anta- 'dati'	antale 'davanje'
naina- 'naricati, oplakivati'	nainie 'naricanje, jadikovanje'
núta 'zaći'	nútie 'zalaženje, zalazak' (Sunca ili Mjeseca)

Napomena: glagolske imenice koje završavaju na **-ie** u mnogome se podudaraju sa gerundivom u quendijskom (najčešće ih je nemoguće razlikovati).

3.7 Imenice sa u-osnovom

Imenice sa u-osnovom ili u-imenice su one čija osnova završava na **-u.** Među njima su posebno zanimljive imenice čiji oblik u nominativu jednine završava na **-go, -ko.** One pri tvorbi množine doživljavaju pretvorbu **-go → -gw, -ko → -kw → -qu,** a množinu tvore dodavanjem nastavka **-i** (a ne **-r**). Ova se pretvorba još očituje i u genitivu i dativu množine.

nominativ jd.	nominativ mn.
ango [angu-] 'zmija'	angwi 'zmije'
urko [urku-] 'ork'	urqui 'orci'
ulko [ulku-] 'zlo'	ulqui 'zla'

4 PRIDJEVI

4.1 Oblik i uporaba pridjeva. Značenje poveznice.

Najčešći pridjevni završetak jest **-a**. Ostali završetci koji se mogu pojaviti su **-e**, te rjeđe **-in** (**vanya** 'lijep', **sinde** 'siv', **luin** 'plav'...).

Napomena: postoji mogućnost da pridjevi na **-in** predstavljaju skraćeni oblik pridjeva na **-ina**.

Kao i u hrvatskom, pridjevi se mogu upotrebljavati atributno označavajući imenicu:
laika i taure 'zelena šuma',

te predikatno, pridajući imenici određenu karakteristiku:
taure ná laika 'šuma je zelena'.

Kao i u hrvatskom, u quendijskom je moguće da pridjev slijedi imenicu kod atributne uporabe. I u quendijskom i u hrvatskom to, međutim, nije uobičajen poredak i ponajčešće se javlja u poeziji ili kada se želi naglasiti neka karakteristika (iako postoje i iznimke koje se ne slažu s ovom pretpostavkom: primjerice, Tolkien je pri mijenjaju iz "poetskog" u "prozni" oblik promijenio prvi stih u *Namárie* u **lassi lantar laurie súrinen** listovi padaju zlatni s vjetrom', i tu je pridjev **laurie** 'zlatni' postavljen *nakon* imenice koju opisuje, pa čak i nakon samog glagola). Iznimka su titule koje slijede ime, a tada se uobičajeno pišu velikim slovom (u latiničnoj transkripciji - u tengwaru nisu postojala velika slova) i predstavljaju dio imena: **Elendil Voronda** 'Elendil Vjerni'.

U hrvatskom postoje dvije vrste pridjeva, opisni, koji odgovaraju na pitanje 'kakav' te posvojni, koji odgovaraju na pitanje 'čiji'. U quendijskom se riječi (proistekle iz imenica) koje odgovaraju na pitanje 'čiji' dekliniraju u posesivu (ili genitivu, ovisno o funkciji) i sklanjaju kao imenice.

Riječi **ná** (po značenju prezent/aorist jednine glagola biti) i **nar** (množina glagola biti) u funkciji dodjeljivanja jedne ili više karakteristika pojmu (bilo u obliku pridjeva ili imenice) nazivaju se poveznice. U ovoj funkciji te se riječi mogu počesto izostaviti, ili premještati u rečenici (standardno se one ne izostavljaju, iz razloga što je poredak riječi u rečenici veoma fleksibilan u quendijskom što može dovesti do neudomica u kontekstu): možemo reći **i ear luin ná** 'more plavo je', a možemo za istu misao reći **i ear luin** 'more (je) plavo'. U drugom slučaju ipak treba biti oprezan jer se iz konteksta mora vidjeti radi li se o predikatnoj ili atributnoj uporabi pridjeva. Poveznica se vrlo često izostavlja u situacijama gdje se javljaju nezavisne (naglasne) zamjenice, i češće se piše *iza* objekta.

Napomena: osim glagola 'biti' oblika **ná, nar**, u službi poveznice može se javiti i glagol 'ne biti', vidjeti dotično poglavlje.

4.2 Tvorba množine

§ Pridjevi koji završavaju na **-a** tvore množinu zamjenom **-a** → **-e**. Iznimka su pridjevi koji završavaju na skup **-ea** koji tvore množinu zamjenom **-ea** → **-ie**.

nominativ jd.	nominativ mn.
kuina 'živ'	kuine 'živi'
lúrea 'naoblačen, zatamnjen'	lúrie 'naoblačeni, zatamnjeni'

§ Pridjevi koji završavaju na **-e** tvore množinu zamjenom **-e** → **-i**.

nominativ jd.	nominativ mn.
losse 'snježnobijel'	lossi 'snježnobijeli'
vane 'lijep'	vani 'lijepi'

§ Pridjevi koji završavaju suglasnikom tvore množinu dodavanjem **-i**.

nominativ jd.	nominativ mn.
quorin 'utopljen, ugušen'	quorini 'utopljeni, ugušeni'
qualin 'mrtav'	qualini 'mrtvi'

Napomena: postoji mogućnost da su pridjevi koji završavaju na suglasnik zapravo skraćeni oblici pridjeva na **-a**. U tom slučaju množine pridjeva gore bile bi **quorine**, **qualine**.

Pridjevi se slažu u broju s imenicom, ako imenica dolazi u množini i pridjev je slijedi, ali ako pridjev opisuje više imenica tada se opet javlja u množini (u hrvatskom jeziku, kada pridjev opisuje više imenica, javit će se u jednini odnosno množini ovisno o broju prve navedene imenice koju opisuje).

Primjeri:

kalma ná lauka 'svjetiljka je topla'	kalmar nar lauке 'svjetiljke su tople'
laurea kala 'zlatna svijetlost'	laurie kalar 'zlatne svijetlosti'
karne vilya 'crveno nebo'	karni vilyar 'crvena neba'
kénan vanye síre ar menel 'vidim lijepu rijeku i nebo'	
kénan vanye síri ar menel 'vidim lijepe rijeke i nebo'	

4.3 Poimenični pridjevi

Su oni pridjevi koji se koriste u službi imenica te tvore množinu i dekliniraju se kao imenice. U hrvatskom postoje dva vida pridjeva: određeni (npr. u obraćanju, 'dragi') i neodređeni ('drag si mi'). Određeni oblik pridjeva u nominativu u hrvatskom blizak je poimeničnim pridjevima u quendijskom.

Primjeri:

Naziv za pripadnika prvog plemena eldara jest **Vanya**, ali naziv za više njih nije **Vanye**, već **Vanyar** 'Lijepi'.

Primjer poimeničnog pridjeva može se naći i u Gospodaru Prstenova, u Drvobradaševu obraćanju Celebornu i Galadriel: **a vanimar vanimálion nostari** 'o lijepi začetnici lijepih', gdje se pridjev **vanima** 'lijep' sklanja kao imenica te se javlja u imeničnoj množini **vanimar** i genitivu dijelne množine **vanimálion**.

4.4 Stupnjevanje pridjeva

§ Nije poznato kako se tvori komparativ pridjeva (ako uopće i postoji u quendijskom), ali znamo izraz kojim se mogu uspoređivati dva pojma u odnosu na jedan pridjev:

A ná (nar) X lá B doslovce 'A je (su) X iza (onkraj, s one strane) B', gdje su A i B pojmovi u nominativu koji se uspoređuju, a X pridjev u pozitivu jednine odnosno množine, ovisno o tome u kojem je broju pojam A. Poveznica **ná, nar** smije se izostaviti, ali se u principu piše. Umjesto riječi **lá** zabilježena je (iako u mnogo manjem obujmu) i uporaba nenaglašene varijante **la**. Ukoliko je cilj izraziti misao 'A nije (nisu) X od B' potrebno je koristiti negacijski glagol 'ne biti'.

Kod tvorbe ovakvih rečenica treba biti oprezan jer usporedba pridjeva nije jedina funkcija riječi **lá, la**, koja također može označavati i negaciju. Vjerojatno se u funkciji uspoređivanja pridjevâ umjesto riječi **lá** može koristiti i riječ **epe** 'prije'.

Primjeri:

Anar ná kalima lá Isil 'Sunce je svjetlije od Mjeseca'
oronti nar halle epe ambor 'planine su više od brdâ'

Napomena: u nekim tekstovima nedostatak komparativa premošten je korištenjem riječi **malda** 'više', međutim, ova tvorba je (gotovo) sigurno pogrešna i treba je izbjegavati. Ako je nužno potrebno koristiti komparativ postoji riječ **lil** 'više' koja se može pojaviti ispred pridjeva time ga pojačavajući, te komparativno-superlativni nastavak **-lda** iz istog izvora. Međutim, ove mogućnosti pripadaju ranijem Tolkienovu razvoju quendijskog jezika i najbolje ih je izbjegavati.

Napomena: vjerojatno se komparacija priloga može obavljati analogno komparaciji prijeva, primjerice: **sonori vilir mai lá ilqueni** 'orlovi lete bolje od svih'

§ Kod superlativa je situacija ipak ponešto jasnija. U quendijskim tekstovima koji se mogu naći na internetu rasprostranjena je njegova tvorba uz pomoć prefiksa **an-**. Taj prefiks zabilježen je u poznatom Frodovom uzviku u Shelobinom brlogu:

aiya Earendil elenion ankalima 'pozdrav Earendile najsjajniji od zvijezda'

Treba, međutim, reći da prefiks **an-** ima dvojako značenje i ne mora nužno označavati superlativ - osim te funkcije on može služiti i pojačavanju pridjeva:

nominativ jd. pozitiva	nominativ jd. superlativa
lenka 'spor'	allenka 'prespor, jako spor, najsporiji'
úna 'usamljen, uskraćen'	anúna 'veoma usamljen/uskraćen, najusamljeniji/uskraćeniji'

Pravila koja vrijede pri upotrebi prefiksa **an-** su:

§ Prefiks se može bez dodatnih promjena dodati pridjevima koji započinju suglasnicima **k-, n-, qu-, t-, v-, w-, y-** i samoglasnikom (iznimka su pridjevi koji započinju suglasnikom **v-** a potiču od korijena na **w-**; oni tvore superlativ oblika **anw-**. Primjerice, superlativ pridjeva **véra** 'osoban, vlastiti' bio bi oblika **anwéra**).

nominativ jd. pozitiva	nominativ jd. superlativa	nominativ mn. superlativa
kaimassea 'bolestan'	ankaimassea	ankaimassie
naikelea 'bolan'	annaikelea	annaikelie
quanta 'pun'	anquanta	anquante
taura 'moćan'	antaura	antaure
wenya 'zelen, svjež'	anwenya	anwenye

§ Nije poznato kako se tvori superlativ pridjeva koji počinju na **f-** i **h-**. Možda se, iako to nije jako vjerojatno, prefiks **an-** dodaje ovim pridjevima bez promjena. Vjerojatnije je ipak da se u takvim situacijama pridjev mijenja odražavajući korijen iz kojeg je izvorno potekao. Primjerice, ukoliko pridjev **fána** 'bijel' potiče od starijeg korijena na **ph-** njegov bi se superlativ mogao izvesti ovako: **fána** → **anfána** → **anpána** → **ampána**.

§ Ispred pridjeva koji počinju suglasnikom **p-** i **m-** prefiks **an-** postaje **am-**.

nominativ jd. pozitivna	nominativ jd. superlativa	nominativ mn. superlativa
panta 'otvoren'	ampanta	ampante
melin 'drag'	ammelin	ammelini

§ Ispred pridjeva koji počinju na **l-**, **r-**, **s-** prefiks se mijenja u **al-**, **ar-**, **as-** (iznimka su pridjevi koji započinju samoglasnikom **l-** a potiču od korijena na **d-**; u tom je slučaju superlativ pridjeva oblika **and-**. Primjerice, pridjeva **lára** 'ravan' bi tako tvorilo superlativ oblika **andára**).

nominativ jd. pozitivna	nominativ jd. superlativa	nominativ mn. superlativa
luine 'plav'	alluine	alluini
ráva 'divlji, neukroćen'	arráva	arráve
soika 'žedan'	assoika	assoike

Napomena: osim tvorbe superlativa prefiksom **an-** isti se može tvoriti i korištenjem prefiksa **un-** ali samo u situacijama gdje pridjev nosi negativne ili zle konotacije. Prefiks se, ovisno o pridjevu kojem se dodaje, mijenja isto kao **an-**.

5 GLAGOLI

5.1 Osnovni oblici i uporaba glagola, pojam o-samoglasnika

Glagoli se mogu podijeliti u dvije glavne skupine:

§ a-glagole (izvedene) koji završavaju samoglasnikom **-a**. Najčešći završetci kod ovih glagola su **-ya**, **-ta**, rjeđe se javljaju **-na**, te samo **-a**.

§ osnovne (primarne) glagole koji nemaju nikakvih dodataka na osnovni korijen. Osnovni glagoli redovito završavaju na suglasnik.

Napomena: ispravnije bi možda bilo reći da se glagoli dijele na osnovne i na glagole koji završavaju na samoglasnik; naime, osim što mogu završavati na **-a**, postoje i neki glagoli koji završavaju na **-u** (evo doslovce gotovo svih poznatih: **palu-** 'raširiti, proširiti, izdužiti', **hlapu-** 'letjeti ili lebdjeti na vjetru', **fifru-** 'polagano blijediti, nestajati', **nurru-** 'negodovati', **niku-** 'biti hladan, leđiti').

Ustaljena je praksa da se glagoli označavaju dodavanjem crtice na kraju:

laita- 'blagosloviti', **ser-** 'odmarati'... Ovakav oblik prikaza glagola naziva se osnova glagola.

Uobičajeni poredak riječi isti je kao u hrvatskom, subjekt dolazi ispred glagola nakon kojeg slijedi objekt. Međutim, glagol može i prethoditi subjektu, a da se značenje ne promijeni (da rečenica ne postane upitna, na primjer), ili čak doći iza objekta. Moguće je čak i zamjenjivati pozicije subjekta i objekta, dakle da umjesto konstrukcije SUBJEKT - PREDIKAT - OBJEKT imamo OBJEKT - PREDIKAT - SUBJEKT. Pri tome je potreban oprez da se ne bi obrnuo smisao, osim u slučaju kada se objekt i subjekt ne podudaraju u broju, jer će u tom slučaju glagol neminovno odrediti subjekt slažući se s njim u broju. Ove iznimke, kao i mnogim drugim gramatičkim konstrukcijama, dopuštene su ponajviše u poeziji gdje su mogući raznorazni poredci riječi u rečenici.

Glagoli se slažu s imenicom kao subjektom u broju (kao i u hrvatskom), tj. ako imenica dolazi u množini i glagol dolazi u množini. Glagoli, neovisno o vremenu, uvijek tvore množinu dodavanjem nastavka **-r**.

O-samoglasnik (samoglasnik osnove riječi) je gramatički pojam koji se odnosi na samoglasnik koji tvori dio primitivnog korijena glagola o kojem je riječ.

Kod osnovnih glagola, o-samoglasnik praktički je jednostavno odrediti jer se gotovo uvijek radi o prvom samoglasniku u glagolu.

Kod a-glagola sufiks, odnosno samoglasnik **-a**, ne može nikada biti o-samoglasnik. Može se javiti i situacija da glagol, uz sufiks **-a**, sadržava više od jednog samoglasnika. U tom je slučaju o-samoglasnik onaj samoglasnik koji dolazi posljednji među njima.

I kod osnovnih i kod a-glagola vrijedi da se o-samoglasnik ne može nikada nalaziti u prefiksima ili sufiksima ma kakvog oni oblika bili.

Primjeri (o-samoglasnik označen crvenom bojom):

quanta 'napuniti'

*O-samoglasnik mora biti -a- jer je **qu** isto što i **kw**, dakle ne sadrži nikakav samoglasnik.*

envinya 'obnoviti'

*Prefiks **en** 'ponovno' + glagol **vinya** 'učiniti novim'.*

ellantuvanye 'ja ću ponovno pasti'

***en** 'ponovno' (prelazi u **el** prije **l-**) + **lanta-** 'pasti' + futurni nastavak **-uva** + oznaka 1.lica jednine **-nye**.*

5.2 Present

Funkcija prezenta, u većini slučajeva, odgovara onoj u hrvatskom. U quendijskom, present u pravilu označava neprekidnu, upravo trajajuću radnju u sadašnjosti (iako postoje primjeri gdje zna preuzeti i neke funkcije quendijskog aorista, vidjeti poglavlje 5.3).

Tvorba prezenta je slijedeća:

§ Osnovni glagoli tvore present produživanjem o-samoglasnika i dodavanjem nastavka **-a**. Produženje o-samoglasnika neće se dogoditi *samo* ako on prethodi skupu suglasnika. *Ovo pravilo vrijedi za sve gramatičke oblike*. Množina se tvori dodavanjem nastavka **-r** (*vrijedi za sve glagolska vremena*).

glagol	present jd.	present mn.
nattir- 'prezirati'	nattira	nattirar
yal- 'sazvati, pozvati'	yála	yálar

§ Situacija s a-glagolima nije, međutim, tako jasna. Jedan jedini potvrđeni primjer prezenta za koji znamo jest da a-glagol **ora-** tvori present oblika **órea**. Iz toga bismo možda mogli induktivno zaključiti da svi a-glagoli tvore sadašnjost promjenom nastavka **-a** u **-ea** te produženjem o-samoglasnika, ali se ta pretpostavka pokazalo iznimno kontroverznom za neke Tolkienove lingviste u svijetu. Ipak, budući da se radi o potvrđenoj mogućnosti (makar i na samo jednom primjeru) legitimno ju je koristiti. U praksi, postoji mogućnost da se ovaj problem donekle zaobiđe korištenjem *aorista* (čija uporaba u quendijskom ne odgovara onoj u hrvatskom), što je detaljnije objašnjeno u poglavlju 5.3.

glagol	present jd.	present mn.
vinta- 'blijediti'	vintea	vintear
halya- 'prikriti, zastrti'	halyea ili hályea	halyear ili hályear

Napomena: nije sigurno da li se (u sredini riječi) **hy, ly, ny, ry** trebaju promatrati kao skupovi suglasnika ili jednoznačni glasovi; ako je potonje slučaj, tada je kod takvih glagola dopušteno produženje samoglasnika u slogu ispred. U stvarnosti, koriste se i jedna i druga mogućnost, i može se slobodno prema eufoniji odlučiti (bar po zasada poznatim podacima) hoće li se ili ne koristiti produženje o-samoglasnika.

Primjeri:

Anar ortea 'Sunce izlazi' (izlazak se upravo događa)

súkas limpe ar mátea tyur 'on pije vino i jede sir' (radnja koja je upravo u tijeku)

5.3 Aorist

Za razliku od hrvatskog aorista koji označava prošlost, u quendijskom aorist načelno označava sadašnje vrijeme. Vezan je uglavnom za izricanje općenitih ili bezvremenskih radnji:

§ Aorist je prikladniji od prezenta pri izricanju općih istina, npr. u rečenicama kao što su **atani súyar** 'ljudi dišu', **Ilúve ea** 'Svemir jest (postoji)', koje ne ovise o vremenu.

§ aorist je prikladniji od prezenta pri izricanju nečega što se često ili redovito događa, npr. **aiwi wilir hyarmenna** 'ptice lete na jug' (redovito, često). S druge strane, rečenica u prezentu **aiwi wílar hyarmenna** ima značenje 'ptice lete na jug' (u ovom trenutku).

Tvorba aorista je slijedeća:

§ Aorist a-glagola jednak je glagolskoj osnovi. Množina se tvori dodavanjem nastavka **-r**.

glagol	aorist jd.	aorist mn.
kenda- 'čitati'	kenda	kendar
mitta- 'ući'	mitta	mittar

§ Kod osnovnih glagola, aorist jednine dobiva se dodavanjem nastavka **-e**. Ako se na aorist nadodaju nastavci tada nastavak **-e** prelazi u **-i**. Množina se tvori dodavanjem nastavka **-r**.

glagol	aorist jd.	aorist mn.
tek- 'pisati'	teke	tekir
fum- 'spavati'	fume	fumir

5.4 Perfekt I.

Quendijski jezik razlikuje dva gramatička oblika u prošlosti, perfekt I. i perfekt II. Vrlo je vjerojatno da je Tolkien zamislio i druge prošle glagolske oblike, ali oni u do sada objavljenoj građi nisu zabilježeni.

Perfekt I. označava radnje koje su započete i završene u prošlosti, i nisu izravno relevantne za sadašnjost.

Napomena: u kasnijem izvoru Tolkien navodi da su (misleći na njihove funkcije) "perfekt I. i perfekt II. s vremenom postajali sve sličniji u quendijskom" (Rat Dragulja).

Tvorba:

§ A-glagoli tvore perfekt I. dodajući nastavak **-ne**. Množina se, kao i uvijek, tvori dodavanjem nastavka **-r**. Poseban su slučaj neprijelazni glagoli na **-ya**, vidjeti poglavlje *Prijelazni i neprijelazni glagoli*.

glagol	perfekt I. jd.	perfekt I. mn.
lutta- 'teći'	luttane	luttaner
tamba- 'kucati'	tumbane	tumbaner

Napomena: a-glagoli koji završavaju na **-ta** možda mogu ispustiti ovaj nastavak pri tvorbi perfekta I. U tom slučaju produžuje im se o-samoglasnik. Mogući primjeri su:

glagol	perfekt I. jd.
onta- 'začeti, stvoriti'	ontane ili onte (produženje nije moguće)
anta 'dati'	antane ili áne

Napomena: možda se i ostali a-glagoli koji završavaju na **-a** koji nije dio složenijeg nastavka (kao što su npr. **-ta, ya**, iako je i ovo dosta opskurno, iz *Etym* znamo za glagol **farya-** 'dostajati' koji gubi cijeli nastavak **-ya** pri tvorbi perfekta I. - doduše, ovaj glagol spada među kategoriju neprijelaznih, vidjeti dotično poglavlje) pri tvorbi perfekta I. ponašaju (ili, bolje rečeno, mogu ponašati) kao primarni uz zanemarivanje nastavka **-a**; tako je Tolkien za glagol **ora-** 'urge' naveo dva oblika perfekta I., **orane** i **orne**.

§ Kod osnovnih glagola, razlikujemo četiri slučaja:

§ Ako glagol završava na **-r, -m, ili -n** tada se nastavak **-ne** nadodaje bez dodatnih promjena u riječi.

glagol	perfekt I. jd.	perfekt I. mn.
tyar- 'uzrokovati'	tyarne	tyarner
lom- 'sakriti'	lomne	lomner
sen- 'pustiti'	senne	senner

Napomena: postoje neki glagoli koji završavaju na **-r** a čiji korijen završava na **-d**. Takvi glagoli vjerojatno zadržavaju nastavak **-d** prije nastavka perfekta I. (uz nazalno premetanje). Tako, primjerice, znamo za **hyar- syad** 'sasjeći' → **hyande**, **ser- sed** 'odmoriti se' → **sende**, **nir- nid** 'pritiskati, zabiti' → **ninde**, **rer- red** 'sijati' → **rende**.

§ Ako glagol završava na **-l** nastavak **-ne** prelazi u **-le**.

glagol	perfekt I. jd.	perfekt I. mn.
kol- 'nositi'	kolle	koller
kal- 'sijati'	kalle	kaller

Napomena: postoji samo jedan potvrđeni primjer ovog slučaja: glagol **vil-** 'letjeti' koji tvori perfekt I. oblika **ville**. Međutim, skup **ln** u quendijskom standardno postaje **ld**, ne **ll**; zašto onda oblik **ville**, a ne **vilde**? Možda je odgovor u tome da je stariji oblik perfekta I. ovog glagola **winle** a ne **wilne** (ako je točno, a postoje solidne naznake, da se premetanje nazala događalo još u primitivnom vilenjačkom), a skup **nl** u tom slučaju zaista postaje **ll** u quendijskom.

§ Ako glagol završava na bilo koji drugi suglasnik osim **-p** perfekt I. tvori se nazalnim premetanjem, tj. posljednji suglasnik u glagolu i **n** iz nastavka **-ne** zamjenjuju mjesta.

glagol	perfekt I. jd.	perfekt I. mn.
sat- 'odložiti'	sante	santer
tek- 'napisati'	tenke	tenker

Napomena: glagoli čija nam tvorba perfekta nije potvrđena, a koji se sastoje od samo jednog sloga, vjerojatno tvore perfekt I. produženjem o-samoglasnika i dodavanjem samoglasnika **-e**. Mogući primjer je glagol **us-** 'pobjeći' čiji bi perfekt I. mogao biti **úse**.

§ Glagoli na **-p** specifičan su slučaj nazalnog premetanja. Dodajući nastavak **-ne** glagol završava na **-pne**. Nazalnim premetanjem to se mijenja u **-npe**. Međutim, suglasnički skup **np** nije dopušten u quendijskom, te konačno **-npe** postaje **-mpe**.

glagol	perfekt I. jd.	perfekt I. mn.
ap- 'dirnuti (se)'	ampe	amper
tap- 'zaustaviti, blokirati'	tampe	tamper

Postoje i iznimke od ovih pravila. Evo nekih:

- perfekt I. glagola **lav-** 'dopustiti' je **láve**
- perfekt I. glagola **um-** 'ne biti' je **úme**
- perfekt I. glagola **tul-** 'doći' je **túle**
- perfekt I. glagola **tyav-** 'kušati, okusiti' je **tyáve**
- perfekt I. glagola **tuv-** 'pronaći' je **túve**
- perfekt I. glagola **lelya-** 'ići' nije **lelyane**, već **lende**
- perfekt I. glagola **ista-** 'znati' nije **istane**, već **sinte**

U *Fírielinoj pjesmi* je dva puta zabilježena upotreba čestice **en** ispred glagola u perfektu I. sa funkcijom označavanja daleke, davne prošlosti. Ako se ona može koristiti u quendijskom jeziku kraja Trećeg doba mogli bismo imati primjere:

Noldoli oanter Aman 'mnogi su Noldori napustili Aman

Noldoli en oanter Aman 'mnogi su Noldori davno napustili Aman'

*oanter: perfekt I. mn. glagola **auta** 'otići'.*

5.5 Perfekt II.

Perfektom II. u quendijskom jeziku mogu se izraziti:

- radnje koju su započete u prošlosti i još nisu završene,
- radnje koje su započete i završene u prošlosti ali su izravno relevantne za sadašnjost,
- trenutačne radnje koje su upravo započete i završene (koje se i u hrvatskom izriču perfektom jer uključuju svršeni glagol kojim se *ne može* izricati prezent), primjerice: **utúvienyes** 'pronašao sam ga', u smislu "sada, u ovom trenutku sam ga pronašao".

Napomena: u kasnijem izvoru Tolkien navodi da su (misleći na funkcije) "perfekt I. i perfekt II. ubrzano postajali sve sličniji u quendijskom" (Rat Dragulja, 366.).

Tvorba:

§ Perfekt II. a-glagola (i u-glagola) tvori se dodavanjem nastavka **-ie**, s tim da se nastavak **-a** gubi. Ako se radi o a-glagolu koji završava na **-ya** tada on gubi cijeli svoj nastavak. Također, glagol dobiva i prefiks jednak o-samoglasniku koji se produžuje ukoliko je to moguće (koji se smije izostaviti, možda i u svim situacijama), tj. ako ne prethodi skupu suglasnika (poseban su slučaj glagoli koji već sadrže prefiks jer se u tom slučaju udvostručenje samoglasnika događa *nakon* tog prefiksa). Ukoliko glagol sadrži dvoglasnik, prvi samoglasnik u njemu predstavlja o-samoglasnik (ali se on *ne* produžuje). Ako glagol započinje samoglasnikom prefiks se izostavlja. Množina se tvori dodavanjem nastavka **-r**.

Napomena: ako glagol započinje samoglasnikom možda je dopuštena i druga mogućnost: da se udvostruči cijeli početni slog. Međutim, najčešće je bolje, i eufonički zvučnije, u potpunosti izostaviti prefiks.

glagol	perfekt II. jd.	perfekt II. mn.
farya- 'dostajati'	afárie	afárier
faina- 'isijavati'	afainie	afainier
ilka- 'svjetlucati (bijelo)'	ilkie (ililkie)	ilkie ili ililkie
enkap- 'ponovno skočiti'	enekápie	enekápier

§ Primarni glagoli tvore perfekt II. na isti način kao i a-glagoli, dodavanjem nastavka **-ie** i prefiksa jednakog o-samoglasniku uz njegovo produženje. Množina se tvori dodavanjem nastavka **-r**.

glagol	perfekt II. jd.	perfekt II. mn.
lár- 'slušati'	alárie	alárier
us- 'pobjeći'	úsie	úsier

Primjeri:

Et Earello Endorena utúlien... 'Dođoh iz Mora u Međuzemlje...'

Elendilova izjava po pristajanju na obale Ovijskih zemalja, primjer korištenja perfekta II. u situaciji pod c).

esérien 'odmarao sam se'

i još se odmaram, situacija pod a)

5.6 Futur

Značenje futura u quendijskom je istovjetno onom futura I. u hrvatskom jeziku.

Tvorba:

§ Futur se tvori dodavanjem nastavka **-uva**, s tim da a-glagoli gube nastavak **-a**.

glagol	futur jd.	futur mn.
nurta- 'sakriti, kriti'	nurtuva	nurtuvar
lom- 'sakriti, kriti'	lomuva	lomuvar

Napomena: postoji određena dvojba kako se tvori futur glagola koji tvore perfekt I. nazalnim premetanjem. Naime, u nekolicini primjera pojavljuje se nazalno umetanje u futuro (npr. u *Namárie*, za glagol *enquantuva* 'ponovno napuniti', Tolkien je u eseju *Quendi i eldari* naveo osnovu *quat-* koje se vjerojatno odnosi na rečeni glagol). Ako usitinu postoji ideja da glagoli tog tipa tvore futur nazalnim umetanjem ona sigurno datira iz dosta kasnog razdoblja - uistinu, postoji tengwarski prijepis *Namárie* u kojem se rečeni glagol javlja u obliku *enquatuva*. Treća mogućnost je da možda postoje dva oblika istog glagola, *quat-* i *quanta-*, a gornja konstrukcija izvedena je iz potonjeg.

5.7 Futur II.

Prema trenutno poznatim podacima quendijski jezik sadrži samo jedno buduće glagolsko vrijeme. Hrvatski futur II. (ili egzaktni) uvijek se javlja u zavisnoj rečenici, i uvijek za sebe veže glavnu rečenicu i odnosnu zamjenicu (primjerice, 'kad odem, to će biti zauvijek', 'kad budem jeo, uživat ću').

Iako nemamo nijedan primjer u novijem quendijskom, vrlo je vjerojatno da se hrvatski futur II. uvijek prevodi običnim futuroom na quendijski. Naime, u *Fírielinoj pjesmi* možemo pronaći dva primjera koji nas navode na ovaj zaključak:

yéva tyel ar i nargelion, íre ilqa yéva nótina, hostainiéva, yallume
'i biti će kraj i blijeđenje, kada sve je sračunano, i sve najzad zbrojeno'
yéva 'biti će' isto je što i *nauva* u modernom quendijskom, dakle obični futur.

man táre antáva nin Ilúvatar, Ilúvatar enyáre tar i tyel, íre Anarinya qeluva
'što će mi Otac, o Otac, dati u tom danu onkraj kraja, kada moje Sunce zgasne (bude ugasilo)'
Glagol qeluva u futuro.

Iako je ovo samo starija 'qenya', nemamo razloga sumnjati da se konstrukcija futura (II.) u zavisnim rečenicama u quendijskom jeziku Trećeg doba razlikuje od gore navedene.

5.8 Imperativ

Tvorba:

§ A-glagoli tvore imperativ kombinacijom čestice **á** i glagolske osnove (infinitiva a-glagola). Umjesto dugog samoglasnika **á** moguće je koristiti i njegov kratki oblik **a**, ali ako se u tekstu javljaju i imperativ i vokativ, koji se također tvori pomoću čestice **a**, preporuka je držati se dugog oblika samoglasnika kao oznake imperativa. U praksi, imperativne fraze uključuju imperativni subjekt koji se u kontekstnom smislu javlja u vokativu; u čemu se također očituje sličnost između tvorbe vokativa i imperativa.

§ Osnovni glagoli tvore imperativ kombinacijom čestice **á** i glagolske osnove na koju se dodaje nastavak **-e** (infinitiva osnovnog glagola). Ako se na infinitiv nadodaju nastavci tada **-e** prelazi u **-i**. Postoje iznimke od ovog pravila koje su u pravilu starijeg datuma, i nije poznato da li se na takav način mogu tvoriti imperativi u suvremenom quendijskom. Takvi glagoli tvore imperativ dodavanjem nastavka **-a** na glagolsku osnovu, bez upotrebe čestice **á**: **heca** 'odlazi', **ela** 'gle' itd.

Ako se imperativom želi izraziti zabranu tada se čestica **á** kombinira sa negacijom **vá** 'ne' (ili istoznačnicom **lá**) čineći oblik **áva** (odnosno **ála**).

U imperativu se možda može (ali ne mora) jasno specificirati da li se naredba odnosi na jednu ili više osoba korištenjem zamjenica: ako se na glagol doda nastavak **-t** radi se o jednini, a ako se doda **-l** radi se o množini. Ukoliko se ovi nastavci nadodaju na infinitiv osnovnih glagola, nastavak **-e** prelazi u **-i**. Pitanje je mogu li se nastavci **t, l** koristiti na ovaj način u quendijskom jeziku Trećeg doba, s obzirom da se njihova funkcija mijenjala tijekom vremena, tako znamo da u jednoj fazi oni nisu označavali jedninu i množinu, već prisno i uljudno obraćanje (kod zamjenica).

Ako se u frazu ubacuju objektne zamjenice one se mogu naznačiti na dva načina: dodavanjem nezavisne zamjenice koja slijedi glagol, ili kombinacijom nezavisne zamjenice sa česticom **á** odnosno **áva**. Ako se radi o neizravnom objektu, ona dolazi u dativu bilo da stoji zasebno ili se nadodaje na česticu **á,áva**.

Ako fraza uključuje istodobno korištenje i subjektne i objektne zamjenice, one se ne mogu obje nadodati čestici **á**, već se jedna mora javiti kao nezavisna.

Primjeri:

á mahta 'bori se'	á mahtat 'bori se'	á mahtal 'borite se'
áva mahta 'nemoj se boriti'	áva mahtat 'ne bori se'	áva mahtal 'ne borite se'
á anta men 'daj nam'	ámen anta 'daj nam'	ámen antal 'dajte nam'
ála anta men 'ne daj nam'	álamen anta 'ne daj nam'	álamen antal 'ne dajte nam'
á hilya te 'slijedi ih'	áte hilyat 'slijedi ih'	áte hilyal 'slijedite ih'
áva hilya te 'ne slijedi ih'	ávate hilyat 'ne slijedi ih'	ávate hilyal 'ne slijedite ih'
ánin kare ta ili áta kare nin 'učini to za mene'		
ávanin kare ta ili ávata kare nin 'nemoj to učiniti za mene'		

Napomena: rečenice tipa 'budi ...', 'živio ...' mogu nositi imperativno i optativno značenje; ukoliko označavaju imperativ, osim sa klasičnim imperativom, mogu se prevesti i uporabom čestice **na** (koja može stajati i za imperativ i za optativ). Po posvjedočenim primjerima **na** u pravilu dolazi prije fraze koju opisuje.

5.9 Kondicional i optativ

Kondicionalom se mogu izraziti mogućnost, želja, te nepostojanje sigurnosti da će se radnja ikada izvršiti, osobito, iako ne isključivo, u zavisnim rečenicama. Vrlo često se kao veza između glavne i zavisne rečenice u takvim konstrukcijama koristi veznik 'ako', quendijski **ai**.

Hrvatski jezik razlikuje dva oblika kondicionala:

§ Kondicional sadašnji služi za izricanje želje ili namjere koja se tek ima ostvariti ('ja bih pisao') i najčešće se veže uz veznik 'ako'.

§ Kondicional prošli služi za izricanje neostvarene namjere odnosno želje u prošlosti ('ja bih bio pisao') i najčešće se veže uz veznik 'da'.

Vrlo se često hrvatski kondicional sadašnji može zamijeniti futurom ('ja bih pisao ako ...' → 'ja ću pisati ako ...'), iako određene različitosti u značenju postoje. Hrvatski kondicional najčešće se javlja samo u glavnoj rečenici; ako ikada jednog dana posvjedočimo pravom kondicionalu u quendijskom, lako je moguće da će se u rečeničnim konstrukcijama on javljati i u glavnoj i u zavisnoj rečenici.

Optativnim konstrukcijama se u hrvatskom jeziku (kao i u quendijskom) mogu izricati nade i želje (želje predstavljaju stanje koje želimo; nade predstavljaju želje za čije mogućnosti ispunjenja imamo pozitivan stav. Želje čijem se ispunjenju ne nadamo očigledno nisu nade). Hrvatski jezik ne sadrži poseban optativ već se on izriče glagolskim pridjevom radnim ('živio'). I u quendijskom jeziku nije nam poznata tvorba optativa kao zasebnog glagolskog načina, ali se za izražavanje (ponajprije) želje, ali i nade, može koristiti riječ **nai** (može se koristiti i oblik **na**, možda i **nea** (posvjedočen samo u jednom primjeru), s tim da **na** može označavati i imperativ) koja nosi približno značenje 'neka (bude)', te u manjem stupnju 'možda, nadam se da'. Što se načina tvorbe tiče, poznato nam je da se riječ sigurno može postaviti na početak fraze u futuru (a vjerojatno i kod drugih vremena) te na taj način promijeniti smisao rečenice.

Primjeri:

sukuvante míruvóre 'oni će piti medovinu'

nai sukuvante míruvóre 'neka bude da će oni piti medovinu'

ulko úva avalerya Ambar 'zlo neće podjarmiti Svijet'

nai ulko úva avalerya Ambar 'neka bude da zlo ne podjarmi Svijet'

Nije zasigurno poznato može li se rečenična konstrukcija uporabom čestice **nai** upotrebljavati i uz druga vremena. Ukoliko je to moguće primjeri bi bili analogni kao gore.

Primjer:

ihíriente alasse 'pronašli su sreću'

nai ihíriente alasse 'nadam se da su pronašli sreću'

Rečenice kojima se izriče možebitnost mogu se izraziti upotrebom čestica **quí**, **quíta**, **ké** 'možda'.

5.10 Infinitiv

Jedina bitnija razlika između infinitiva u quendijskom odnosno hrvatskom jest da se s potonjim *ne može* izraziti namjera. Za izricanje namjere se u quendijskom koristi gerundiv u dativu (vidjeti dolje pod gerundiv).

Napomena: izricanje namjere je možda i jedina istinska razlika između gerundiva i infinitiva koje je i Tolkien često poistovjećivao. U praksi, infinitiv i gerundiv su najčešće međusobno zamjenjivi.

Tvorba infinitiva:

§ Infinitiv a-glagola jednak je glagolskoj osnovi.

glagol	infinitiv
nurta- 'sakriti, kriti'	nurta
ahya- 'promijeniti'	ahya

§ Infinitiv osnovnih glagola tvori se dodavanjem nastavka **-e** na osnovu glagola.

glagol	infinitiv
úkar- 'griješiti'	úkare
tyel- 'završiti, prestati'	tyele

Napomena: možda se infinitivi osnovnih glagola mogu tvoriti i pomoću nastavka **-ie**, iako se on standardno koristi za tvorbu gerundiva.

Infinitiv se javlja u produljenom obliku ako se na njega nadodaju nastavci (u obliku zamjenica koje označavaju objekt): a-glagoli nisu potvrđeni, ali vjerojatno je u redu, makar u većini slučajeva, da tvore prošireni infinitiv nastavcima **-ta** ili **-ita** (problem su a-glagoli koji završavaju na **-ta**; nije potvrđeno na koji način oni tvore prošireni infinitiv), dok kod osnovnih dobijaju nastavak **-ita** uz gubljenje infinitivnog nastavka **-e**.

Primjer:

nauva vanya **kenitas** 'bit će lijepo vidjeti ga'

kenitas: *ken-* 'vidjeti' + *infinitivni produžetak -ita* + *zamjenica 3. lica jednine -s*.

Postoje situacije u hrvatskom koje se ne moraju izraziti infinitivom, ali koje se svejedno prevode infinitivom na quendijski, npr. 'dopustio sam mu da sjedne' može se izraziti i kao 'dopustio sam mu sjesti', **láven tan hare**, gdje je **láven** perfekt I. glagola **lav-** 'dopustiti' + zamjenica 1. lica jednine **-n**, **tan** nezavisna zamjenica **ta** 'on' + oznaka dativa jednine **-n**, **hare** infinitiv glagola **har-**.

Prošireni infinitiv može u nekim slučajevima preuzeti i ulogu gerundiva:

lá karita i hamil mára alasaila ná 'ne (u)činiti što sudiš dobrim nemudro je'

Napomena: zapravo je nepoznato kako se tvore infinitivi a-glagola kod dodavanja sufiksâ: gore navedeno samo je mogućnost izvedena iz analogije kod osnovnih glagola. Ovaj se problem može zaobići korištenjem nezavisnih zamjenica.

5.11 Gerundiv

Gerundiv je glagolski oblik koji pod tim nazivom ne postoji u hrvatskom, može se definirati kao glagol koji se ponaša kao imenica i koji može preuzeti ulogu subjekta u rečenici, a koji nije izgubio mogućnost da uzme objekt (ili, točnije, koji u pravilu ima objekt u rečenici). U hrvatskom, gerundiv se može prepoznati kao infinitiv glagola koji uza sebe veže (izravan) objekt (koji naravno dolazi u akuzativu). Najbitnija razlika između gerundiva i infinitiva u quendijskom jest u tome da se gerundiv može deklinirati. Posebno je značajna funkcija gerundiva u dativu koja označava namjeru, razlog, svrhu ili cilj, a na hrvatski se može prevesti frazom 'da bih, da bi, da bismo...' ili infinitivom. Objekt gerundiva uvijek se nalazi u akuzativu.

Napomena: izricanje namjere je možda i jedina istinska razlika između gerundiva i infinitiva koje je i Tolkien često poistovjećivao. U praksi, infinitiv i gerundiv su najčešće međusobno zamjenjivi.

Tvorba:

§ Gerundiv osnovnih glagola tvori se dodavanjem nastavka **-ie** na glagolsku osnovu.

glagol	gerundiv
hyam- 'moliti (se)'	hyamie
tuk- 'izvući'	tukie

§ Gerundiv a-glagola tvori se dodavanjem nastavka **-ie** na glagolsku osnovu uz gubljenje nastavka **-a**, dok a-glagoli koji završavaju na **-ya** gube cijeli taj nastavak.

glagol	gerundiv
feuya- 'gnušati se'	feuvie
menta- 'poslati'	mentie

Napomena: gerundiv glagola **feuya-** 'gnušati se' naveden je kao **feuvie** - iako ovakva tvorba nije potvrđena, ona je fonološki utemeljena, a izvedena je analogijom: imamo primjer gdje starije **aia** 'pozdrav' (kao usklik, ne imenica) prelazi u **aiya**; analogno tome imamo **feuie** → **feuwie** → **feuvie** (jer međusamoglasno **w** u pravilu prelazi u **v** u quendijskom). Druga je mogućnost da je gerundiv oblika **févie** (a perfekt II. **efévie**).

Primjeri:

lá lindanen umien ape óri atánion 'nisam pjevao da ne bih dotakao srca ljudi'

lá: čestica koja služi negiranju fraze, *lindanen:* perfekt I. glagola *linda-* 'pjevati' + oznaka I. lica jednine *-n*, *umien:* negacijski glagol *um-* + oznaka gerundiva *-ie* + oznaka dativa jednine *-n* (razlog borbe), *ape:* infinitiv glagola *ap-* 'utjecati, dirnuti (u prenesenom smislu)', *óri:* množina od *óre* 'srce, duša (u smislu osjećaja)', *atánion:* genitiv množine imenice *atan* 'čovjek'.

lasteas hlarien 'on sluša da čuje'

lelyuvante merien tan namárie 'doputovat će poželjeti mu zbogom'

vanda sina termaruva Elenna nóreo alkar enyalien 'ova će zakletva stajati u sjećanje na slavu Zvezdane zemlje'

Napomena: naravno da se gerundiv može javiti i u drugom padežu osim u dativu; u tom se slučaju ponaša slično kao glagolska imenica na **-ie** (koja, međutim, za sebe veže riječ u genitivu, ne u akuzativu). Primjerice, možemo sklopiti rečenicu tipa **mára lantie ná** 'dobro je pasti'. Ovakve se rečenice mogu prevesti i infinitivom (iako, kada glagol ima ulogu subjekta, vjerojatno ga je bolje prevoditi gerundivom): **mára lanta ná**.

5.12 Upotreba aktiva i pasiva

Dva su osnovna glagolska stanja i u quendijskom i u hrvatskom jeziku, aktiv i pasiv, i njihovo je korištenje istovjetno u oba jezika:

§ Aktivom se izriče radnja koju vrši subjekt, i u tim se slučajevima glagol javlja u jednom od glagolskih vremena.

Primjer:

Ainur ontane i kala Alduo 'Ainuri su stvorili svjetlo Stabala'

*Vršitelj radnje su Ainuri koji su u prošlosti načinili Dva Stabla a time i njihovo svjetlo, glagol **onta-** 'začeti, stvoriti' javlja se u perfektu I.*

§ Pasivom se izriče radnja koju trpi rečenični subjekt, koju netko drugi vrši na njemu, i izriče se pasivnim participom, tj. glagolskim pridjevom trpnim (vidjeti *Pasivni particip*).

Primjer:

Ainur nar ontaine 'Ainuri su stvoreni'

*Vršitelj radnje koji je stvorio Ainure nije spomenut (Eru). Na subjekt (Ainure) se veže pasivni particip **ontaina**, množina **ontaine**, izveden iz glagola **onta** 'začeti, stvoriti'.*

5.13 Aktivni particip

Za razliku od pasivnog participa (glagolskog pridjeva trpnog), koji je istovjetan u hrvatskom i quendijskom, glagolski pridjev radni u hrvatskom (možemo ga uočiti pri tvorbi perfekta, npr. ja sam *radio*, mi smo *trčali* itd.) i aktivni particip u quendijskom nemaju istu funkciju, ali zato glagolski pridjev sadašnji u hrvatskom u mnogočemu odgovara aktivnom participu u quendijskom. Glagolski pridjev sadašnji tvori se dodavanjem nastavka -ći 3. licu množine prezenta glagola: pjevaju-ći, skaču-ći itd, a obilježava radnju (ili stanje ili zbivanje) koja je istovremena s nekom drugom radnjom (ili stanjem ili zbivanjem) bilo da se radi o prošlosti, sadašnjosti ili budućnosti. Međutim, u nekim je slučajevima glagolski pridjev sadašnji u hrvatskom bolje prevesti instrumentalom ili gerundivom u quendijskom (u situacijama kada opisuje *kako* je izvršena glagolska radnja).

Aktivni particip pokazuje stanje subjekta koje odražava ono što subjekt čini (prema tome, u osnovi opisuje stanje, ne radnju), primjerice, zvijezda svjetluca - *svjetlucajuća* zvijezda, ali i neke posebne slučajeve (npr. dan koji slijedi - *sljedeći* dan).

U rečenici se aktivni participi ponašaju kao obični pridjevi, a tvore se iz glagola. Ako se tvore iz prijelaznih glagola tada mogu imati objekt kao i sami glagoli iz kojih se tvore.

Za razliku od pridjeva, i za razliku od hrvatskog jezika, aktivni participi *ne slažu se* u broju s imenicom koju opisuju (možda da se izbjegne zabuna sa nastavkom -le kod tvorbe glagolskih imenica).

Primjeri:

hílyala aure 'sljedeći dan'

hílyala auri 'sljedeći dani'

ta ná fantala 'on je zakrabiljen'

te ná fantala 'oni su zakrabiljeni'

Tvorba:

§ A-glagoli (vrlo vjerojatno i u-glagoli) tvore aktivni particip dodavanjem nastavka -la uz produženje (ako je moguće) o-samoglasnika.

glagol

aktivni particip jd. i mn.

esta- 'imenovati'

estala

aista- 'užasavati se'

aistala

haka 'čučnuti'

hákala

§ Tvorba iz primarnih glagola nije poznata. Jedna pretpostavka jest da se tvorba vrši dodavanjem nastavka -la na nesvršeni (neprekidni) oblik glagola. Neprekidni oblik je oblik onaj kojem je produžen o-samoglasnik i dodan nastavak -a, uz dopušteno, ali ne nužno, udvostručavanje prvog sloga (što prvenstveno označava uzastopnost i polaganost); možda se umjesto -a može koristiti i -i). Ovaj način nema posebno čvrstu podlogu u poznatoj građi, ali bolji i usklađeniji sa poznatim podacima zasada nije objavljen.

glagol

aktivni particip jd. i mn.

nak- 'ugristi'

nákala

er- '(pre)ostati'

érala

5.14 Pasivni particip (glagolski pridjev trpni)

Pasivni particip pokazuje stanje objekta koje odražava izloženost radnji pripadnog glagola (npr. ako vas netko vidi, vi ste *viđeni*), s tim da kod nekih glagola subjekt može sam izvršavati tu radnju (ako odete, vi ste *otišli*). Pasivni particip mogu imati samo prijelazni glagoli.

Napomena: tvorba pasiva je vrlo slabo, praktički nimalo poznata, i način tvorbe dolje izložen je samo pretpostavka (koliko god često bila dobro utemeljena). Najčešće je zbog toga bolje pasiv izražavati aktivom.

Pasivni participi slažu se u broju s imenicom koju opisuju.

Primjer:

*nán usta***ina** 'spaljena dolina'   *nandi ustaine* 'spaljene doline'
ustaina: pasivni particip glagola *usta* 'zapaliti, spaliti'

Tvorba:

n A-glagoli u pravilu tvore pasivni particip dodavanjem nastavka **-ina**, s tim da makar glagoli koji završavaju na **-ta** osim dodavanjem nastavka **-ina** mogu tvoriti pasivni particip i sa **-na**. Ne zna se kada se u takvim slučajevima upotrebljava **-ina**, a kada **-na** (osim za potvrđene slučajeve), ali se čini da je **-ina** općeniti nastavak koji vrijedi za skoro sve a-glagole, ali i za neke osnovne.

Množina se tvori dodavanjem nastavaka **-ine**, **-ne** na osnovu glagola.

glagol	pasivni particip jd.	pasivni particip mn.
hehta- 'napustiti'	hehtana	hehtane
envinyata- 'izliječiti'	envinyanta	envinyante
hasta 'oskrvniti'	hastaina	hastaine

Napomena: pasivni particip **envinyanta** je iznimka od pravila, i u tom se slučaju tvorba pasivnog participa provodi nazalnim premetanjem. Ne možemo pretpostaviti da se ovo odnosi na sve glagole sličnog oblika (npr. na one koji završavaju na **-ata**) jer znamo da je perfekt I. jednine glagola **mata-** 'jesti' **mante**, a to bi se poklopalo sa eventualnim oblikom pasivnog participa množine istog glagola kad bi se on tvorilo nazalnim premetanjem.

§ Što se osnovnih glagola tiče, oni u principu tvore pasivni particip jednostavnim dodavanjem nastavka **-na** na osnovu (iako nije nedopušteno koristiti i **-ina**).

Od posebnih slučajeva, potvrđeno je da glagoli koji završavaju na **-k** ili **-t** tvore glagolski pridjev trpni produživanjem o-samoglasnika i dodavanjem nastavka **-ina**. Leksički je logična pretpostavka da se isto ponašaju i glagoli koji završavaju na **-p**, možda i na **-v** (nepotvrđeno).

Ukoliko glagol završava na **-l** nastavak prelazi u **-da**.

Množina se tvori dodavanjem nastavaka **-ne**, **-ine**.

glagol	pasivni particip jd.	pasivni particip mn.
mel- 'voljeti'	melda	melde
rak- 'razbiti'	rákina	rákina
kar- 'učiniti, sagraditi'	karna	karne

Napomena: a-glagoli koji završavaju na **-na** a koji su nastali od oblika koji su sami u zamišljenoj vremenskoj liniji predstavljali bilo pridjeve, bilo pasivne participe, mogu poprimiti dva oblika pasivnog participa: jedan koji odražava oblik korijena kakav je postojao u prošlosti, i jedan koji se tvori iz samog glagola. Npr. korijen **skar** je primarno označavao pridjevu uporabu 'rastrgan' ali je iz njega nastao glagol **harna-** 'raniti' i pridjev **harna-** 'ranjen' (koji se može koristiti i kao pasivni particip) što je dovelo do različitog značenja pridjeva **harna-** 'ozlijeđen' i pasivnog participa **harnaina** 'ranjen' izvedenog iz glagola **harna-**. Dok prvi jednostavno govori o stanju koje nije uzrokovano od strane druge osobe, dotle pasivni particip **harnaina** označava stanje kojemu je uzrok to što je netko uzrokovao ranjavanje.

5.15 Prijelazni i neprijelazni glagoli

Neprijelazni glagoli su oni glagoli koji ne mogu imati objekt, dok su prijelazni oni koji ga zahtijevaju i bez njega nisu smisleni. Neki glagoli mogu biti i prijelazni i neprijelazni ovisno o kontekstu. Neprijelazni glagoli koji završavaju na **-ya** prvi tvorbi perfekta I. ponašaju se kao primarni uz zanemarivanje nastavka **-ya**.

Napomena: iako tvrdnja gore nije nigdje eksplicitno navedena, nije nelogična za pretpostaviti jer su svi poznati a-glagoli koji gube nastavak **-ya** u perfektu I. neprijelazni (poput **mirilya-** 'svjetlucati', perfekt I. **mirille**, **ranya** 'lutati', perfekt I. **ranne** itd.).

Čini se da a-glagoli koji u rečenici mogu biti i neprijelazni i prijelazni imaju dva oblika u perfektu I.: jedan "regularan" koji se tvori dodavanjem nastavka **-ne** i upotrebljava se kada se glagol koristi u prijelaznom smislu, tj. kada ima objekt, i drugi ne tako "regularan" koji se tvori prema pravilu gore i označava neprijelaznost glagola u rečenici. Jedan jedini primjer nam je, međutim, potvrđen, glagol **ulya-** koji se u perfektu I. može javiti u oblicima **ulyane** (koji označava postojanje objekta u smislu 'utočiti, natočiti') i **ulle** (gdje objekt nije prisutan, a značenje je 'teći'). Ako ovo pravilo vrijedi općenito možemo ga primijeniti i na ostale slučajeve: npr. glagol **yerya-** ima dva značenja, prijelazno '(iz)nositi' i neprijelazno 'ostarjeti'. Prema gore navedenom pravilu, perfekt I. u značenju '(iz)nositi' bio bi **yeryane**, a u značenju 'ostarjeti' **yerne**.

5.16 Uzročni glagoli

Iako je ovo područje donekle opskurno, postoje naznake da se glagoli koji naznačuju pridavanje nečemu nekog svojstva (npr. poboljšati (se), obogatiti (se), izoštriti) mogu izvoditi iz pridjeva dodajući nastavak **-ta** (iako, najčešće, taj nastavak ne nosi neko posebno značenje). Tako bi, primjerice, iz pridjeva **aire** 'svet' dobili glagol **airita** 'uzrokovati svetost, učiniti svetim, posvetiti' (**i** dolazi umjesto **e** zbog povijesnih razloga), ili iz pridjeva **ekkaira** 'udaljen, dalek' dobili glagol **ekkairata** 'učiniti dalekim, udaljiti'.

Napomena: općenito vrijedi da pridjevi na **-e** mijenjaju svoj nastavak u **-i** prije dodavanja nastavaka; u ovom slučaju pri tvorbi glagola.

Uzročnim glagolima, koji ispred nastavka **-ta** imaju nenaglašeni samoglasnik, pri tvorbi perfekta I. i aktivnog participija produžuje se posljednji samoglasnik (ako se ne nadodaju dodatni nastavci koji imaju snagu promijeniti mjesto naglaska), dok se pasivni participij vjerojatno tvori nazalnim premetanjem (tj. dodavanjem nastavka **-nta** na sam izvorni pridjev).

glagol	perfekt I.	aktivni particip. jd.	pasivni particip. jd.
airita 'posvetiti'	airitáne	airitála	airita(i)na ili airinta
alyata 'obogatiti'	alyatáne	alyatála	alyata(i)na ili alyanta

5.17 Bezlični glagoli

Bezlični (ili besubjektivni) glagoli izražavaju radnju koja utječe na subjekt, ali subjekt sam nije onaj koji *svjesno ili voljno* izvršava tu radnju. Nekoliko nam je takvih glagola poznato: **óla-** 'sanjati', **horya-**, **or(a)-** 'potaknuti, nagnati', **mauya** 'natjerati, prisiliti', **mart(a)-** 'dogoditi se'.

U slučajima ovakvih glagola, subjekt koji je podložan djelovanju radnje koju opisuje glagol dolazi uvijek u dativu (iako ovakve rečenice zapravo ne sadrže pravi subjekt, i u pravilu se glagol navodi prvi u rečenici).

Ovakve konstrukcije nisu neuobičajene u hrvatskom jeziku, iako se njima u hrvatskom obično izražava stanje, a ne radnja. Primjerice, misao 'hladno mi je' se ekvivalentno prevodi na quendijski: **ringa nin ná** (obratiti pažnju na nezavisnu zamjenicu **ni** 'ja' koja dolazi u dativu).

Ne zahtijevaju svi bezlični glagoli u quendijskom dativ. Tako primjerice glagol **ulya** 'teći' može izražavati i misao u bezličnom smislu 'kiši, teče' bez ikakvih daljnjih sklanjanja.

Primjeri:

óla nin 'ja sanjam', doslovce 'sanja za mene, sanja meni'

mauya nin karitas 'moram to učiniti', doslovce 'prisiljava me da to učinim'

ore nin karitas 'želim to učiniti', doslovce 'potiče me da to učinim'

Napomena: međutim, rečenica 'želim to učiniti' može se izraziti i kao **merin karitas**; u ovom slučaju ona izražava želju koja je rezultat svjesne odluke subjekta.

Napomena: rečenica poput 'spava mi se' u hrvatskom vjerojatno se ne može doslovno prevesti na quendijski, potrebno je koristiti izraz 'pospan sam' ili **nán olórea** 'sanjiv sam'.

5.18 Osjetilni glagoli

Tolkienovo vlastito objašnjenje pojave gdje se glagolu pridodaje prefiks **a-** glasi: "kada se osnova glagola (kao nakon glagola 'vidjeti', 'čuti') koristi kao infinitiv, **a-** se pridodaje kao prefiks glagolu ukoliko je imenica subjekt, ne objekt".

Dvije su moguće interpretacije ovoga, ali ona vjerojatnije ispravna glasi: 'osjetilni' glagoli (poput vidjeti, namirisati i sl.) su prijelazni, tj. uvijek uza sebe vežu neku imenicu koju je ujedno i objekt osjetilnih glagola. Ukoliko je ta imenica ujedno logični objekt (a ne subjekt) i samog infinitiva, koristi se prefiks **a-** (Tolkien je isprva koristio prefiks **na-**, ali ga je naknadno zamijenio sa **a-**). Nije poznato kako se prefiks **a-** može dodati glagolima koji započinju samoglasnikom; teško da se može pisati kao samostalna riječ jer bi se u tom slučaju kosio sa oznakom vokativa i imperativa (iako u kontekstu ne bi bilo problema), možda se može ubaciti crtica između njega i samog glagola.

Pojednostavljeno, oblici glagola sa prefiksom **a-** koriste se u situacijama gdje se u hrvatskom javljaju konstrukcije tipa 'A dok B' ili 'A kako B' (gdje A označava sam pojam koji je objekt infinitiva B, dok B označava infinitiv u pravilu *prijelaznog* glagola, bez obzira je li objekt glagola naveden ili ne) i osjetilni glagol. Naravno, budući da glagol u quendijskom dolazi u infinitivu, ne dobija nikakve oznake množine (ako opisuje imenicu u množini), iako se u hrvatskom on može javiti u tom broju.

Napomena: glagoli koji se vežu uz fraze 'dok ...', 'kako ...' *ne moraju* biti prijelazni. Ako se u ovim slučajevima koriste neprijelazni glagoli ovakve se konstrukcije *možda* mogu koristiti za označavanje povratnih glagola u quendijskom. Primjerice, rečenica tipa 'čuo sam patuljka kako se hvali' može se prevesti kao **hlarnen i nauko alaita**. S druge strane, 'čuo sam kako patuljak hvali prijatelja' prevodi se **hlarnen i nauko laitea i meldo**.

Primjer:

man kenuva lumbor ahosta 'tko će vidjeti oblake kako se okupljaju'

man: upitna zamjenica 'tko', **kenuva:** **ken-** 'vidjeti' + futurna oznaka **-uva**, **lumbor:** **lumbo** 'oblak' + množina **-r**, **ahosta:** prefiks **a-** + infinitiv od **hosta-** 'okupljati'.

Ukoliko imenica nije objekt, već subjekt samog infinitiva, prefiks **a-** se ne koristi.

Primjer:

man kenuva tan' aistana kirya lenkave kíra andúnenna

'tko će vidjeti taj blagoslovljeni brod kako polagano plovi prema zalasku Sunca'

man: upitna zamjenica 'tko', **kenuva:** **ken-** 'vidjeti' + futur **-uva**, **tan':** pokazna zamjenica **tana** 'taj', **aistana:** pasivni particip glagola **aista-** 'blagosloviti', **kirya** 'brod', **lenkave:** prilog izveden iz pridjeva **lenka** 'spor', **kíra:** prezent glagola **kír-** 'ploviti', **andúnenna:** **andúne** 'zalazak Sunca' + alativ jd. **-nna**. *Sam brod je ovdje subjekt, a ne objekt glagola 'ploviti'.*

5.19 Glagol 'biti'

Glagol 'biti' veoma je opskurno poznat, i po onom što znamo, poprilično "nepravilan", zasigurno kao analogija jezicima modernog doba.

Jedini potvrđeni oblici glagola biti su **ná** (prezent i/ili aorist jd., nije poznato), **nar** (prezent i/ili aorist mn., nije poznato), te **nauva** (futura). Iz ovog se sa razumnom sigurnošću može zaključiti da je oblik glagola na koji se nadodaju nastavci oblika **na-**.

Ostali oblici, odnosno vremena nisu poznati, iako postoji dobra vjerojatnost da je perfekt I. oblika **né** (za jedninu), **ner** (za množinu), u tom slučaju nastavci bi se nadodavali na oblik **ne-**.

Ako se vodimo pravilom da je infinitiv a-glagola jednak glagolskoj osnovi mogli bismo zaključiti da je oblika **nâ** (ne **na** jer je korijen glagola naveden s produženim samoglasnikom **nâ**).

Perfekt II. teško je i izbliza dokučiti (**anaie** kao oblik dobiven standardnim putem čini se malo vjerojatnim), ali imperativ bi mogao biti jednostavno **na**, iako nije jasno da li se **na** uistinu upotrebljava za imperativ (npr. 'budi'), ili za značenje 'neka bude' (usporediti sa riječi **nai** koja se koristi za izražavanje želje), iako znamo da se za značenje 'neka bude' može upotrijebiti i glagol **ea**.

Po posvjedočenim primjerima koji uključuju glagol 'biti', čini se da se on u pravilu navodi *na kraju* rečenice.

Glagol se u funkciji poveznice često može izostaviti, pogotovo u situacijama kada se upotrebljavaju nezavisne (posebice naglasne) zamjenice.

5.20 Negacija upotrebom glagola 'ne biti'

Iako za glagol 'ne biti' ne postoji istaknut poseban oblik infinitiva u hrvatskom jeziku, on se uistinu sklanja kao pravi zaseban glagol, npr. 'ja nisam', 'ti nisi' itd. Međutim, i druge rečenične konstrukcije u hrvatskom mogu se prevesti glagolom 'ne biti' u quendijskom, vidjeti u primjerima. Glagol 'ne biti' u quendijskom Tolkien je naveo u 1. licu aorista - **umin**. Prema tome je razumno zaključiti da bi osnova glagola mogla biti **um-**. Osim toga, poznat je oblik glagola u perfektu I. **úme**, aorist je oblika **ume**. Futur nije u potpunosti siguran, ali sa dosta velikom pouzdanošću može reći da je oblika **úva**. Present i perfekt II. nisu poznati, iako se mogu pronaći konstrukcije u kojima se koriste (dvojbeni, pogotovo u prezentu) oblici **úma** za označavanje prezenta, te **úmie** za označavanje perfekta II.

Negacija izjavnih rečenica uz korištenje ovog glagola nije posve jasna, ali se pretpostavlja da se u takvim rečenicama glagol javlja u infinitivu (za razliku od izjavne rečenice).

Primjeri:

mahtanen 'borio sam se'

úmen mahta 'nisam se borio'

polilme mahta 'mi smo sposobni boriti se'

umelme pole mahta 'mi nismo sposobni boriti se'

meruvan quete 'ja ću htjeti govoriti'

úvin mere quete 'ja neću htjeti govoriti'

Korištenje negacijskog glagola dovelo je do uporabe dvaju infinitiva.

U situacijama kod kojih se negira sam infinitiv ili gerundiv ne može se koristiti glagol 'ne biti'; u tom se slučaju negacija provodi upotrebom čestice **lá** (vidjeti poglavlje).

Kod rečenica gdje se javlja negacija pridjeva ili priloga, čini se da je uobičajenije koristiti negacijske prefikse (vidjeti cjelinu *Prefiksi i nastavci*), iako se one mogu prevesti sa glagolom 'ne biti' ili uz upotrebu čestice **lá** (vidjeti cjelinu *Ostale mogućnosti negacije*).

Primjeri:

'boriti se s njima (protiv njih) nije mudro' **mahta tien alasaila ná**

'čak ni on nije lijep' **erye alavanya**

*Pridjevi **saila** 'mudar', i **vanya** 'lijep' javljaju se u suprotnim inačicama korištenjem prefiksa **-ala**.*

Napomena: *možda* se umjesto glagola **um-** u situacijama kada se naznačuje *radnja a ne stanje* može upotrijebiti glagol **hum-** 'ne učiniti'.

5.21 Ostale mogućnosti negacije

Uporaba glagola **um-** 'ne biti' u sprezi sa infinitivom glagola koji opisuje nije jedini način izražavanje negacije u quendijskom. Drugi način uključuje uporabu čestice **lá** 'ne' (kojoj ovo i nije jedina uporaba, služi i za komparaciju pridjeva) na način da se ona stavlja, u pravilu, pred rečenicu koja se negira (odnosno pred glagol na koji se odnosi), dok sam glagol poprima sve završetke, bilo zamjenične, bilo padežne (iako se, jasno, može javiti i u infinitivu). U praksi, izjavne rečenice se mogu mijenjati u negacijske jednostavnim postavljanjem riječi **lá** pred frazu. Ovakav se način negacije u svakom slučaju preferira u situacijama gdje nije poznat oblik glagola **um-** (npr. u prezentu i perfektu II.), ali ga je bolje izbjegavati ako postoji mogućnost zabune sa drugom funkcijom riječi **lá** koja se javlja pri komparaciji pridjeva. Naglašenost negacije može se naznačiti postojanjem dugog samoglasnika u riječi **lá**; analogno tome nenaglašenost se može označiti izostavljanjem istog u **la**. Negacija **lá**, **la** može se koristiti i kao prefiks infinitivu glagola na koji se odnosi.

Dvostrukost negacije, koja je posebnost hrvatskog jezika, se u quendijskom vjerojatno ne javlja: tako rečenicu tipa 'nitko neće znati' ne prevodimo doslovno, već u obliku 'nitko će znati' jer je negacija već izražena neodređenom zamjenicom nitko.

Primjeri:

ai lá *rerelme epe hríve, olosse untopuva restanyar*

'ako ne posijemo prije zime, snijeg će nam prekriti polja'

lá *makitas saila ná* 'mudro je ne posjeći ga'

5.22 Glagol *ea*

Glagol **ea** (u doslovnom značenju 'jest, neka bude (tako)', riječ koju je Eru izgovorio pri stvaranju Svemira) usko je vezan sa glagolom 'biti' u quendijskom, ali među njima ipak postoje razlike. Tako se **ea**, za razliku od **ná**, odnosi na postojanje odnosno prisutnost, te, posebice, na označavanje položaja u prostoru i/ili vremenu.

Iako dodavanje sufiksa, odnosno prefiksa nije nigdje potvrđeno, nemamo razloga sumnjati da je ono moguće.

Moguće funkcije te oblici glagola **ea** po vremenima su:

ea (potvrđen oblik, označava prezent ili aorist, ili oba, možda i infinitiv, vjerojatno i imperativ)

perfekt I. oblika je **enge**

perfekt II. nije poznat

futur je možda oblika **euva**

Primjeri:

Eru ea 'Bog jest (postoji)'

i periani enger i ailinde 'hobiti su bili u jezeru'

eat sinome 'budi ovdje'

eas londesse 'on je u luci'

5.23 Glagol *eque*

Dva su oblika glagola reći u quendijskom: **quet-** i **eque**. Dok **quet-** nije osobito specifičan i različit od ostalih osnovnih glagola, **eque** je čista suprotnost.

Glagol **eque** ima isti, nepromjenjivi oblik u svim gramatičkim oblicima, čak ne dobiva ni oznaku množine kada opisuje imenice u množini.

Ipak, znamo makar da se na nj mogu nadodavati nastavci koji označavaju zamjenice (iako se čak i one najčešće izostavljaju, ovisno o kontekstu i smislenosti), primjerice **equen** (gdje je **-n** oznaka 1. lica jednine) može značiti 'govorim', 'govorio sam', 'govorit ću' itd.

Pozicija glagola u rečenici je u pravilu ispred imenice, odnosno navoda na koji se odnosi (za razliku od **quet-** koji može biti i ispred i iza navoda). U odnosu na **quet-**, **eque** se, čini se, najčešće koristi kada se odnosi na nezavisne (naglasne) zamjenice ili vlastita imena, a rijetko ako u rečenici nema navoda.

Možda se **eque** može koristiti i za izricanje neupravnog govora.

Primjeri:

eque Eru: ea 'reče Bog: neka bude tako'

eque ente: mi Estel ea i estel 'čak i oni rekoše: u Estelu (Aragornu) je nada'

5.24 Glagol *auta*

Glagol **auta-** ima dva oblika u perfektu I. i perfektu II. koja se međusobno razlikuju po značenju. U perfektu I. oblici su **oante**, odnosno **váne**, u perfektu II. **oantie** odnosno **avánie**. Značenje oblika **oante**, **oantie** odnosi se na odlazanje, napuštanje nekog mjesta u fizičkom smislu, dok oblici **váne**, **avánie** označavaju prolaženje, nestajanje (može stajati i za umrijeti, izgubiti se). Pasivni particip je oblika **vanwa** (iako **vanwa** može vršiti i funkciju pridjeva). Množina se tvori na klasičan način, dodavanjem nastavka **-r**.

5.25 Glagol 'moći' i njegove varijacije

Quendijski jezik razlikuje tri inačice glagola 'moći' sa nijansama u značenju (iako se treća inačica i ne mora svrstati uz prve dvije, kao ustalom i u hrvatskom). Razlikujemo:

'moći' u fizičkom smislu: **pol-**

'moći' u smislu da nije zabranjeno, da je dopušteno: **lerta-**

'moći' u intelektualnom smislu: **ista-**

Primjeri:

istas teke 'on može (zna) pisati'

polis teke 'on može pisati' (u smislu da je u stanju pisati u fizičkom smislu)

lertas teke 'on može (smije) pisati'

5.26 Glagoli sa u-osnovom

Glagoli sa u-osnovom (u-glagoli) su oni glagoli čija osnova završava na **-u**. Jedino što nam je zasigurno poznato vezano za ove glagole, jest tvorba aktivnog participa dodavanjem **-la** te produženjem, ako je moguće, glavnog samoglasnika. Sve ostalo krajnje je opskurno, i nemamo potvrđenih primjera.

U slučaju infinitiva sigurno bismo vidjeli oblik na **-u** kad se na nj nadodaju nastavci, ali sam neprošireni infinitiv nije poznat (možda bismo vidjeli promjenu **-u** → **-o**). Ista stvar vrijedi i za aorist, iako su ovdje stvari još nejasnije, ali znamo za aorist glagola **niku-** 'lediti, hladiti, smrzavati (misli se na vrijeme)' oblika **nique**, što bi sugeriralo da se on tvori dodavanjem samoglasnika **-i** na osnovu (prozvođeći **nikui** → **nique**) koji bi prelazio u **-e** kad je finalni.

Prezent (preciznije, neprekidni oblik glagola) se možda može tvoriti dodavanjem samoglasnika **-a** te produženjem o-samoglasnika.

Perfekt I., barem prema oblicima koji se mogu naći u ranijim stadijima razvoja jezika, se tvori kao i kod a-glagola, dodavanjem nastavka **-ne** na osnovu.

Perfekt II. bi vjerojatno mogao biti analogan a-glagolima, dakle dodavanje prefiksa jednakog o-samoglasniku koji se produžuje ukoliko moguće, te dodavanje nastavka **-ie** koji zamjenjuje nastavak **-u**.

Futur se vrlo vjerojatno tvori dodavanjem nastavka **-uva**, međutim, nije poznato bi li to proizvelo produženi samoglasnik **ú**.

Pasivni particip se možda tvori kao kod a-glagola, dodavanjem nastavka **-ina**.

Gerundiv također, dodavanjem nastavka **-ie** te gubljenjem samoglasnika **-u**.

6 ZAMJENICE

Za razliku od hrvatskog gdje su zamjenice predstavljene zasebnim riječima, u quendijskom se one uobičajeno pišu kao nastavak glagolima (ili imenicama u slučaju posvojnih zamjenica).

Na glagol se mogu nadodati najviše dvije zamjenice: jedna koja se odnosi na subjekt, i druga koja se odnosi na objekt. Ako se na glagol nadodaju i subjektna i objektna zamjenica istodobno tada se zamjenica koja se odnosi na subjekt nadodaje prva i to u dugom obliku, dok se zamjenica koja se odnosi na objekt navodi u kratkom obliku. Ako se na glagol nadodaje jedna zamjenica ona može biti i u kratkom (češće) i u dugom obliku.

Kada se na glagol nadodaju zamjenice koje označavaju množinu oznaka **-r** množine glagola se ne piše (ovo, logično, ne vrijedi za posvojne zamjenice koje se u pravilu dodaju imenicama). Nezavisne (i nezavisno-naglasne) zamjenice koje označavaju množinu *uvijek* se dekliniraju u jednini. Nasuprot tome, odnosne zamjenice dobivaju oznaku jednine odnosno množine ovisno o broju riječi koju opisuju.

Ako se na glagol nadodaje više nastavaka, primjerice oznake zamjenice i broja, zamjениčni nastavak *uvijek* se nadodaje prvi, a broj drugi. Ako se radi o dodavanju nastavaka imenicama poredak je 1. zamjenica, 2. padež, 3. broj.

Napomena: postoje iznimke, posthumno objavljene, gdje zamjениčni nastavak *slijedi* padežni, ali nemoguće je reći radi li se uistinu o drugoj mogućnosti označavanja (s obzirom da je vrlo malo takvih primjera) ili o Tolkienovom eksperimentu koji je on na kraju odbacio. U svakom slučaju oznaka broja uvijek se navodi posljednja.

Napomena: zamjenice su možda i najopskurnije područje gramatike u quendijskom jeziku, pretrpjele su bezbroj revizija i izmjena tijekom vremena, i mnoga su područja vezana za njih krajnje nejasna, tako da neke stvari ovdje navedene nisu posve, pa čak ni relativno sigurne. Zbog toga, mnogi oblici zamjenica nisu uopće potvrđeni, ili su potvrđeni u nejasnom kontekstu, ili su potvrđeni za samo jedan oblik jezika, s tim da najčešće nije ni naznačeno koji je to oblik itd.

6.1 Osobne zamjenice

Osobne zamjenice mogu označavati subjekt i objekt, te mogu biti kratkog i dugog oblika. Objektne osobne zamjenice redovito dolaze u kratkom obliku. Dugi se oblik redovito koristi u situacijama kada zamjenica nije posljednji sufiks koji se nadodaje na imenicu.

Tablica kratkih osobnih zamjenica

	jednina	množina
1. lice	-n	-?
2.lice (prisno)	-t	-l
2.lice (uljudno)	-l	-l
3. lice	-s (sva tri roda, 'netko')	-t

Tablica dugih osobnih zamjenica

	jednina	množina
1. lice	-nye	-lve (uključivo) -lme (isključivo) -mme (par)
2.lice (prisno)	-tye	-lye
2.lice (uljudno)	-lye	-lye
3. lice	-rye (sva tri roda) -ro (m.r.) -re (ž.r., možda i s.r.)	-nte

Napomena: postoji i drugačija varijacija ovog sustava, vjerojatno napuštena tijekom 60-ih, u kojoj su drugačije raspodjeljenje funkcije zamjenica u 1. licu množine: **-lme** je predstavljao uključivi, a **-mme** isključivi oblik. Ipak, taj se sustav ne koristi u novijim tekstovima kao ni u Gospodaru Prstenova.

Moguća alternacija za prisno 2. lice množine jest nastavak **-kke** koji je izveden iz sindarskog **-kh** i *veoma* je upitan. Ako se na kraju ispostavi (u još neobjavljenoj građi) da ga je moguće koristiti na taj način, možda se može upotrebljavati i za označavanje jednine (umjesto ili nadopunjujuće sa **-tye**). Vjerojatnije je ipak da je u množini ispravnije koristiti ili **-lye**, ili **-lle** (vidjeti dolje).

Produljeni oblik 3. lica jednine **-rye** nije potvrđen, već je izveden iz potvrđenog oblika 3. lica jd. posvojne zamjenice za muški i ženski rod **-rya**, dok za skraćene oblike **-ro** i **-re** imamo navedene korijene i ponešto primjera. Pretpostavlja se da je dodatna osobina zamjenica **-ro**, **-re** u tome da se produžuje slog riječi koji prethodi ovim nastavcima; vjerojatno se to događa samo u slučajevima kada riječ završava na dva kratka sloga. Međutim, zamjenica **-s** koja vjerojatno označava sva tri roda u 3. licu jednine novijeg je datuma i vjerojatno bolji izbor nego **-ro**, **-re**; koliko mi znamo Tolkien je možda čak i posve odbacio ove dvije zamjenice.

Dodatna zanimljivost kod zamjenice **-re** jest da nam nije poznato zasigurno da li ona označava samo ženski rod, ili možda i srednji rod. Noviji primjer nemamo, ali imamo jedan starijeg datuma u kojem se ta zamjenica veže za imenicu 'brod'. Je li 'brod' ženskog ili srednjeg roda nitko ne zna za sigurno (u primjeru se ne navodi nikakva prisnost), iako su mnogi analogijom sa mnogim modernim jezicima pretpostavili da se radi o ženskom rodu. Dodatnu težinu ovoj pretpostavci daje mogućnost da zamjenica **-s**, koja, čini se, stoji za sva tri roda, vjerojatno predstavlja skraćeni oblik korijena **-sô**, **sê** iz kojih su potekle zamjenice **-ro**, **-re**.

Druga mogućnost kod uljudnog 2. lice množine jest korištenje **-lle** umjesto **-lye** (nije jednoznačno naznačeno što je točno u kontekstu jezika Trećeg doba, možda je i oboje). Inače, u gore datoj tablici, označavanje 2. lice jednine i množine analogno je njihovom označavanju u hrvatskom (uljudno 2. lice jednine i 2. lice množine iskazuju se istom zamjenicom, u hrvatskom 'vi').

1. lice množine također je podosta konfuzno. U quendijskom je postojalo više vidova ove zamjenice među kojima je najvažnija razlika između isključivog i uključivog oblika. Ako se objekt obraćanja uključuje u "mi" tada govorimo o uključivom obliku; u suprotnom radi se o isključivom obliku. Osim tri navedena oblika u 1. licu množine postoji još i zamjenica 1. lica množine **-ngwe** čija je uporaba nejasna (vjerojatno predstavlja isključivi oblik), te varijacija zamjenice **-lve** koja se možda može javiti i kao **-lwe** (posebice ako prethodni slog riječi već sadrži **-v-**, iako je **-lve** vjerojatno usklađenije s kasnijim pisanjem i izgovorom).

Kratki oblik zamjenice 1. lica množine potpuno je nepoznat, iako se znalo naći primjera gdje se navodi **-m** kao kratki oblik (što je nemoguće jer nijedna quendijska riječ ne može završavati na **-m**), ili **-n** (dobiveno prijelazom **-m** → **-n**, što bi se sukobljavalo sa, primjerice, 1. lice jednine ili dativom, iako bi se neudomice u ovakvim slučajevima najčešće mogle izbjeći u okviru konteksta).

Nije poznato da li oznaka para **-mme** označava uključivi (ti i ja) ili isključivi oblik (on i ja) ili možda oba. Također, nije poznato kako glasi kratki oblik zamjenice para.

Ako se zamjenični završetci nadodaju na infinitiv, on se proširuje nastavkom **-ta**, **-ita**.

Rečenice tipa 'naređujem ti da ih pronađeš' prevode se na ovaj način: **kánan tyen hiritat**, gdje je **hir-** 'pronaći' → prošireni infinitiv **hirita**, + zamjenični nastavak 3. lica množine **-t**. Ovakve se rečenice ne smiju pobrkati sa rečenicama tipa 'poslao sam te da ih pronađeš' koje izražavaju namjeru i prevode se gerundivom u dativu, u ovom slučaju **mentanenyet hirien te**.

Primjeri:

lirin, lirinye '(ja) pjevam'

vantas, vantarye, vantare 'ona hoda'

emélietyes 'ti si je (ga) volio, volio si ju (ga)'

nalme meldor 'mi smo prijatelji'

Ja i on, ne objekt obraćanja.

nemme meldor 'mi smo bili prijatelji'

Nas dvoje, uključivo ili isključivo nije poznato.

nauvalve meldor 'mi ćemo biti prijatelji'

Ja i ti.

elen síla lúmenna omentielvo 'zvijezda sja nad trenutkom našeg susreta'

*Objekt obraćanja (u ovom slučaju vilenjaci) uključuju se u 'naš susret'. Nastavak je oblika **-lvo** jer se radi o genitivu jednine.*

andave laituvamet 'dugo ćemo ih slaviti'

Objekt obraćanja, tj. nositelji Prstena, ovdje nije uključen u one koje slave (jer bi slavili sami sebe!), već narod Gondora slavi njih.

lá karitas, navin, alasaila ná 'ne učiniti to, sudim, je nemudro'

*Na prošireni infinitiv **karita** nadodaje se zamjenica 3. lica jednine **-s**.*

6.2 Nezavisne zamjenice

Nezavisne zamjenice ne koriste se često u quendijskom: ono što nam je poznato jest da se mogu makar koristiti uz neprijelazne glagole, u imperativnim frazama, u rečenicama gdje je izostavljen glagol 'biti', te kod situacija gdje se zamjenica javlja u dativu.

Tablica subjektivih nezavisnih zamjenica (nominativ)

	jednina	množina
1. lice	ni	me (isključivo, vjerojatno i uključivo) met (par)
2.lice (prisno)	ke	le
2.lice (uljudno)	le	le
3. lice	se (m.r. i ž.r.) sa (s.r.)	te [tie-] (osobe, živa bića općenito) ta (stvari, apstraktni pojmovi)

Tablica objektivih nezavisnih zamjenica (akuzativ)

	jednina	množina
1. lice	nye	me (isključivo, vjerojatno i uključivo) met (par)
2.lice (prisno)	tye	lye
2.lice (uljudno)	lye	lye
3. lice	se (m.r. i ž.r.) sa (s. r.)	te [tie-] (osobe, živa bića općenito) ta (stvari, apstraktni pojmovi)

Postoji neudomica vezana za zamjenice **ke** i **tye**; naime, **ke** je stariji oblik i javlja se već u ranijem quendijskom, dok se **tye** prvi put javlja u rečenici **atarinya tye-meláne** 'oče moj, volim te'. Ovo vodi nekolicini mogućnosti: da se i **tye** i **ke** mogu koristiti za označavanje i subjekta i objekta, da **tye** potpuno zamjenjuje starije **ke**, te da se **tye** koristi za označavanje objekta, a **ke** subjekta (ova zadnja mogućnost prikazana je u tablici).

Nezavisne zamjenice dekliniraju se dodavanjem padežnog nastavka na subjektivni oblik zamjenice. Padežni nastavak se uvijek nadodaje u jednini, jer sama zamjenica, ovisno o tome označava li jedninu ili množinu, pokazuje broj.

Po posvjedočenim se primjerima čini da nezavisne zamjenice češće dolaze ispred, nego iza glagola koji ih opisuje.

Nezavisne subjektivne zamjenice uvijek se koriste u slijedećim situacijama:

Kad se na zamjenice nadodaju padežni nastavci:

á anta nin masta 'daj mi kruha'

ninna 'prema meni'

*Pogrešno je **nyenna** (-**nna** je alativni nastavak).*

Kada se poveznica izostavlja.

le anvanima 'prelijepi ste'

Kada označavaju subjekt rečenice (iako se u toj situaciji preferiraju zamjenični nastavci).

Nezavisne objektne zamjenice koriste se u slijedećim situacijama:

Kada glagol ima objekt, dok subjekt nije izražen zamjenicom ili je u potpunosti izostavljen.

i aran varyane nye 'kralj me štitio'

U imperativnim frazama.

á hlare me 'čuj nas'

Uz gerundiv u dativu (kojim se izražava namjera, vidjeti poglavlje o gerundivu).

mahtanente mapien nye 'borili su se da me zgrabe'

6.3 Naglasne (empatske) zamjenice

Pretpostavlja se da se naglasne zamjenice mogu tvoriti dodavanjem prefiksa *e-* osobnim zamjenicama (osim kod 1. lica jednine), međutim, većina takvih oblika nije dosada zabilježena.

Tablica naglasnih zamjenica

	jednina	množina
1. lice	<i>inye</i>	<i>elme</i> (uključivo) <i>emme</i> (isključivo) <i>elve</i> (par)
2.lice (prisno)	<i>etye</i>	<i>elye</i>
2.lice (uljudno)	<i>elye</i>	<i>elye</i>
3. lice	<i>erye</i> (m.r., s.r., ž.r.) <i>ero</i> (m.r.) <i>ere</i> (ž.r.)	<i>ente</i>

Naglasne zamjenice mogu odražavati razne nijanse u značenju koje odgovaraju značenju riječi 'čak (i)', 'samo', 'baš', 'upravo', možda 'također', 'ali'.

Primjeri:

mélan elye 'volim vas' (značenje može biti u smislu samo vas, čak i vas, upravo vas itd.)

inye méla lye 'volim te' (baš ja, ja te volim)

nai ente hiruva 'neka bude da oni pronađu' (čak oni, baš oni)

Naglasne zamjenice uvijek se dekliniraju u jednini. Nije posve jasno u kojem se broju javlja glagol na koji se naglasna zamjenica odnosi, ako se ona javlja u množini. Vjerojatno je da bismo u tom slučaju ipak vidjeli oznaku množine glagola *-r*.

6.4 Posvojne zamjenice

Posvojne zamjenice se za razliku od osobnih javljaju samo o dugom obliku, dodaju se imenicama, a praktički ih je jednostavno odrediti zamjenom nastavka **-e** → **-a** iz osobnih zamjenica.

Tablica posvojnih zamjenica

	jednina	množina
1. lice	-nya	-lva (uključivo) -lma (isključivo) -mma (par)
2.lice (prisno)	-tya	-lya
2.lice (uljudno)	-lya	-lya
3. lice	-rya (m.r., ž.r.)	-nta

Moguća alternacija za prisno 2. lice množine jest nastavak **-kka** koji je izveden iz sindarskog **-kh** i *veoma* je upitan. Ako se na kraju ispostavi (u još neobjavljenoj građi) da ga je moguće koristiti na taj način, možda se može upotrebljavati i za označavanje jednine (umjesto ili nadopunjujuće sa **-tya**). Vjerojatnije je ipak da je za označavanje množine ispravnije koristiti ili **-lya**, ili **-lla** (vidjeti dolje).

Druga mogućnost kod (uljudnog) 2. lice množine jest korištenje **-lla** umjesto **-lya** (nije jednoznačno naznačeno što je točno u kontekstu jezika Trećeg doba, možda je i oboje). Inače, u gore datoj tablici, označavanje 2. lice jednine i množine analogno je njihovom označavanju u hrvatskom (uljudno 2. lice jednine i 2. lice množine iskazuju se istom zamjenicom, hrvatski 'vaš').

Nije poznato da li posvojna zamjenica para **-mma** označava uključivi (tvoj i moj) ili isključivi oblik (njegov/njezin i moj) ili možda oba.

Uključivi oblik zamjenice 1. lica množine **-lva** možda se može pisati i kao **-lwa**, **-lva** je vjerojatno bolji izbor.

Ako je imenica u jednini i završava na suglasnik tada se prije dodavanja zamjениčnih nastavaka ubacuje samoglasnik, najčešće **-e-**, osim u 1. licu jednine gdje se uvijek koristi **-i-**. Ako imenica dolazi u množini opet se koristi **-i-**.

imenica jd.	imenica jd. + zamjenica 1. lica jd.	imenica mn. + zamjenica 1. lica jd.
hostar 'pleme'	hostarinya 'moje pleme'	hostarenta 'njihovo pleme'
hostari 'plemena'	hostarinyar 'moja plemena'	hostarintar 'njihova plemena'

Postoji jedna iznimka od pravila redoslijeda dodavanja nastavaka koji uobičajeno glasi 1. zamjenica, 2. padež, 3. broj: ako imenica tvori u-par a završava suglasnikom koji sa nastavkom posvojne zamjenice čini nemoguć skup tada se ubacuje samoglasnik, i to vjerojatno **-u-** koji ujedno označava broj.

imenica	par + zamjenica 2. lica jd.	par + zamjenica 2. lica mn.
lindale 'glazba'	lindalutya 'tvoje dvije glazbe'	lindalulya 'vaše dvije glazbe'

Moguće je, čak se i preferira, dopustiti spajanje suglasnika ako imenica završava, a zamjenica započinje istim suglasnikom. Postoje i drastičniji slučajevi ovakvih skraćivanja, pogotovo kada označavaju obraćanje: **yondo** 'sin' → **yonya** 'sine moj' (odnosi se na obraćanje, posebice od milja, sinu izravno. Ako se sin spominje u razgovoru s trećima oblik je vjerojatno **yondonya** 'moj sin'), **hina** '(mlado) dijete' → **hinya** 'dijete moje' (obraćanje), odnosno **hinanya** 'moje dijete' (u razgovoru sa trećima).

Oblici imenica na koje je zakačena posvojna zamjenica promatraju se kao imenice same za sebe, kao da nemaju zamjениčnih sufiksa, i tako se i dekliniraju.

imenica jd.	imenica mn.	imenica u mn. + zamjenica para
epesse 'nakon-ime, nadimak'	epessi	epesemmar
ilma 'zvjezdana svijetlost'	ilmar	ilmammar

Sve gore navedeno o posvojnim zamjenicama odnosi se na njihovu uporabu u atributnom smislu; nije nam u potpunosti poznato kako se mogu izraziti rečenice koje uključuju predikatnu uporabu posvojnih zamjenica, primjerice, 'kuća je tvoja'. Ipak, imamo određena saznanja:

Analogno tvorbi naglasnih zamjenica iz njihovih osobnih protuoblika, izvedena je pretpostavka da se na isti način (tj. dodavanjem prefiksa **e-**, osim kod 1. lica jednine gdje se nadodaje **i-**) mogu tvoriti i naglasne posvojne zamjenice (u tom slučaju imali bismo oblike poput **inya** 'moja', **erya** 'njegova, njezina', **elva** 'naša' itd.), ali radi se o poprilično spekulativnim oblicima, od kojih, usto, neki imaju posve drugačija značenja u novijem quendijskom jeziku.

Međutim, postoji i drugi sustav koji polučuje daleko manje kontroverzi i koji je vjerojatno mnogo bliži konačnoj verziji koju je Tolkien zamišljao; u tom se sustavu nezavisne posvojne zamjenice tvore dodavanjem nastavka **-ya** na nezavisne zamjenice u dativu. Tako dobivene zamjenice sklanjaju se kao pridjevi koji završavaju na **-ya** (tj. pri tvorbi množine mijenja im se nastavak **-a** → **-e**). Međutim, mora se naglasiti da su nam od ovih oblika samo dva potvrđena (**ninya** 'moj', i **menya** 'naš') i uistinu je nemoguće reći koliko je lista dolje navedena vjerodostojna:

Tablica nezavisno-posvojnih zamjenica

	jednina	množina
1. lice	ninya 'moj'	menya 'naš' (uključivo i isključivo) mentya 'naš' (par)
2.lice (prisno)	kenya 'tvoj'	lenya 'vaš'
2.lice (uljudno)	lenya 'vaš'	lenya 'vaš'
3. lice	senya (m.r. i ž.r.) senya (s.r.)	tienya 'njihov' (osobe) tanya 'njihov' (svari, apstraktni pojmovi)

6.5 Upitne zamjenice

Općenito, upitne se riječi grade na jedinstvenoj upitnoj čestici u quendijskom jeziku koju je Tolkien naveo kao **ma**, **man**. Vrlo je vjerojatno da se upitne zamjenice mogu tvoriti deklinacijom tih čestica. Poznate upitne zamjenice su:

man 'tko'	
mana 'što'	može se koristiti i man , možda i ma
mano 'čiji, čija, čije'	genitiv zamjenice man 'tko'
mava 'čiji, čija, čije'	posesiv upitne riječi ma
manan 'zašto'	mana + dativ jednine -n , relativno dvojbeno
manna 'kamo, kuda'	ma + alativ jednine -nna
mallo 'odakle'	ma + ablativ jednine -llo
masse 'gdje'	ma + lokativ jednine -sse
manen 'kako'	ma + instrumental jednine -nen , pokazatelj kako instrumental može označavati <i>kako</i> je izvršena radnja

Napomena: za upitnu (ne odnosnu!) zamjenicu 'kada' možda se mogu upotrijebiti formacije **lú manasse**, **lú yasse** 'u koje vrijeme'.

Primjeri:

mallo tullet 'odakle si došao'

manen lelyanet 'kako si putovao'

6.6 Pokazne zamjenice

U hrvatskom jeziku postoje tri oblika pokaznih zamjenica, ovisno o položaju govornika i slušaoca: u blizini 1. lica (govornika) 'ovaj, ova, ovo', u blizini 2. lica (slušaoca) 'taj, ta, to' i u blizini 3. lica (daleko i od govornika i od slušaoca) 'onaj, ona, ono' te njihovi oblici u množini.

U quendijskom postoje dvije vrste pokaznih zamjenica:

- § pokazne zamjenice koja označavaju imenice
- § pokazne zamjenice nezavisne od imenica

§ Pokazne zamjenice koje označavaju imenice ponašaju se kao pridjevi - slažu se u broju s imenicom, mogu se deklinirati, i mogu se nalaziti prije i poslije imenice koju označavaju (u jedinom novijem primjeru zamjenica se nalazi poslije imenice na koju se odnosi). Četiri su tipa tih zamjenica u quendijskom: **sina** označava blizinu 1. lica, **tana** (možda se može koristiti i **tanya**) blizinu 2. lica, **enta** blizinu 3. lica ali i vremensku udaljenost označavajući buduće događaje, dok **yana** označava događaje u prošlosti. Množina se tvori kao i kod pridjeva, zamjenom **-a** → **-e**.

Primjeri:

sine tauri 'ove šume'

tana taure 'ta šuma'

taure enta 'ona šuma'

aure enta '(taj, onaj) budući dan'

aure yana '(taj, onaj) prošli dan'

§ Gramatički gledano, nezavisne pokazne zamjenice istovjetne su zamjenicama u nominativu i/ili akuzativu i nisu vezane za imenicu (svojevrsna analogija sa atributnim i predikatnim pridjevima). Od ovih, poznate su nam samo dvije: **sin** 'ovo' (iako **sin** možda prije stoji za 'ovako'), i **tan** 'to'. Ne znamo kako se tvori množina ovih riječi (ne znamo da li i postoji poseban, drugačiji oblik množine).

Primjeri:

sin ná laika taure 'ovo je zelena šuma'

tan vanya huo ná 'to je lijep pas'

Napomena: za 'ovdje, tu', 'tamo', 'ondje' mogu se koristiti riječi **sinome** (**sínome**), **tanasse**, **entasse**.

6.7 Odnosne zamjenice

Odnosne zamjenice služe za povezivanje rečenica. U quendijskom postoje tri oblika ove zamjenice: **ye**, **ya** i **i** (možda i **sa** koji se može koristiti i kao veznik; vidjeti poglavlje o poimeničenju). Razlika između zamjenica **ye** i **ya** jest u tome što **ye** odnosi na osobe (živa bića općenito), a **ya** na stvari i apstraktne pojmove. Odnosna zamjenica **i** u pravilu se odnosi na živa bića, s tim da je posvjedočena i njena neosobna uporaba.

U nekim situacijama ipak je često prikladnije upotrijebiti **i** umjesto **ye**, **ya**, primjerice u poziciji ispred glagola gdje **i** označava 'onaj koji, oni koji' i sl.

Sve se tri zamjenice mogu deklinirati.

Deklinacija zamjenice **ya** (analogno i **ye**) muškog roda je slijedeća:

	Jednina	Klasična, parna, dijelna množina
Nominativ	ya 'koji, koga, kojega'	yar , yat , yali 'koji, koje'
Genitiv	yo 'čiji'	ya^{ron} , yato , yalion 'čiji'
Posesiv	yava 'čiji'	yaiva , yava , yalíva 'čiji'
Dativ	yan 'komu'	yain , yant , yalien 'kojima'
Alativ	yanna 'u koga, do koga'	yannar , yanta , yalinnar 'u koje, do kojih'
Ablativ	yallo 'iz koga, od koga'	yallon , yalto , yalillon 'iz kojih, od kojih'
Lokativ	yasse 'u kome, u kojem'	yassen , yatse , yalisse 'u kojima'
Instrumental	yanen 'kim, kojim'	yainen , yanten , yalínen 'kojima, (s) kima'

Crvenom bojom označeni su padeži, crnom množine.

Uobičajeni poredak jest da glagol slijedi odnosnu zamjenicu (kao i u hrvatskom).

yanen može značiti i 'kako' (ne u upitnom smislu!).

Osim gore navedenih, poznata nam je još odnosna zamjenica **íre** 'kada'. Ovaj se oblik *ne može* koristiti u funkciji upitne zamjenice.

Primjeri:

Angamandosse, **ya(sse)** kaitar mordor, mare i Herumor

'u Angbandu, u kojem leže sjenke, prebiva Gospodar tame'

Napomena: lokativni nastavak ne mora se nužno nadodavati na odnosnu zamjenicu ako ona označava imenicu koja već jest u lokativu (u ovom slučaju Morgothova tvrđava Angamondo, Angband na sindarskom jeziku). Bez obzira što je, dakle, u ovim situacijama dopušteno upotrebljavati osnovni oblik odnosne zamjenice **ya** bez nastavaka, vjerojatno u ovakvim situacijama nije dopušteno korištenje odnosne zamjenice **i**.

aire, **yallo utúlien**, **luine ná** 'more, iz kojeg sam došao, plavo je'

i aran, **as ye mahtean**, **ná morifinda** 'kralj, s kojim se borim, crnokos je'

íre tyaluvanye nande, **liruvalve** 'kada budeš svirao harpu, pjevat ćemo'

tirnes eleni i fifruner foine anarórenen

'gledao je zvijezde što (koje) su blijedile zasjenjene izlaskom Sunca'

6.8 Povratne zamjenice

Informacije vezane za povratne zamjenice relativno su starijeg datuma, iako se one mogu uz ne isuviše velike promjene prilagoditi modernoj quendijskoj fonologiji. Za razliku od hrvatskog jezika koji ima samo jednu povratnu zamjenicu 'se, sebe' quendijski jezik sadrži različite povratne zamjenice za sva lica i brojeve, ali i generalnu, tj. opću povratnu zamjenicu u jednini. Oznaka povratne zamjenice je, čini se, univerzalni prefiks **im-** koji se dodaje nezavisnim zamjenicama jednog konceptnog razdoblja (time su i povratne zamjenice nezavisnog oblika). Opća povratna zamjenica javlja se u dva oblika: **immo** koji pokriva sva tri lica jednine, osim slučajeva gdje se subjekt veže za bezlični glagol, koje se označavaju povratnom zamjenicom **imma**.

Tablica povratnih zamjenica

	jednina	množina
1. lice	imni, imne	imme (vjerojatno isključivo) inwe (vjerojatno uključivo) immet (nepotvrđeno, par)
2.lice (prisno)	intye	inde
2.lice (uljudno)	imle	inde
3. lice	inse (m.r. i ž.r.) insa (s.r.)	inte (osobe, živa bića općenito) inta (stvari, apstraktni pojmovi)

Suglasnički skup **ml** u 2. licu jednine i **ns** u 3. licu jednine neuobičajeni su u quendijskom jeziku; u ovim je slučajevima uputno koristiti oblik **immo** ili **imma**.

Umjesto zamjenica **inse, insa** možda se mogu koristiti i oblici **imse, imsa** istog značenja.

6.9 Neodređene zamjenice

Neodređena zamjenica u hrvatskom jeziku, uz izricanje neodređenosti, može opisivati i mnoge druge nijanse u značenju:

- § za izricanje neizvjesnosti 'netko', 'nešto', ...,
- § za dopustivost 'itko', 'ikakav', ...,
- § za nijekanje 'nitko', 'ništa', ...,
- § za sveobuhvatnost 'svatko', 'svašta', ...,
- § za sporadičnost ili povremenost 'gdjetko', 'gdjekoji', ...,
- § za različitost 'štošta', 'koješta', ...,
- § te za neodređenost ili ravnodušnost 'kojegod, štogod', ...

U quendijskom je izražajnost mnogo manja (barem po posvjedočenim primjerima), i dvije su nam, međusobno izmjenjive, poznate riječi koje ponajprije označavaju neizvjesnost: **quen** 'osoba, netko' i **mo** 'netko'. Zamjenica **quen** se vrlo vjerojatno može deklinirati, pitanje je može li se i **mo**.

Od ostalih poznatih neodređenih zamjenica, za prijevod značenja '(ako) itko, ikakav' može se upotrijebiti riječ **aiquen** (možda i **aiqua** 'išta', nepotvrđeno), neodređene zamjenice 'svatko', 'svašta' mogu se prevesti kao **ilquen** i **ilqua**, 'nitko' kao **úner**, 'ništa' kao **munta**.

Primjeri:

quen mahtane rakitas 'netko ga je uspio slomiti'

alasaila ná lá kare tai mo nave mára 'nije mudro ne učiniti ono što netko smatra dobrim'

alasaila: negacijski prefiks *ala-* + pridjev *saila* 'mudro', *ná*: jd. glagola 'biti', *lá*: negacijska oznaka, *kare*: infinitiv glagola 'učiniti', *tai*: vjerojatno *ta* 'to, ono' + odnosna zamjenica *i*, *mo*: odnosna zamjenica, *nave*: aorist (3. lice jd.) glagola *nav-* 'suditi', *mára* 'dobro'.

ilquen harya i anna aquapahtiéo i úner ista lala

'svatko ima dar privatnosti koji nitko ne može zaniijekati'

7 PRILOZI I PRIJEDLOZI

7.1 Prilozi

Prilozi su riječi koje se prilažu drugim riječima da ih pobliže odrede.

U quendijskom jeziku mogu biti izvedeni iz pridjeva ili nezavisni. Upotrebljavaju se isto kao hrvatskom, i, u velikoj većini slučajeva, javljaju se kao samostalne riječi. Od vrsta priloga razlikujemo:

§ Nezavisne priloge.

Prilozi koji nisu izvedeni iz pridjeva, primjerice **oiale** 'zauvijek', u doslovnom značenju 'vječno trajajuće doba'.

§ Priloge koji se tvore dodavanjem nastavka **-o** pridjevima koji završavaju na **-a** (koje se gubi).

Ovakvi prilozi vjerojatno pripadaju ranijem Tolkienovom razvoju jezika, iako se ne može isključiti mogućnost da općenito pridjevi koji završavaju na **-a** mogu prijeći u priloge zamjenom **-a** → **-o**.

pridjev	prilog
enta 'sljedeći'	ento 'sljedeće'
rata 'skori'	rato 'skoro, uskoro'
vora 'neprestani, vječni'	voro 'neprestano, uvijek, zauvijek'

§ Priloge koji se tvore dodavanjem nastavka **-ve** pridjevima koji završavaju na **-a**.

Možda najstandardniji način tvorbe priloga. Postoji mogućnost, ali razmjerno mala, da nastavak **-ve** zapravo predstavlja množinu, dok bi u tom slučaju nepotvrđeni nastavak **-va** predstavljao jedninu. Vjerojatnije je, međutim, da se pridjevi javljaju samo u jednom broju neovisno o pojmu koji opisuju, kao i u hrvatskom.

pridjev	prilog
tanta 'dvostruk'	tantave 'dvostruko'
parka 'suh'	parkave 'suho'

§ Priloge koji završavaju na **-e** tvore priloge mijenjanjem sufiksa **-e** → **-i** te nadodavanjem nastavka **-ve**. Gore navedeno odnosi se i na ovaj slučaj.

pridjev	prilog
sinde [sindi-] 'siv'	sindive 'sivo'
varne [varni-] 'smeđ'	varnive 'smeđe'

§ Tvorba priloga iz pridjeva koji završavaju na **-in** nije poznata. Dvije su najvjerojatnije mogućnosti: nastavak **-ve** se nadodaje bez dodatnih promjena (što je najvjerojatnije), ili nastavak **-ve** prelazi u **-be** (jer potiče iz istovjetnog korijena), dok nastavak **-n** pridjeva prelazi u **-m**.

pridjev	prilog
helin 'ljubičast'	helinve 'ljubičasto'
sairin 'vatren'	sairinve 'vatreno'

Stupnjevanje priloga nije poznato, ali je vjerojatno analogno pridjevima.

7.2 Prijedlozi

Prijedlozi su riječi koje izriču različite odnose između onog što znače imenice ili na što upućuju zamjenice.

Prijedlozi se u rečenici mogu javiti kao prepozicije i postpozicije, ovisno o položaju koji zauzimaju u odnosu na pojam koji opisuju. Golema većina prijedloga u hrvatskom jeziku su prepozicije (samo nekolicina mogu biti i postpozicije, primjerice 'unatoč', 'usprkos'). U zamišljenoj evoluciji quendijskog jezika mnoge postpozicije koje su postojale u prošlosti u

9 PADEŽI. OSNOVNE NAPOMENE O DEKLINIRANJU.

U principu, ne postoje velike razlike između padeža u hrvatskom i quendijskom. Najbitnije su razlike u tome što su quendijski padeži uglavnom uporabno uži (jer ih, uostalom, ima više, tako da, primjerice, posesiv, koji ne postoji u hrvatskom, preuzima neke funkcije genitiva) i u načinu deklinacije: za razliku od hrvatskog, ne deklinira se cijela fraza koja je u nekom padežu, već samo posljednja riječ u njoj, s tim da ta imenica ne mora nužno biti imenica već može biti i pridjev ili zamjenica (iako ne uvijek, znamo barem da je dopušteno *ne deklinirati* pridjev nauštrb imenice koju opisuje, pa makar on i bio posljednja riječ fraze). Poseban je slučaj situacija kada se deklinira fraza u množini: i tada vrijedi pravilo da se deklinira samo posljednja riječ, ali ostale riječi zadržavaju svoje oznake množine u nominativu.

Primjeri:

Narsil ná i makil aran Elessar Telkontaro 'Narsil je mač kralja Elessara Telkontara'

*Deklinirana je samo riječ **Telkontar** (u genitivu), dok je ostatak fraze, tj. **aran Elessar**, u nominativu.*

naukalie marir i orontu, amboli, ar hrótassen

'narod patuljaka obitava u dvama planinama, mnogim brdima, i špiljama'

*Fraza **orontu, amboli ar hrótassen** je u lokativu, ali je deklinirana samo posljednja riječ; međutim, sačuvana je oznaka množine kod svih riječi.*

9.1 Nominativ, akuzativ i vokativ. "Respektiv" kao nepoznati padež.

§ Nominativ je isti kao i hrvatskom, padežni oblik bez nastavka koji odgovara na pitanje "tko, što" i u pravilu označava subjekt.

§ Akuzativ je izvorno postojao u amanskom quendijskom, ali se izgubio i stopio s nominativom za boravka Noldora u Međuzemlju (pogotovo u izgovoru). Njegova je glavna funkcija bila označavanje (izravnog) objekta, a tvorio se produživanjem posljednjeg samoglasnika imenice. Imenice koje su završavale na suglasnik vjerojatno nisu imale poseban akuzativ. Akuzativ množine se tvorio dodajući nastavak **-i** na bilo koju imenicu, pa čak i na one koje inače tvore množinu na **-r**. Akuzativ dijelne množine tvori se produženjem posljednjeg sloga imenice, vjerojatno se na isti način tvori i akuzativ u-para.

nominativ jd.	akuzativ jd.	akuzativ mn.	akuzativ para	akuzativ dijelne mn.
kiryá 'brod'	kiryá	kiryai	kiryat	kiryalí
mindon 'kula'	mindon	mindoni	mindonú	mindollí

Situacije u kojima se akuzativ (odnosno u pisanju nominativ) koristi u quendijskom jeziku, a koje se ne prevode akuzativom (nominativom) na hrvatski:

Uz riječi **an** 'zbog, radi, (sve) do', **apa** 'iza', **ara** 'izvan, sa strane', **enga**, **hequa** 'osim, izim', **epe** 'prije', **hare** 'blizu', **ho** 'iz' (u smislu smjera), **imbe** 'između, među', **mi** 'u', **na**, **ana** 'prema', **nu**, **undu** '(is)pod', **or** 'iznad, poviše', **tenna** '(sve) do', **ve** 'kao, poput'.

Napomena: znamo za sindarsku riječ **be** značenja 'prema', ne u smislu kretanja ili smjera već autorstva (primjerice, 'prema Ulmu, jedina nada naroda Noldora dolazi s Mora'). Analogno njoj, quendijsko **ve** 'kao, poput' možda može nositi isto značenje; ta je pretpostavka iskorištena pri prijevodu naslova ovog rada.

§ Vokativ kao pravi padež ne postoji u quendijskom. Situacije dozivanja i obraćanja izražavaju se nominativom. Vokativne fraze koje uključuju *čujni* uzvik (u hrvatskom oj, ej itd.) označavaju se rječicom **a** i nominativom, ali se **a** može upotrebljavati i kada čujnog uzvika nema ako postoji mogućnost neudomice radi li se o vokativu ili o nominativu.

§ Postoji još jedan neimenovani padež čiju je tvorbu Tolkien opisao u pismu Dicku Plotzu. Taj padež (koji neki zovu *respektiv*) tvori jedninu dodavanjem nastavka **-s**, klasičnu množinu nastavkom **-is**, dijelnu množinu nastavkom **-lis**, te par nastavkom **-tes**. Međutim, on se nikada nije pojavio ni u kakvom dosad objavljenom tekstu, pa njegova funkcija ostaje nepoznanica. Ipak, postoje određene indicije da se možda radi zapravo o alternativnom, skraćenom obliku lokativa u quendijskom.

9.2 Genitiv

§ Genitiv jednine tvori se dodavanjem nastavka **-o**. Riječi koje završavaju na **-o** ne mijenjaju se. Riječi koje završavaju na samoglasnik **-a** gube taj nastavak.

nominativ jd.	genitiv jd.
alasse 'radost'	alasseo
ando 'usta'	ando
quenta 'priča, povijest'	quento
ango [angu-] 'zmija'	anguo

§ Množina se tvori dodavanjem nastavka **-on** na oblik riječi u množini.

nominativ jd.	genitiv mn.	
alasse 'radost'	alassion	
ando 'usta'	andoron	
quenta 'priča, povijest'	quentarón	
ango [angu-] 'zmija'	angwion	pogledati poglavlje o u-imenicama

Napomena: postoje i primjeri gdje se imenice koje tvore množinu na **-i** pri tvorbi genitiva mn. ponašaju kao da tvore množinu na **-r**. Tako, umjesto očekivanih *esse* 'ime' → *ession*, *wende* 'djeva' → *wendion* imamo *esseron*, *wenderon*.

§ Genitiv dvojne množine para na **-t** tvori se dodavanjem nastavka **-o** na parni oblik množine. Nije potvrđeno kako se tvori genitiv para na **-u**, ali moguće da je analogno, opet dodavanjem nastavka **-o**.

nominativ jd.	nominativ para	genitiv para
ambo 'brdo'	ambu	ambuo
aiwe '(mala) ptica'	aiwet	aiweto

§ Genitiv dijelne množine tvori se analogno genitivu množine, dodavanjem nastavka **-on** na oblik riječi u dijelnoj množini.

nominativ jd.	nominativ dijelne mn.	genitiv dijelne mn.
ambo 'brdo'	amboli	ambolion
aiwe '(mala) ptica'	aiweli	aiwelion

Funkcija genitiva (padežâ općenito) nije u potpunosti istovjetna onoj u hrvatskom i ne može se (uvijek) jednostavno pitati 'koga, čega?' da bi se odredio genitiv. Situacije u kojima se upotrebljava genitiv su sljedeće:

§ Izražavanje izvora, podrijetla, ili bivšeg vlasnika nečega u trenutku pripovijedanja, bilo to u sadašnjosti ili prošlosti.

eleni Vardo 'Vardine zvijezde'

Ne misli se u smislu da ih Varda posjeduje (u trenutku pripovijedanja), već radije da ih je ili napravila (kao u ovom slučaju) ili ih je ranije posjedovala.

Napomena: iznimka od ovog pravila je kad se navodi autor, odnosno izvor nečega; on uvijek dolazi u posesivu: na primjer, 'Tolkienov Gospodar Prstenova', preveli bismo kao *Heru i Kormaron Tyelkanyova* (vidjeti pod posesiv), 'jezik vilenjačkog naroda', u smislu da on to još uvijek jest, a da ga nije, primjerice, prisvojio neki drugi narod, jest *lambe eldaliéva*, ne *lambe eldalió* itd.

§ Izražavanje pripadanja grupi i fizičkog pripadanja

á kene! Earendil, elenion ankalima!

'gledajte! Earendil, najsjajniji od zvijezda (među zvijezdama)!'

Izražavanje pripadnosti Earendila kao jedne od zvijezda.

§ Odnos mjesta i stvari, ili mjesta i obilježja.

Kalakiryó míri 'dragulji Kalakiryé'

Dragulji koji se nalaze u Kalakiryi.

Elenna nóreo alkare 'slava zemlje Elenna'

Slava je karakteristika zemlje Elenna (Númenora).

§ Obiteljski odnosi.

vanimálion nostari 'začetnici lijepih'

Aule, i atan kasarón 'Aule, otac patuljaka'

§ Odnosi među osobama, titule i naslovi.

aran Sindarón 'kralj Sindara'

§ Neki slučajevi kada se govori 'o' nečemu (primjerice, temi pripovijedanja).

Quenta Silmarillion 'Pripovijest o Silmarilima'

Genitiv, iako se u hrvatskom radi o dativu.

§ Korištenje uz riječi uz koje se inače u hrvatskom ne koristi (uvijek) genitiv:

arwa 's, sa' (u smislu posjedovanja).

§ Ostali slučajevi

an sí Tintalle Varda Oiolosseo... 'jer sad je Upaliteljica Varda sa Oiolossea...'

Čini se da se genitiv može ponekad koristiti odgovarajući na 'sa, iz' (iako, u pravilu se u takvim situacijama koristi lokativ ili ablativ. U ovom se slučaju, međutim, ne može koristiti ablativ jer se ovdje ne radi o situaciji koja odgovara funkciji ablativa).

Altariello nainie 'Galadrielina tužaljka'

Ako je glagolska imenica ujedno i subjekt rečenice tada se riječi koje ju opisuju dekliniraju u genitivu.

i Korma ná Saurondo 'Prsten je Sauronov'

Nije nam poznato može li se genitiv koristiti i u funkciji predikata, primjerice u rečenici gore, iako je to vjerojatno moguće.

Određeni član i njegova uporaba: imenici koja je vezana za drugu imenicu u genitivu nije potrebno dodavati određeni član, iako nije ni zabranjeno.

Poredak riječi u genitivnim frazama poprilično je slobodan, deklinirana riječ može se pojaviti u svim pozicijama u odnosu na riječ koju opisuje.

Za razliku od posesiva, kod genitiva ne dolazi do produženja samoglasnika, osim u možda, što je nepotvrđeno, jednom slučaju, kada riječ završava na dva samoglasnika koja ne čine dvoglasnik, posljednji od njih možda dobiva produženje prije dodavanja genitivnog nastavka.

9.3 Posesiv (pridjevni padež)

§ Posesiv jednine tvori se dodavanjem nastavka **-va**. Ako imenica završava suglasnikom posesiv se može tvoriti dodavanjem **-wa** (nepotvrđeno). Ako pretpostavimo da je to moguće, posebni slučajevi koji se tada mogu javiti jesu da imenica završava na **-m** ili **-k**. U tom slučaju nastavci **-mwa** i **-kwa** prelaze u **-nwa** i **-qua**.

nominativ jd.	posesiv jd.
Ambar 'Svijet'	Ambarwa
nauko 'patuljak'	naukova
talán [talam-] 'pod'	talánwa
filit [filik-] '(mala) ptica'	filiqua

§ Posesiv množine tvori se dodavanjem nastavka **-iva**, ali ne na oblik imenice u množini kao kod genitiva, već na oblik u jednini. Ako imenica završava na **-e**, množina se vjerojatno tvori nastavkom **-íva** uz stapanje samoglasnika **-e**. Posesiv množine imenica koje završavaju na **-i** tvori se nastavkom **-íva**.

nominativ jd.	posesiv mn.
Ambar 'Svijet'	Ambariva
nauko 'patuljak'	naukoiva
rámalóke 'krilati zmaj'	rámalókíva
nyéni 'koza'	nyéníva

§ Za posesiv para nemamo potvrđenih primjera, ali, ako bismo se vodili analogijom kod genitiva, možemo zaključiti da se tvori dodavanjem nastavka **-va** na u-par, odnosno nastavka **-wa** na t-par.

nominativ jd.	nominativ para	posesiv para
noi 'tužaljka'	noit	noitwa
tel 'krov, svod'	telu	teluva

§ Posesiv dijelne množine tvori se kao posesiv množine imenica koje završavaju na **-i** uz produženje samoglasnika u svim slučajevima gdje je to gramatički dopušteno. Nastavak se nadodaje na oblik imenice u dijelnoj množini.

nominativ jd.	nominativ dijelne mn.	genitiv dijelne mn.
tekil 'pero (za pisanje)'	tekilli	tekilliva
neltíl [neltíld-] 'trokut'	neltíldeli	neltíldelíva

Funkcije posesiva su slijedeće:

§ Trenutno posjedovanje

parma Olórinwa 'Olórinova knjiga'

Misli se na knjigu koja je u Olórinovu vlasništvu u trenutku pripovijedanja.

§ Dodjela trajnih atributa, karakterizacija nekoga/nečega

alkare Valaiva 'Slava Valara'

Ovdje je slava karakteristika Valara. Da se, međutim, želi reći da su Valari izvor te slave upotrijebio bi se genitiv (alkare Valaron).

yulma maltava 'kalež od zlata'

*Ista se misao može izraziti i pomoću pridjeva **maltea** 'zlatni' (nepotvrđeno, izvedeno iz **malta** 'zlato'): **maltea yulma** 'zlatni kalež'.*

§ Autor djela ili priče. Autor općenito.

Quenta Silmarillion Tyelkanyova 'Tolkienova Pripovijest o Silmarilima'

§ Ako se deklinira objekt rečenice, a imenica koja ga opisuje jest glagolska imenica, tada taj objekt dolazi uvijek u posesivu.

nurtale Valinóreva 'skrivanje Valinora'

Valinor ne skriva sam sebe, već ga skrivaju Valari koji su prikriveni subjekt.

Posesiv ne postoji u hrvatskom gdje se izricanje vlasništva najčešće izražava genitivom. Za razliku od genitiva gdje je poredak riječi relativno slobodan i gdje deklinirana riječ može doći i na početku izričaja, imenice u posesivu uglavnom slijede imenicu koju opisuju (iako drugačiji poredak nije nedopušten).

Određeni član nije nužno koristiti, iako nije nedopušten; njegova uporaba ne mijenja značenje same fraze.

Pravila koja vrijede za produženje samoglasnika kod tvorbe posesiva:

a) ukoliko imenica završava na dva kratka sloga i ne završava na suglasnik (osim ako se sama imenica sastoji od dva kratka sloga) ili

b) u preposljednjem slogu sadrži dvoglasnik **ui**, tada ona prije dobivanja posesivnog nastavka dobiva produženje u preddekliniranom slogu (posljednjem slogu imenice u nominativu jednine).

Ako riječ deklinirana u posesivu opisuje riječ u množini, moguće da joj se mijenja nastavak (konačna Tolkienova odluka nije poznata, iako se promjena nastavka ne događa u *Namárie*) iz **-va, -wa, -iva** → **-ve, -we, -ive**.

Primjeri:

yanta aranwa 'kraljev most', ali **yantar aranwe** 'kraljevi mostovi'

yanta araniva 'most kraljeva', ali **yantar aranive** 'mostovi kraljeva'

9.4 Dativ

§ Dativ jednine tvori se dodavanjem nastavka **-n**. Ako imenica završava na suglasnik ili na skup suglasnika ispred nastavka **-n** ubacuje se samoglasnik **-e-**.

nominativ jd.	dativ jd.
koimas 'vilin-kruh za popudbinu, lembas'	koimas en
palme 'površina'	palme n
urko [urku-] 'ork'	urku n

§ Dativ množine tvori se dodavanjem nastavka **-in** na oblik riječi u jednini, slično kao kod posesiva. Ne znamo što se događa ako imenica u nominativu jednine završava na **-i**; vjerojatno se **-i** stapa sa **-in**, nastavak bi bio ili **-in** ili **-ín**.

nominativ jd.	dativ mn.	
koimas 'vilin-kruh za popudbinu, lembas'	koimas in	
palme 'površina'	palme in	
urko [urku-] 'ork'	urqu in	vidjeti poglavlje o u-imenicama
haloisi 'olujno more'	halois in	

§ Kod t-parova dativ se tvori nazalnim premetanjem, tj. dodaje se nastavak **-n** koji onda zamjenjuje mjesto sa parnim nastavkom **-t**. Za u-parove nemamo primjera, ali je preporuka da se dativ tvori dodavanjem nastavaka **-n** ili **-en** na parni oblik (**-en** je potvrđeno).

nominativ jd.	nominativ para	dativ para
Turkil [Turkild-] 'Númenorejac'	Turkildu	Turkildu en
namba 'čekić'	nambat	namb ant

§ Dativ dijelne množine tvori se dodavanjem nastavka **-en** na oblik imenice u dijelnoj množini.

nominativ jd.	nominativ dijelne mn.	dativ dijelne mn.
lomba 'tajna'	lombali	lombali en
hwinde 'vir'	hwindeli	hwindeli en

Funkcije dativa su:

§ Označavanje objekata koji nisu izravno pogođeni glagolskim djelovanjem.

eldar antaner makili nerin 'vilenjaci su dali mačeve ljudima (muškarcima)'

Glagolska radnja 'dali' odnosi se na mačeve koji predstavljaju izravan objekt. Muškarci su neizravan objekt (njima su dati mačevi) i dolaze u dativu.

§ uz bezlične glagole (vidjeti dotičnu cjelinu).

§ Uz riječi 'protiv', 'za', 'zbog', radi' (sam kontekst određuje o kakvoj se uporabi dativa radi).

karnelmes atanin 'učinili smo to za ljude'

Ovdje izravan objekt nije eksplicitno naveden, predstavljen je česticom 'to', ali su ljudi neizravan objekt i opet dolaze u dativu, iako je hrvatski prijevod u akuzativu. Isti bi prijevod bio i za rečenicu 'učinili smo to protiv ljudi' - sam kontekst treba odrediti o kojoj se uporabi radi.

mahtan i nórenyan 'borim se za svoju zemlju', ali i 'borim se protiv svoje zemlje'

mahtan valaraukon 'borim se protiv balroga', ali i 'borim se za balroga'

9.5 Alativ

§ Alativ jednine tvori se dodavanjem **-nna**. Ako riječ završava na suglasnik, ispred padežnog nastavka ubacuje se **-e-**. Ako riječ završava na suglasnik sličan suglasniku **n** (primjerice, kod osnove koja završava na **-n** ili **-m**) u pravilu, iako ne nužno, dolazi do stapanja suglasnika. Ako osnova riječi završava na skup suglasnika ubacuje se **-e-**.

nominativ jd.	alativ jd.
atan 'čovjek'	atanna ili atanenna
elda 'vilenjak'	eldanna
epesse 'nakon-ime'	epessenna
hen [hend-] 'oko'	hendenna

§ Alativ množine tvori se dodavanjem nastavka **-nnar**. Nastavak se nadodaje na oblik riječi u jednini. U slučaju kada imenica završava na suglasnik ili skup suglasnika nastavak **-i** (a ne **-e**) se ubacuje prije padežnog nastavka.

nominativ jd.	alativ mn.
atan 'čovjek'	atanniinar
hen [hend-] 'oko'	hendinnar
Valali 'Sile, Moći'	Valalinnar
alkare 'slava'	alkarennar

§ Alativ t-parova tvori se dodavanjem skraćenog nastavka **-na** te nazalnim premetanjem. U-parovi opet nisu potvrđeni, preporuka je da se nadodaje nastavak **-nna** na parni oblik.

nominativ jd.	nominativ para	alativ para
romba 'rog, trublja'	rombat	rombanta
pataka 'suglasnik'	pataku	patakunna

§ Alativ dijelne množine tvori se dodavanjem nastavka **-nnar** na oblik riječi u dijelnoj množini.

nominativ jd.	nominativ dijelne mn.	alativ dijelne mn.
sulka '(jestivi) korijen'	sulkali	sulkalinnar
kirka 'srp'	kirkali	kirkalinnar

Funkcije alativa:

§ Osnovna funkcija alativa jest da označava *smjer ili kretanje prema nečemu*. Riječi koje se vežu uz uporabu alativa su 'u, prema, na, (iz)nad'.

et earello Endore**na** utúlien 'dođoh iz velikog mora u Međuzemlje'

sin quente Amandil Elendil**enna** 'ovako (ovo) je govorio Amandil Elendilu'

mornie kaita i falmal**innar** 'tama leži na zapjenjenim valovima'

elen síla lúmen**na** omentielvo 'zvijezda sja nad trenutkom našeg susreta'

elennien Lestanó**renna** 'uputio sam se prema Doriathu'

Napomena: možda se izražavanje 'komu, čemu' kao u rečenici *sin quente Amandil Elendilenna* može izreći i upotrebom riječi **na** (+ akuzativ) koja označava smjer, odnosno kretanje prema nečemu, ali je alativ pogodniji u ovoj situaciji.

§ U jednome se slučaju mogu javiti neudomice: naime, rečenice tipa 'zaputio sam se do šume', i 'zaputio sam se u šumu' se po značenju obje dekliniraju u alativu. Ukoliko postoji mogućnost neudomice, prva se rečenica može prevesti upotrebom prijedloga **na**, **ana** 'prema' u sprezi s imenicom u akuzativu, a druga prijedlozima **mir**, **mina**, **minna**, **minta**, **mitta** 'u unutrašnjost' i akuzativom.

§ Glagoli koji izričito zahtijevaju objekt u alativu su **kaita** 'ležati (na), prekrivati' i **tulya** 'voditi (u)'.

... ar sindanóriello **kaita mornie i falmalinnar imbe met...**

'... a iz sive zemlje tama prekriva (leži nad) pjeneće valove među nama...'

umbar tulle Kormakolindor yára Númenna

'usud je odveo (doslovce odnio) Nositelje Prstena do drevnog Zapada'

9.6 Ablativ

§ Ablativ jednine tvori se dodavanjem nastavka **-llo**. Ako imenica završava na suglasnik, **-e** se ubacuje ispred padežnog nastavka. Ali ako imenica završava na **-l** (možda čak i na **-n**, analogija sa stranama svijeta koje gube nastavak **-n** u alativu, ablativu i lokativu) bolje je koristiti stapanje suglasnika nego ubacivanje samoglasnika. Ako imenica završava na suglasnik koji nije **l, n** ili na skup suglasnika ubacuje se **-e-**.

Specifičnost ablativa u odnosu na ostale padeže je da se uz padežni nastavak kao oznaka može pojaviti i nezavisna riječ **et** koja tada redovito dolazi prije fraze koja se deklinira.

nominativ jd.	ablativ jd.
menel 'nebo, nebesa, raj'	menello
apaken 'vidovitost'	apakello ili apakenello
loa 'godina'	loallo
kár (kar-) 'glava'	karello

§ Ablativ množine tvori se dodavanjem nastavka **-llon**, ali se može upotrijebiti i oblik **-llor**. Nastavak se nadodaje na oblik riječi u jednini. Ako imenica završava na suglasnik koji nije **-l, n** ili na skup suglasnika tada se ispred padežnog nastavka ubacuje samoglasnik **-i-**.

nominativ jd.	ablativ mn.
menel 'nebo, nebesa, raj'	menellon , menellor
loa 'godina'	loallon , loallor
kár (kas-) 'glava'	kasillon , kasillor
rakse 'opasnost'	raksellon , raksellor

§ Ablativ t-para tvori se dodavanjem nastavka **-lto** na oblik riječi u nominativu jednine. Ablativ u-para vjerojatno se tvori dodavanjem nastavka **-llo** na parni oblik riječi.

nominativ jd.	nominativ para	ablativ para
réna 'rub, granica'	rénat	rénalto
ran (ram-) 'buka'	ramu	ramullo

§ Ablativ dijelne množine tvori se dodavanjem nastavka **-llon**, **-llor** na oblik riječi u dijelnoj množini.

nominativ jd.	nominativ dijelne mn.	alativ dijelne mn.
raima 'mreža'	raimali	raimalillon , raimalillor
quetta 'riječ'	quettali	quettalillon , quetalillor

Funkcije ablativa:

§ Označava smjer ili kretanje od ili iz nečega. Prilozi koje opisuje su 'sa, iz, od (odakle)'.
... ar sindanóriello kaita mornie i falmalinnar imbe met...

'... a iz sive zemlje tama prekriva (leži nad) pjeneće valove među nama...'

umbar tulle i Kormakolindor Endóreello

'usud je odveo (doslovce odnio) Nositelje Prstena iz Međuzemlja'

er estel i lieron Endóreo mare Númesse ar tule Eareello

'jedina nada naroda Međuzemlja leži na Zapadu i dolazi sa Mora'

§ Glagol koji izričito zahtijeva objekt u ablativu je **ruk-** 'bojati se, osjećati stravu'.
eque Olórin sa ruke Saurondello 'Gandalf je rekao da se boji Saurona'

9.7 Lokativ

§ Lokativ jednine tvori se dodavanjem nastavka **-sse**. Ako imenica završava na **-l**, **-n** nastavak se mijenja u **-de**, ako završava na **-s**, **-t** nastavak se skraćuje u **-se**, a ako završava na **-r** gubi taj suglasnik prije dodavanja nastavka. Međutim, vjerojatno je moguće tvoriti lokativ i ubacivanjem samoglasnika **-e** kada imenica završava na suglasnik. U svakom slučaju, ako imenica završava na suglasnik (ili skup suglasnika) koji nije **-l**, **-n**, **-s**, **-t**, **-r**, ispred nastavka se ubacuje **-e**.

nominativ jd.	lokativ jd.
nén [nen-] 'voda'	nende
Luinil 'Uran'	Luinilde
kiris 'rascjep, pukotina'	kirisse
hyapat 'obala'	hyapatse
quár 'šaka'	quásse
orme 'gnjev, bijes'	ormesse
Úrin [Úrind-] 'Sunce'	Úrindesse

Napomena: poseban su slučaj strane svijeta, pravilnim redosljedom **Númen**, **Hyarmen**, **Rómen**, **Formen**, koje, iako završavaju na **-n**, ne tvore lokativ dodavanjem nastavka **-de** već gubljenjem nastavka **-n** te dodavanjem **-sse**.

§ Lokativ množine tvori se dodavanjem nastavka **-ssen** na osnovni oblik. Međutim, ako imenica završava na suglasnik, ispred nastavka ubacuje se **-i-**, ne **-e-**, ili se lokativ tvori prema naputcima izloženim kod tvorbe lokativa jednine.

nominativ jd.	lokativ mn
eren 'željezo, čelik'	erenissen ili erenden
namna 'kipić, statua'	namnassen

§ Lokativ t-para tvori se izmjenom nastavka **-sse** u **-tse** koji se dodaje na osnovni oblik imenice. Lokativ u-para nije potvrđen, najvjerojatnije se tvori dodavanjem nastavka **-sse** na parni oblik imenice.

nominativ jd.	nominativ para	lokativ para
hwan [hwand-] 'spužva'	hwandu	hwandusse
fea 'duh'	feat	featse

§ Lokativ dijelne množine tvori se dodavanjem nastavka **-ssen** na oblik imenice u dijelnoj množini.

nominativ jd.	nominativ dijelne mn.	instrumental dijelne mn.
liante 'pauk'	lianteli	liantelissen
mavor 'pastir'	mavolli	mavollissen

Lokativ se ne mora nužno označavati sufiksima, već se kao oznaka padeža može koristiti i riječ **mi** 'u' (ili varijacija **mí** koja sadrži određeni član) koja dolazi ispred riječi koja se deklinira. Ovaj je način *možda* bolji kod riječi koje izvorno završavaju na **-sse** da bi se spriječili nespreni oblici kao primjerice **aikassesse**, iako one nisu nedopuštene, potvrđen nam je primjer **lassesse**.

Lokativ u quendijskom ima osnovnu funkciju označavanja položaja u vremenu i/ili prostoru i nema posebne veze s hrvatskim lokativom koji ima više gramatičku funkciju (dok se pravi lokativ u hrvatskom najčešće izražava dativom). Funkcija quendijskog lokativa vezana je za riječi 'u, na, tamo gdje...' itd. Funkcije su:

§ Označavanje prostornog i/ili vremenskog položaja/pozicije.

Númesse, eleni tintilar masse, marir herur Ardo

'na Zapadu, gdje zvijezde trepere, obitavaju namjesnici Arde'

tuillesse koiva kuile 'u proljeće se budi život'

§ Korištenje lokativa nekada može dovesti do neudomica u značenju. Primjerice, rečenice tipa 'spavam kraj kuće', odnosno 'spavam u kući' se obje prevode lokativom (nije poznato kako prevesti 'kraj' iz prve rečenice). Ukoliko se želi naglasiti da se spava *u* kući može se koristiti prijedlog *mi* 'u' u sprezi s akuzativom.

§ Za jedan glagol znamo da zahtijeva lokativ u objektu: *órava* 'smilovati se'.

i aran Ardo óravane Eruhínissen, ar Valinorello tulle i hosse Númeherúvion

'kralj Arde smilovao se Eruovoj djeci, i iz Valinora je stigla vojska Gospodara Zapada'

9.8 Instrumental

§ Instrumental jednine tvori se dodavanjem nastavka **-nen**. Završetak **-nen** može se bez promjene dodati riječima koje završavaju na **-n**, **-r**, **-m** i samoglasnik.

Ako riječ završava na **-n** može, ali i ne mora, doći do stapanja suglasnika. Ali ako osnova riječi završava skupom suglasnika od kojih je posljednji **-n**, uvijek dolazi do stapanja suglasnika.

Ako riječ završava na **-l** nastavak **-nen** mijenja se u **-den**.

Ako riječ završava na **-t** dolazi do premetanja nazala, **-tnen** postaje **-nten**.

Ako riječ završava na dva suglasnika ubacuje se samoglasnik **-e-**. Također, **-e-** se ubacuje ako riječ završava na suglasnik koji nije **-n**, **-r**, **-m**, **-l**, **-t**.

Ako riječ završava na **-ie**, samoglasnik **-e** vrlo se vjerojatno produžuje, a u skladu s tim mijenja se i naglasak.

nominativ jd.

heren 'red'

koron [korn-] 'lopta, globus'

undume 'ponor, bezdan'

tankil 'broš, pribadača'

urus [urust-] 'bakar'

quelet 'truplo'

tyalie 'igra, sport'

instrumental jd.

herenen ili herennen

kornen

undúmenen

tankilden

urusten

queleden

tyaliénen

§ Instrumental množine tvori se dodavanjem nastavka **-inen** na oblik riječi u jednini. Ako riječ završava na suglasnik **-e** ili **-i** on se stapa sa nastavkom koji postaje **-ínen**. Također, ako riječ završava na dva suglasnika, nastavak opet prelazi u **-ínen**.

nominativ jd.

apsa 'kuhana hrana, meso'

koron [korn-] 'lopta, globus'

undume 'ponor, bezdan'

urus [urust-] 'bakar'

instrumental mn.

apsainen

kornínen

undumínen

urustínen

§ Instrumental t-para tvori se dodavanjem nastavka **-nten** na nominativ jednine imenice. Instrumental u-para opet nije potvrđen, ali se najvjerojatnije tvori nadodavanjem nastavka **-nen**, ali na parni oblik.

nominativ jd.

undume 'ponor, bezdan'

koron [korn-] 'lopta, globus'

nominativ para

undumet

kornu

instrumental para

undumenten

kornunen

§ Instrumental dijelne množine tvori se kao instrumental množine imenica koje završavaju na **-i**.

nominativ jd.

maiwe 'galeb'

naiko 'grješnik'

nominativ dijelne mn.

maiweli

naikoli

instrumental dijelne mn.

maiwelínen

naikolínen

U praksi, quendijski instrumental je vrlo blizak hrvatskom, s tu i tamo ponekim razlikama (kao npr. u opisivanju načina izvršenja radnje). Funkcije instrumentala su slijedeće:

§ Izražavanje instrumenta kojim se vrši radnja.

Eru ontie Ainulindalenen Ea 'Bog je Pjevom Ainura stvorio Svemir'

*Iako je ovdje riječ o malo grubom primjeru jer se za sredstvo smatra apstraktan pojam, gramatika je sasvim u redu: Pjev Ainura ovdje je u svrsi sredstva, Bog je iskoristio njihov pjev i na temelju njega načinio Eau, tj. Svemir. Kada bismo, međutim, željeli reći da je Bog zajedno, skupa s Ainurima stvorio Svemir rečenica bi izgledala **Eru as Ainur ontie Ea**, gdje je **as** '(zajedno) s(a)'. Potrebno je uočiti da se u drugom primjeru riječ **Ainur** nalazi u nominativu, ne u instrumentalu. Riječ **as** može se javiti i kao prefiks oblika **as-** tako da bismo možda mogli imati i **Eru asainur ontie Ea**, iako konstrukcija nadodavanja prefiksa **as-** vlastitim imenima vjerojatno nije uobičajena (potvrđena je jedino mogućnost nadodavanja na naglasne nezavisne zamjenice). Mogu se koristiti i drugi oblici riječi **as**, ne posve istog značenja, vidjeti prefikse **o-**, **yo-**.*

i nambanen rankenyes 'čekićem sam ga razbio'

§ Označavanje razloga (uzroka) zašto se nešto dogodilo.

lassi lantar súrinen 'listovi padaju s vjetrom'

*Listovi padaju zbog vjetrova, nošeni njime, on je uzrok njihova padanja. Ovdje se ne javlja **súrenen** jer je osnova riječi 'vjetar' [**súri-**].*

§ Izražavanje načina na koji je ostvarena glagolska radnja.

ihírien malta tiriénen 'pronašao sam zlato gledajući (doslovce, gledanjem)'

U ovom se slučaju instrumental koristi u sprezi s gerundivom odgovarajući na pitanje 'kako' (gledajući). Vidjeti primjer dolje.

ilyain antalto annar lestanen Ilúvatáren 'svima su po mjeri dali darove Ilúvatara'

*Gramatika ove rečenice (koja je dio Fírieline pjesme) nije nam posebice interesantna u ovom sažetku budući da se radi o kasnijoj qenyi, tj. o ranijem stadiju razvoja jezika, ali je interesantna riječ **lestanen** 'po mjeri' u instrumentalu koja pokazuje kako se u ovoj svrsi ovaj padež može koristiti.*

§ Objekt glagolskog pridjeva trpnog.

Túrin Turambar turúna ambartanen 'Túrin Turambar (Gospodar sudbine) sudbinom svladan'

Sredstvo svladavanja je sudbina, te dolazi u instrumentalu.

Elros ar Elrond nar tirne Kanafínwenen 'Elros i Elrond čuvani su od Maglora'

*Ista se rečenica može, naravno, prevesti i klasičnom konstrukcijom uz uporabu perfekta I. / II., to je čak i bolje s obzirom na naše slao poznavanje tvorbe pasiva: **Kanafinwe tirne / itirie Elros ar Elrond** 'Maglor je čuvao Elrosa i Elronda'.*

§ Poseban slučaj: instrumental se *ne* koristi kod situacija gdje se u hrvatskom javlja veznik s(a), a nije naznačen instrument radnje, već se značenje preciznije interpretira kao 'zajedno s(a)'.
ne

mahtanemme pelekkonten 'borili smo se (nas dvoje, par) (sa) (dvama) sjekirama'

Sjekire su instrument radnje, pa su time u instrumentalu.

tirnenyet assa 'vidio sam te s njim'

*U ovom se slučaju ne navodi instrument radnje. Nemamo primjera kako se prevode ovakve situacije, ali vrlo vjerojatno je ispravna uporaba riječi **as** 's(a)' u sprezi sa nominativom imenice koju opisuje. Osim što može stajati kao nezavisna riječ, **as** se može javiti i kao prefiks oblika **as-** (kao ovdje).*

mahtanelme as i valaraukar 'borili smo se s balrozima'

Ne u značenju 'protiv balrogâ', već uz bok s njima. Značenje 'protiv' može se izraziti dativom.

10 DODACI

10.1 Tvorba upitnih rečenica

Nažalost, ne postoje od Tolkiena potvrđeni primjeri, ali je najšire raspostranjena uporaba čestice **ma**, u doslovnom značenju 'nešto, stvar' u ovu svrhu na veoma jednostavan način, postavljanjem pred samu rečenicu. Ova pretpostavka ne mora nužno ispasti (posve!) pogrešna, jer postoje druge, neizravne naznake da se **ma** uistinu, barem na neki način, koristi u tvorbi upitnih rečenica. Možda se isti princip može primijeniti i kod zavisnih upitnih rečenica.

Primjeri:

ikírielme or ear 'mi smo plovili preko mora'

ma ikírielme or ear '*jesmo li* plovili preko mora'

atani ar quendi nar híni mine Ataro 'ljudi i vilenjaci djeca su jednog Oca'

ma atani ar quendi nar híni mine Ataro '*jesu li* ljudi i vilenjaci djeca jednog Oca'

Kod zavisnih rečenica:

lá istan ma erye eressea (ná) 'ne znam *je li* baš on usamljen'

lá istamme ma elye enge koasse 'mi (dvojica) ne znamo *jesi li* baš ti bio u kući'

Pitanja u quendijskom jeziku u mnogim su stvarima istovjetna po svim tipu (i po načinu odgovaranja) hrvatskom jeziku. Razlikujemo dvije osnovne vrste pitanja: jedna koja za odgovor traže neporecivu činjenicu koja nije poznata osobi koja pitanje postavlja, te druga koja za odgovor traže namjeru ili mišljenje koje je promjenjivo i ne predstavlja asolutnu istinu. Na prva se na quendijskom odgovara sa jednostavno 'da' ili 'ne', ili 'jest, jesu...', 'nije, nisu...' (korištenjem glagola 'biti', odnosno 'ne biti', sa dodanom osobnom zamjenicom), dok se na druga u pravilu odgovara ponavljanjem glagola kojim se pitanje postavlja uz dodavanje osobne zamjenice.

Primjeri:

Ma Kemmótar ná antaura kallo? Umirye.

'Je li Jura najmoćniji heroj? Nije.'

Ma i soronnáror sairintuva i urkor? Sairintuvantet.

'Hoće li feniksi zapaliti orkove? Zapalit će ih.'

Napomena: u prvom se primjeru koristi negacijski glagol **um-** (da je odgovor bio 'jest' prijevod bi bio **narye**) jer prva rečenica traži za odgovor činjenicu, dok se u drugom primjeru traži mišljenje, te se glagol kojim se postavlja pitanje ponavlja u odgovoru (u hrvatskom se i ovakve situacije mogu, doduše, prevesti sa 'hoće', ali i sa 'hoće, zapalit će ih'). Ime **soronnáro** 'vatreni orao, feniks' je moja kovanica. U drugoj rečenici, ukoliko bi odgovor bio 'neće ih zapaliti', u pravilu se to prevodi kao **lá sairintuvantet**, iako se, kao i hrvatskom, može koristiti i jednostavna kratka negacija **vá, lá** 'ne' ili **ávante, álante** '(oni) neće'.

10.2 Poimeničenje fraze (nominalizacija)

Poimeničenje predstavlja preobliku kojom se izvorna rečenica uvrštava u drugu rečenicu tako da se njezin predikat preoblikuje u imenicu, bilo kao riječ ili fraza, koja se tada može ponašati kao subjekt, odnosno objekt. Poimeničenje se u quendijskom postiže postavljanjem rječice (veznika) *sa* između dvaju rečenica.

Napomena: radi se opskurnom području, upotreba čestice *sa* u ovoj funkciji *veoma* je dvojbena (imamo potvrđenu nezavisnu zamjenicu 3. lica jednine srednjeg roda *sa*), a temelji se na jednom jedinom izvoru za koji uopće nije sigurno da je uistinu Tolkienov, nije poznato čak ni datiranje tog istog izvora. Bolja opcija, međutim, u ovom trenutku ne postoji. Doduše, postoji *quendijska* riječ ovog značenja *ne*, ali njezina uporaba u novijem jeziku krajnje je dvojbena.

Primjeri:

hlarnen sa fangalya ninque ná 'čuo sam *da* je vaša brada bijela'
sa túvelmes etelehtuval 'to što smo ga pronašli izbavit će vas'
mára ná sa linduvalye nin 'dobro je *što* ćeš mi pjevati'

10.3 Izostavljanje posljednjeg samoglasnika

Radi se o mogućnosti koja nije obavezna a koja se javlja u slučajevima kada jedna riječ završava, a druga riječ koja je slijedi započinje samoglasnikom; u tim je slučajevima dozvoljeno i u pisanju i u govoru ispustiti posljednji samoglasnik prve riječi. Izostavljanje samoglasnika može dovesti do situacija gdje riječ završava na suglasnik (ili suglasnički skup) koji je inače na toj poziciji nedozvoljen u quendijskom jeziku.

Primjeri:

tenn' Ambar-metta 'do kraja Svijeta' (*tenna* 'do, sve do')
ilúve ontan' eryenen 'sve postade po njoj' (*ontane*: perfekt I. glagola *onta-* 'postati')

10.4 Glavni i redni brojevi. Eldarski brojevni sustavi.

glavni brojevi		redni brojevi		
jedan	mine	prvi	minya	možda može i minea, yesta
dva	atta	drugi	attea	posvjedočeno i atya (kao prefiks), neuna
tri	nelde	treći	nelya	može i neldea
četiri	kanta	četvrti	kantea	
pet	lempe	peti	lempea	
šest	enque	šesti	enquea	
sedam	otso	sedmi	otsea	
osam	tolto	osmi	toltea	ili toldo, toldea
devet	nerte	deveti	nertea	
deset	quainen	deseti	quainea	
jedanaest	minque	jedanaesti	minquea	
dvanaest	rasta	dvanaesti	rastea	ili yunque, yunquea

§ Prema VT48:12 Tolkien je odbacio riječ **kainen** 'deset', i zamijenio ju u potpunosti sa **quainen**.

§ glavni broj **rasta** 'dvanaest' nije nigdje eksplicitno naveden, već je riječ izvedena iz potvrđenog korijena **rásat**.

§ Razlika između riječi **rasta** i **yunque** možda je u tome što **rasta** označava 'dvanaest' u dodekadskom sustavu brojanja, dok **yunque** stoji za dvanaest u dekadskom brojevnom sustavu.

U Tolkienovim djelima vilenjaci su najradije koristili dodekadski (sa bazom 12) i, možda, heksalni brojevni sustav (sa bazom 6), iako su, kao i ljudi, upotrebljavali i dekadski sustav. Najočitiya razlika u načinu zapisa broja je bila u tome da se broj bilježio na način da je znamenka jedinica dolazila prva, pa desetica, pa stotica itd. Dakle, broj 5847_{10} (pet tisuća osamsto četrdeset sedam) se u quendijskom zapisuje (i čita) 7485_{10} . Ako pretpostavimo da su eldari brojali redosljedom kako su i pisali tada možemo pokušati nastaviti brojati iza 9 (u dodekadskom brojevnom sustavu):

kainen	10_{10}	A_{12}	
minque	11_{10}	B_{12}	
rasta	12_{10}	10_{12}	
mine rasta	13_{10}	11_{12}	
atta rasta	14_{10}	12_{12}	
nelde rasta	15_{10}	13_{12}	
kanta rasta	16_{10}	14_{12}	
lempe rasta	17_{10}	15_{12}	
enque rasta	18_{10}	16_{12}	posvjedočeno nahta 'osamnaest'
otso rasta	19_{10}	17_{12}	
tolto rasta	20_{10}	18_{12}	
nerte rasta	21_{10}	19_{12}	
kainen rasta	22_{10}	$1A_{12}$	
minque rasta	23_{10}	$1B_{12}$	
attarasta	24_{10}	20_{12}	
mine attarasta	25_{10}	21_{12}	
...			
minque attarasta	35_{10}	$2B_{12}$	

nelderasta	36 ₁₀	30 ₁₂	moguće i nellasta → nelrasta
...			
minquerasta	132 ₁₀	B0 ₁₂	
...			
minque minquerasta	143 ₁₀	BB ₁₂	
tuksa	144 ₁₀	100 ₁₂	tuksa dolazi iz <i>Q. Leksikona</i> koji najčešće nije kompatibilan sa quendijskim jezikom Trećeg doba (iako bi riječ mogla biti valjana s obzirom na njezin oblik).
...			
minque minquerasta tuksa	287 ₁₀	1BB ₁₂	
attatuksa	288 ₁₀	200 ₁₂	
...			
minque minquerasta minquetuksa	1727 ₁₀	BBB ₁₂	

Broj 1727₁₀ posljednji je trodecimalni broj u dodekadskom sustavu. Broj 1728₁₀ nam nije poznat (iako se za nj zna pronaći prijevod *menke* što je spekulacija. Kad bismo ga međutim prihvatili, mogli bismo brojati i do 20735₁₀, *minque minquerasta minquetuksa minquemenke*).

Napomena: brojevi poviše 12 zapravo uopće nisu nigdje potvrđeni, međutim, te ne vodi nužno zaključku da su primjeri gore pogrešni: vjerojatno se Tolkienov sustav, ako ga je uopće igdje i zabilježio, ne bi isuviše razlikovao od sustava gore izloženog; ali ono što ne možemo nikako znati jest bi li se brojevi pisali odvojeno ili zajedno, ako se pišu odvojeno bi li se između njih pisao veznik, i kojim bi se redoslijedom navodile znamenke. U primjerima gore brojevi se pišu odvojeno osim kod višekratnika broja 12, veznik je izostavljen, i manja se znamenka navodi prva (što nam je potvrđeno za brojčani zapis broja u tengwarskom pismu).

Napomena: zbirni brojevi, odnosno brojne imenice (primjerice, 'dvoje', 'oboje', 'troje', ...) nam u najvećem broju slučajeva nisu potvrđeni - znamo da se 'oboje' može izraziti kao *yúyo*, te da se prefiks *yu-*, *yú-* može koristiti za izražavanje dvoje subjekata u pitanju. Od ovog prefiksa proizlazi da se možda broj *attarasta* 'dvadeset četiri' može pisati kao *jurasta* 'dva dvanaest' (što je i potvrđeno), ali nije jasno kako se dotični prefiks može upotrebljavati kod brojeva poput *atta attarasta* 'dvadeset i šest'. Brojevi 'troje', 'četvero', itd. se prevode glavnim brojevima, s obzirom na nedostatak primjera.

10.5 Tvorba složenica

Složenice se najčešće tvore spajanjem dvaju imenica (ili imenice i pridjeva), najčešće u nominativu (iako se, doduše rijetko, jedna može javiti i u genitivu), uz eventualno dodavanje nastavka (za, primjerice, rod). U nekim slučajevima može se dogoditi da jedna riječ završava, a druga riječ započinje suglasnikom koji zajedno čine nedopušteni skup u quendijskom jeziku. U tom se slučaju taj skup mijenja prema navedenim pravilima (navedeni su samo skupovi gdje možemo biti razmjerno sigurni u prirodu promjene):

lf → lf	lm → lm	ln → ld	lr → ll	ls → ls
ml → ml	ms → ms			
nl → ll	nm → mm	np → mp	nr → rr	
rl → ll	rm → rm	rn → rn	rp → rp	rs → rs
sl → ll	sm → mm	sn → ss	sr → rr	
sf → ff	sh → ss	sv → sw		

Ako jedna riječ završava, a druga započinje samoglasnikom jedan se od njih ponekad može (ili mora) izostaviti (primjerice, skup *ae* nije dopušten u quendijskom).

Napomena: vidljivo je da se javljaju i skupovi za koje u prvoj cjelini ovog sažetka nije navedeno da su dopušteni u quendijskom jeziku; općenito, kod tvorbe složenica, pravila se ne primjenjuju (nužno) tako striktno.

10.6 Prefiksi i nastavci

Apstraktni nastavci koji tvore imenice:

- at Značenje nastavka nije poznato, u nekim slučajevima može označavati proizvod kao posljedicu glagolske radnje. Vjerojatno **-at** zapravo predstavlja nastavak **-t** sa dodanim o-samoglasnikom (u tom slučaju bismo naravno mogli imati i **-et**, **-it**, **-ot**, **-ut** ovisno kakav je o-samoglasnik).
- ba Možda predstavlja alomorf nastavka **-wa** koji se javlja pri dodavanju na riječ korijen koji završava na **-m**.
- e Može se nadodavati imenicama strukture suglasnik-samoglasnik-suglasnik. Na taj se način, uz produženje o-samoglasnika, u pravilu dobivaju glagolske imenice, iako se ponekad može raditi i o konkretnim pojmovima. Osim dodavanju imenicama, **-e** se može dodati pridjevima koji završavaju na **-a** (gdje se **-a** gubi) tvoreći pritom pripadajuće apstraktne imenice, te glagolima tvoreći (konkretne) imenice. Ukoliko se dodaje osnovnim glagolima produžuje im se o-samoglasnik.
- ie Služi za tvorbu apstraktnih imenica. Dodavanjem pridjevima na **-a**, **-ya** taj se nastavak gubi. Ponekad može označavati i zbirne imenice, ili hrvatski nastavak **-stvo**. Kada se dodaje imenicama može tvoriti općenitije imenice od one u pitanju.
- le U pravilu se koristi pri tvorbi glagolskih imenica iz glagola, iako postoje primjeri gdje označava i konkretne pojmove, više ili manje vezane za pridjeve iz kojih se izvode.
- ma Označava povezanost riječi sa osnovnim korijenom.
- me Označava ponajčešće apstraktne pojmove
- ne Imenični nastavak analogan nastavku **-na** kod pridjeva.
- re Imenice oblika **x-re** mogu se protumačiti kao pojmovi koji su u stanju **x** ili im je **x** karakteristika (primjerice u **almare** 'blagoslovljenost').
- se Nastavak općenitog značenja, čini se da možda zamjenjuje posljednji samoglasnik korijena.
- sta Stoji za ili skup, sustav nečega, ili za glagolske imenice. Tvori se iz imenica, i u svakom slučaju je veoma rijedak.
- t Vidjeti **-at**.
- wa Vjerojatno alomorf nastavka **-ma** koji se javlja kod korijena koji završavaju na **-n**.
- we Može označavati apstraktne pojmove, ali i posljedice koje nastaju glagolskim djelovanjem.

Nastavci za muški rod:

- do Alomorf nastavka **-no**, korišten prvenstveno nakon **-l**, **-n**.
- indo Agentalni nastavak (označava onoga koji izvršava radnju). Dodaje se glagolima.
- ion Može stajati za 'sin, muški potomak', možda se njime mogu tvoriti imenični pridjevi (pogotovo kad se upotrebljavaju kao nadimci koji označavaju neku izraženu karakteristiku osobe, primjerice **Morion** 'Mračni' = Morgoth).
- mo Upotrebljava se kod imena i titula, ponekad s agentalnim značenjem.
- no Ponekad nosi agentalno značenje.
- o Ponekad nosi agentalno značenje, Tolkien ga naziva "zamjeničnim nastavkom" sa značenjem 'osoba, netko'.
- on Najčešće se dodaje muškim imenima, iako ne nužno, javlja se i kao nastavak posve općenitih imenica.
- r, -ro Agentalni nastavci. U obliku **x-r(o)** mogu označavati nekoga koji posjeduje **x**, ili je s **x**-om povezan. U množini se ovi nastavci vjerojatno mijenjaju u **-ri**.
- u U nekim slučajevima nosi agentalno značenje.

-we U značenju 'osoba, biće', u pravilu stoji za muški rod, iako ne nužno.

Nastavci za ženski rod:

- e** Analogan nastavku **-o** kod muškog roda. Ne smije se pobrkati sa istovjetnim nastavkom koji nosi apstraktno značenje.
- i** Analogan nastavku **-u** kod muškog roda.
- ie** Može, ali vjerojatno i ne mora, zamijeniti posljednji samoglasnik. Ne smije se pobrkati sa istovjetnim nastavkom apstraktnog značenja.
- iel** Doslovce 'kćer'.
- isse** Nastavak agentalnog značenja.
- inde** Analogan nastavku **-indo** kod muškog roda.
- lle** Nastavak agentalnog značenja, ne smije se pobrkati sa istovjetnim nastavkom koji označava umanjene.
- me** Analogan nastavku **-mo** u muškom rodu, rijetko se javlja.
- re** Nastavak može, ali i ne mora nositi agentalno značenje. Ne smije se pobrkati sa istovjetnim nastavkom koji označavaju skup, sustav nečega, ili nosi apstraktno značenje.

Pridjevni nastavci:

- a** Najčešći pridjevni nastavak.
- arwa** Nosi značenje 'imati', primjerice u **aldarwa** 'zasaden stablima, koji ima stabla'.
- ba** Možda alomorf od **-wa** koji se javlja nakon **-m**.
- ka** Može se dodati osnovama koje završavaju na samoglasnik. Njegova uporaba i primjena u quendijskom jeziku Trećeg doba je upitna.
- da** Vidjeti **-na**.
- e** Rijedak pridjevni nastavak, javlja se uglavnom kod boja. Potiče od starijeg **-i**, u složenicama prelazi u taj oblik. Ne smije se pobrkati sa apstraktnim i ženskim nastavkom.
- ea** Predstavlja ili **e + a**, ili potiče od starijeg **-aya**, **-oya**.
- ima** **x-ima** često označava x-sposoban, x-u stanju ili mogućnosti, vrijedan x-a. Korištenje ovog nastavka u pravilu produžava o-samoglasnik. Primjerice **úquétima** 'neizreciv'.
- in** Rijedak pridjevni završetak.
- ina** Produljeni oblik nastavka **-in**.
- inqua** Osnovno značenje 'pun' (nečega). Analogno, postoji nastavak **-unqua** koji nosi isto značenje, ali uz negativne konotacije.
- ite, -íte** Rijedak pridjevni nastavak.
- ya** Općeniti pridjevni nastavak. Ne smije se pomiješati sa glagolskim nastavkom istog oblika.
- lóra** Pridjevni nastavak hrvatskog značenja bez-.
- na** Nastavak koji u pravilu označava pasivni particip. Kod nadodavanja osnovama na **-l** vjerojatno prelazi u **-da**.
- quen** Može se dodati osnovama glagola i imenica označavajući okupaciju, funkciju ili trajnu kvalitetu pojma u pitanju.
- rin** Čest nastavak u imenima jezika. Prošireni oblik **-rinwa**.
- sa** Veoma rijedak nastavak, vjerojatno van uporabe u novijem quendijskom jeziku.
- wa** Nastavak koji se u nekim slučajevima doima povezan sa posesivnim nastavkom **-va**.
- vea** Nastavak hrvatskog značenja 'poput, kao'. Primjerice u **elvea** 'poput zvijezde(a)'

-vilte, -valta Star, i vjerojatno više nekorišten nastavak, u značenju odgovara hrvatskom prefiksu bez-. Vidjeti **-lóra**.

Glagolski nastavci:

- ya** Općeniti glagolski nastavak koji ne mijenja značenje osnove. Ne smije se pomiješati sa pridjevnim nastavkom istog oblika.
- sa** Nastavak koji nosi značenje frekventnosti odnosno uzastopnosti, ponavljanja radnje. Rijetko korišten, kao i istoimeni pridjevni nastavak s kojim se ne smije pomiješati.
- ta** Općeniti glagolski nastavak koji ponekad nosi uzročno značenje (vidjeti *Uzročni glagoli*).

Ostali nastavci:

- il** Označava, doslovce, predmet izvršenja radnje, ili predstavlja skraćeni oblik umanjeničkog nastavka **-lle**. Može označavati i normalnog izvršitelja.
- inke** Umanjenički nastavak, vjerojatno označava sva tri roda.
- ya** Nastavak koji označava nježnost, dragost, može stajati za 'dragi'. Dodaje se imenicama. Primjerice **Anardilya** 'Dragi Anardil'
- ye** Uobičajeno se veznik 'i' prevodi kao **ar** (varijanta **are**, možda može i **a** ispred riječi koje započinju na **f-**), ali postoji i drugi način navođenja istog kod rečenica tipa 'A i B' gdje su A, B pojmovi, bilo imenice, zamjenice ili pridjevi. U ovim se slučajevima, osim konstrukcijom **A ar B**, ista fraza može izraziti i kao **A Bye**. Tako primjerice 'Nebo i Zemlja' možemo prevesti kao **Menel ar Kemen** i kao **Menel Kemenye**. Ipak, ovo nije standardni način pisanja, i uglavnom ga je dopušteno upotrijebiti kod imena ili suprotstavljenim pojmovima, primjerice 'kopno i more', 'vatra i voda' i sl.
- lle** Umanjenički nastavak, ne smije se pomiješati sa istim nastavkom u ženskom rodu.
- ne** Nastavak koji označava skup, sustav nečega.
- re** Isto kao gore.
- sse** Nastavak apstraktnog ili položajnog značenja, ne smije se pomiješati sa lokativnim nastavkom. U hrvatskom ponekad može predstavljati nastavke božan-stvo, inteligencija, zelen-ilo itd.
- vea** Nastavak značenja 'kao, poput'.

Prefiksi:

- al(a)-** Prefiks koji označava negaciju, bez negativnih konotacija, hrvatsko ne-. Kod dodavanja na glagolsku osnovu može tvoriti pasivni particip čak i bez dodavanja participnog nastavka. Primjerice **alahasta** 'neoskrvnjena'.
- am(a)-** Prefiks značenja 'gore', ponekad se može prevesti hrvatskim uz-.
- an-** Superlativni ili pojačivački prefiks.
- ana-** Glagolski prefiks koji označava smjer ili kretanje prema nečemu, najčešće se ne upotrebljava, već se ovakvo značenje izriče alativom.
- apa-** Prefiks značenja 'poslije, nakon'. Varijanta **ep-** može se koristiti kada riječ započinje samoglasnikom. Primjerice u **apanónar** 'poslijerodeni'
- ar-** Prefiks značenja '(iz)van, sa strane', može nositi i pridjevno značenje. Prefiks **ar(a)-** može značiti i 'plemeniti, kraljevski, uzvišeni'.

- at(a)- Prefiks značenja 'natrag, ponovno, opet'. Za označavanje ponavljanja **en-** je češći prefiks, ali **at(a)-** može označavati i preokret, ukidanje, promjenu, poništenje ili premještanje.
- au- Za jedno značenje vidjeti **hó-**. Može značiti i 'bez'.
- ava- Prefiks koji označava nemogućnost, zabranu, nedopuštenost ili opasnost, ili nosi značenje 'bez'. Može stajati i za običnu negaciju.
- kan- 'četiri'
- en- 'ponovno'
- ep- Vidjeti **apa-**.
- et(e)- Prefiks značenja 'iz, izaći, istupiti' (može se odnositi na mjesto ili osobu).
- hó- Prefiks korišten na glagolima, odgovara hrvatskom **od-**. Prefiksi **hó-** i **au-** imaju različito značenje: **au-** označava situaciju gdje točka gledišta ostaje na predmetu, osobi ili mjestu na koje se odnosi glagolska radnja, a kojeg se subjekt riješio ili ga napustio, dok se **hó-** koristi kada se treća strana riješila ili napustila predmet, osobu ili mjesto koje je izravno ili neizravno prešlo subjektu.
- il- Prefiks koji označava suprotnost (ali može stajati i za 'sve, svaki'). Ponekad se može prevesti hrvatskim **bez-**.
- yo- Označava doslovce 's(a)', ali i sastanak, susret, ujedinjenje najmanje *triju* osoba, skupina ili stvari. Usporediti sa **o-**, **ó-**.
- yu-, yú- Prefiks koji označava postojanje dvoje subjekata.
- li(n)- Prefiks značenja 'mnogo', primjerice u **lillassie** 'mnogolisti'
- nan- Prefiks značenja '(u)natrag, iza'.
- nel- 'tri'
- nu(n)- Prefiks značenja 'pod, ispod'
- o- Ili u varijanti **ó-** kada je naglašeno, čest prefiks koji označava sastanak, susret, ujedinjenje u pravilu *dvaju* osoba, skupina ili stvari. Možda može označavati i 's(a), zajedno'. Usporediti sa **yo-**. Može se nadodavati i zamjenicama.
- oa(r)- Prefiks koji označava odlazak, napuštanje (mjesta), primjerice **Oareldi**.
- ter- U značenju 'kroz', pri nadodavanju glagolima može označavati postojanost tijekom vremena.
- un- Prefiks značenja 'dolje', alternativni oblik **undu-** može se koristiti kada upotrebom oblika **un-** nastaju nedopušteni skupovi suglasnika. Primjerice **untúpa** 'prekriti'.
- ú- Prefiks koji označava negaciju, ponekad i suprotnost, često, iako ne nužno sa negativnim konotacijama, najopćenitiji je negacijski prefiks. Korišten na imenicama može asociirati na nepostojanje ili izostanak samog pojma o kojem je riječ. Može se javiti i kao nezavisna riječ **ú**; u tom slučaju stoji za 'bez, lišen'.

10.7 Tengwar

Tengwar (jd. **tengwa**) jest sustav znakova (u kasnije se razdoblju riječ poistovjećivala sa pojmom suglasnici) koji se u mnogobrojnim oblicima koristio kao glavno pismo vilenjaka i ljudi u Međuzemlju.

Tvorac pisma bio je Noldo Feanáro, sin Finweov, koji ga je izumio 1250. valarske godine (prema *Analima Amana*). Do tada jedinom poznatom pismu, Rúmilovim **saratima** (1179.), tengwar je dugovao ponešto od svoje strukture, ali je u osnovi bio neovisno djelo. Najveće razlike među dvama pismima bile su te da je tengwar u odnosu na sarate bio prilično "ograničen" u broju znakova i smjeru pisanja. Sarati su se uglavnom pisali okomito prema dolje, ali su bili mogući i drugi smjerovi te orijentacije znakova u smjerovima. Praktički nije postojao znak koji je bio nepromjenjiv, i koji se nije mijenjao iz zapisa u zapis. Tengwar se, međutim, pisao isključivo s lijeva na desno, te je postojala točno određena struktura u kojoj se svakom znaku dodjeljivala glasovna vrijednost.

Tengwar nije bio abeceda u klasičnom smislu te riječi već je radije predstavljao skup suglasnika, izrazito prilagodljivih jeziku u kojem se koristi. Svaki je suglasnik označavalo dvojno obilježje: mjesto tvorbe glasa, te način prolaska zračne struje kroz govorne organe. Osnova pisma bila su 24 osnovna slova koja su bila podijeljena u **témare** 'redove', te **tyellere** 'stupce'. Osim primarnih slova pismo je uključivalo i razna dodatna slova čija je uporaba varirala od jezika do jezika; od njih, samo su slova **lambe** **j** i **silme** **8** u tablici uistinu nezavisna, dok su ostala modifikacija drugih slova. Položaj tengwe u stupcu označavao je način strujanja zraka; položaj u retku mjesto tvorbe. Svaki se tengwa sastojao od dva elementa: **telka** (**telko** 'stablo'), i **lúve** (**lúva** 'luk'), koji su, ovisno o jeziku kojem je pismo bilo prilagođeno, određivali svojstva glasa.

U obliku tengwara quendijskog jezika Trećeg doba vrijedilo je sljedeće:

- § Prvi stupac označavao je dentale i nazivao se **tinkotéma**, t-razred.
- § Drugi stupac označavao je labijale i nazivao se **parmatéma**, p-razred.
- § Treći stupac označavao je velare i nazivao se **kalmatéma**, k-razred.
- § Četvrti stupac označavao je labiovelare i nazivao se **quessetéma**, kw-razred.

- § Prvi redak sastojao se od bezvučnih ploziva **t, p, k, kw**.
- § Drugi redak sastojao se od skupina nazala i zvučnih ploziva **nd, mb, ng, ngw**.
- § Treći redak sadržavao je bezvučne frikative **s, f, h, hw**.
- § Četvrti redak sadržavao je skupine nazala i bezvučnih ploziva **nt, mp, nk, nkW**.
- § Peti redak sastojao se od (zvučnih) nazala **n, m, ŋ, ŋw**.
- § Šesti redak u pravilu je stajao za bezvučne nazale, ali se zbog nedostatka istih u quendijskom koristio za označavanje polusamoglasnika. Sadržavao je **r, v, y, v/w**.

Samoglasnici su bili predstavljeni **ómatehtarima**, dijakritičkim znakovima koji su se najčešće pisali iznad tengwara, ali ih se moglo pisati i ispod i unutar slova (poznato je da je Feanáro stvorio i oblik pisma u kojem su i samoglasnici bili predstavljeni tengwarima; taj oblik nije bio u svjetovnoj uporabi, već se koristio primarno u nauci. Nažalost, oblik tog pisma dosada nije objavljen, ako ga je Tolkien ikada i stavio na papir).

Pravila pisanja u quendijskom jeziku:

§ Kratki samoglasnici unutar riječi pišu se na slovima koji im prethode.

Primjeri:

Almaren `C t #E   **Ainulindale** 'Glazba Ainura' | E& Q# \$

§ Dugi samoglasnici u pravilu se pišu korištenjem dugog nosioca, s tim da se u sredini riječi mogu pisati i udvostručenjem tehte (najčešće kod dugih o i u, ponekad kod e, vrlo rijetko, ako i uopće, kod a i i).

Primjer:

Valinóre 'Valarska zemlja' yE %~Fili yE %7F

§ Ukoliko riječ započinje samoglasnikom isti se piše korištenjem kratkog, odnosno dugog nosioca, ovisno o tome je li samoglasnik kratak ili dug. Dopušteno je, iako rjeđe, i unutar riječi pisati kratke samoglasnike uz pomoć nosioca.

Primjeri:

Elendil `Y Q%   **Írisse** ~BGF

§ Skup (dvaju) samoglasnika piše se na način da se prvi među njima piše kao tehta na prethodnom suglasniku, a drugi pomoću nosioca. Iznimka od pravila su dvoglasnici (vidi dolje).

Primjeri:

Ungweliante 'Ungoliant' `M\$ %4 \$ **Úamanyar** 'Koji nisu od Amana' ~M #B

§ Dvoglasnika u quendijskom dva su tipa:

§ i-dvoglasnici koji završavaju na i: ai, oi, ui

§ u-dvoglasnici koji završavaju na u: au, eu, iu

U ovom slučaju drugi se samoglasnik u dvoglasniku predstavlja posebnom tengwom, a prvi se piše kao tehta iznad te tengwe. Ukoliko je drugi samoglasnik i on se predstavlja **yantom** | , a ako je u **úreom** . .

Primjeri:

Undolaure 'Glaurung' `Qj` . DF   **Kuiviénen** a| yQ\$ \$

§ Glas y piše se kao slovo **anna** sa dvotočkom h^lukoliko se nalazi na početku riječi ili iza samoglasnika. Ukoliko se nalazi neposredno iza suglasnika piše se kao dvotočka ispod njega (ali uz iznimke, vidi napomenu). Ukoliko se nalazi iza slova **lambe** piše se unutar samog slova.

Primjeri:

Yavanna hQ\$#   **Kalakirya** aD #6D **Nelyafinwe** 'Maedhros' 5\$ #6nF

Napomena: vrlo je vjerojatno da se u (vrlo rijetkim) skupovima **my** i **ky**, kao u riječima **imya** 'istovjetan', **kyerme** 'molitva', **y** piše **annom**, a ne dvotočkom ispred suglasnika kao što je slučaj kod ostalih skupova koji uključuju **y**.

§ Glas **h** piše se kao **hyarmen** 9 na početku riječi; u sredini riječi piše se kao **harma** d.
Poseban su slučaj riječi koje započinju na **hl**, **hr**, u kojima se **h** piše kao **halla** ½

Primjeri:

Hildor 'Sljedbenici' 9hó   **Nahar** 5#6   **hroa** 'tijelo' ½6H

§ Glas **s** piše se kao **silme** 8 ili **silme nuquerna** i, ovisno o tome da li iza glasa dolazi samoglasnik (tehta) i kako se on piše. Međutim, postoje riječi kod kojih **s** predstavlja glas **th** u primitivnom vilenjačkom (takve su riječi posebno naznačene u rječnicima koji se navode u poglavlju 10.8): u tim se situacijama **s** piše kao **súle** (starije **thúle**) 3. Ukoliko glas **s** nadhodi suglasniku najčešće se piše dijakritikom +, iako umjesto njega nije nedopušteno koristiti i **silme** (**nuquernu**).

Primjeri:

Silmarille i 6 t #6 \$ **Sauron** (od **Thauron**) 3. D6   **Helkarakse** 9f 1D6F

§ Glas **nw** piše se slovom **nwalme** b samo na početku riječi. Unutar riječi označava se kombinacijom slova **númen** i **vilya** 5n.

Primjeri:

nwalma 'bol' b# t #   **Arafinwe** 'Finarfin' `666nF

§ Glas **n** moguće je pisati **númenom** 5 ili **noldom** 9. U praksi se gotovo uvijek koristi slovo **númen**; **noldo** se koristi samo onda kad glas **n** potiče od starijeg **ŋ** (velarni nazal, u Tolkienovoj transkripciji ñ: glas koji se može čuti ispred ploziva u kombinacijama ng, nk, ... itd.)

Primjeri:

Noldo (od **Ñoldo**) 9m^   **Narsil** 5#36

§ Glas **r** piše se kao **rómen** 7 na početku riječi i između samoglasnika; u suprotnom se piše kao **óre** 6.

Primjeri:

Rúmil 7-6j%   **Earráme** `6;6 \$ **narquelie** 'listopad' 5#zF %

§ Pisanje glasa **v** ovisi o povijesnim oklonostima: ukoliko riječ sadržava **w** ono se uvijek zapisuje slovom **wilya** n; u riječima koje sadržavaju **v** taj se glas bilježi slovom **vilya** n samo u slučajevima gdje **v** potiče od starijeg **w** (takve riječi označene su u rječnicima navedenima u 10.8). U svim ostalim slučajevima u pisanju slova **v** koristi se slovo **vala** y.

Primjeri:

Vaire (od (izvedenog) ***Wairê**) nI 6F   **valarauko** 'balrog' yF #. 6H

§ Udvostručenje samoglasnika postiže se pisanjem znaka : ispod suglasnika koji se udvostručuje (ili unutar, kao kod slova lambe). Iznimka je od pravila je skup ss koji se piše korištenjem slova esse k, , .

Primjeri:

Moringotto 'Morgoth' t 76 ↑H   Elessar `y \$B      Avallóne `yD °B \$

§ Odvajanje riječi i u tengwaru se kao i u latinici označava razmakom.

Primjer:

á vala Manwe! 'neka Manwe zapovijedi!' ~GyE #t 5nF

§ U pravilu se svi samoglasnici pisali, ali u praksi se često izostavljalo a budući je bilo daleko najčešći samoglasnik u quendijskom, iako se znalo događati da kod imena izostavljaju i ostali samoglasnici. Izostavljanje samoglasnika nije bilo moguće u riječima kod kojih je moglo doći do nejasnoće u značenju: primjerice, riječ kalma 'svjetiljka' mogla se pisati kao klm jer drugi oblici ili nisu bili dopušteni (klama, klma, kalam, kalm) ili se nisu javljali u quendijskom (kalama). U brzom pisanju se a-tehta često znala pisati kao cirkumfleks ^.

Primjeri:

Varda ym   Elendilovo ime često se pisalo kao LNDL j 2j

§ Pisanje interpunkcije:

Dužina pauze, koja je u latiničnom pismu predstavljena točkom, zarezom i sl., u tengwaru se predstavlja točkama; što više točkaka, to veća pauza. Uglavnom vrijede slijedeće usporedbe:

§ Jedna točka predstavlja zarez: =

§ Dvije točke predstavljaju dvotočku ili točku: -

§ Kraj odlomka može se predstaviti kratkom ili dugom tildom ili sa dvije uzastopne dvotočke: °Ã --

§ Kraj (odnosno početak) teksta ili citat može se označiti sa dvotočkom iza koje slijedi jednostruka ili dvostruka valovita linija, ili samo valovita linija: »- -«   Ã- -Ã

§ Upitnik se predstavlja sa Å, uskličnik sa Á.

Tengwari sa suglasničkim protuvrijednostima u quendijskom:

	I	II	III	IV
1	1 1 - tinko metal t	Q 2 - parma knjiga p	a 3 - kalma svjetiljka k	Z 4 - quesse pero kw (qu)
2	2 5 - ando vrata nd	W 6 - umbar sudbina mb	S 7 - anga željezo ng	X 8 - ungwe paučina ngw
3	3 9 - súde (thúle) duh, dah s (starije th)	e 10 - formen sjever f	d 11 – aha ili harma gnjev ili blago h	C 12 - hwesta lahor, dašak hw
4	4 13 - anto usta nt	r 14 - ampa kuka mp	f 15 - anka čeljust nk	V 16 - unque udubina nkw
5	5 17 - númen zapad n	t 18 - malta zlato (tvar) m	g 19 - ŋoldo ili noldo Noldo n	b 20 - ŋwalme ili nwalme mučenje nw
6	6 21 - óre srce (nefizički) r	y 22 - vala anđeoska moć v	h 23 - anna dar y	n 24 - wilya ili vilya zrak, nebo w ili v
	7 25 - rómen istok r	u 26 - arda područje rd	j 27 - lambe jezik (nefizički) l	m 28 - alda stablo ld
	8 29 - silme zvjezdano svjetlo s	i 30 - silme nuquerna obratni silme s	k 31 - áre [áze], esse sunčevo svjetlo, ime ss	, 32 - áre nuquerna obratni áre ss
	9 33 - hyarmen jug h	O 34 - hwesta sindarinwa sindarska hwesta nekorisšteno u quendijskom	l 35 - yanta most kod i-dvoglasnika	. 36 - úre vrućina kod u-dvoglasnika

Tehtari sa samoglasničkim protuvrijednostima u quendijskom:

`C a

`V e

`B i

`N o

`M u

`C Kratki nosioc prikazan sa 'a' tehtom

~B Dugi nosioc prikazan sa 'i' tehtom

Napomena: dopušteno je zamijeniti 'e' i 'i' tehtu.

Brojevi u tengwaru:

ð	ñ	ò	ó	ô	õ	ö	÷	ø	ù	ú	û
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

Za razliku od našeg sustava pisanja, u tengwaru je poredak znamenaka od manje ka većoj. Tako se, primjerice, 1586_{10} ne piše ñõøö već ö ø õñ. Isti se broj u dodekadskom sustavu prikazuje kao $B02_{12}$ te piše ûðò (vidjeti poglavlje 10.4).

Moguće je bilo i da se svakom broju pisanom o dekadskom sustavu kao dodatak piše i i-tehta, primjerice ðǵñǵò,ṭ... itd. U dodekadskom sustavu broju se je također mogla nadodati točka, ali u poziciji ispod njega, tako ðēñēòĕ... itd. Također, u dodekadskom se sustavu najmanje značajna znamenka (znamenka jedinica) mogla označiti kružićem umjesto točkom. Tako se broj 231_{12} mogao pisati kao ñö ðēñi je znano kako se točka (kružić) mogla pisati ispod brojeva sa produženim stablima.

10.7 Popis korisnih linkova

<http://www.uib.no/people/hnohf/quen-eng.rtf>

Quendijsko-engleski rječnik u rich text formatu

<http://www.uib.no/people/hnohf/eng-quen.rtf>

Englesko-quendijski rječnik u rich text formatu

<http://www.ambar-eldaron.com/quen-eng.pdf>

Quendijsko-engleski rječnik u Acrobat Reader formatu

<http://www.ambar-eldaron.com/eng-quen.pdf>

Englesko-quendijski rječnik u Acrobat Reader formatu

<http://www.elvish.org/gwaith/ppq.htm>

Po znanim pravilima izvedene ali nepotvrđene quendijske riječi

<http://home.student.uu.se/j/jowi4905/fonts/tngan120.zip>

Font Tengwar Annatar

<http://at.mansbjorkman.net/Downloads/Parmaite2.zip>

Font Tengwar Parmaite

<http://www.geocities.com/enrombell/Font.zip>

Font Tengwar Elfica